

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Petra Ševčíková

Rozvojová spolupráce státu Izrael

Diplomová práce

Doc. Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.

Olomouc, 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Rozvojová spolupráce státu Izrael“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Olomouci dne:

.....

Podpis

Poděkování

Nejprve bych z celého a upřímného srdce poděkovala Tomu, který při mně denně stál, nejen při psaní diplomové práce, ale po celou dobu mého studia. Ano, Pánu Bohu patří dík a chvála za Jeho věrnost a lásku. Dále bych velice ráda vyjádřila poděkování mému vedoucímu diplomové práce Doc. Mgr. Zdeňkovi Opršalovi, Ph.D. za jeho čas, ochotu a cenné rady. Velký dík patří i mé rodině, zvláště mé mamince, která mě podporovala a vedla k dokončení této práce. Děkuji svým blízkým, přátelům a všem, kdo na mě mysleli a modlili se za mě. Nakonec bych moc ráda poděkovala mé sousedce Jitce za její rady a poznatky při zpracovávání grafických znázornění dat.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Bc. Petra ŠEVČÍKOVÁ
Osobní číslo: R200627
Studijní program: N0588A330002 Mezinárodní rozvojová a environmentální studia
Studijní obor: Mezinárodní rozvojová a environmentální studia
Téma práce: Rozvojová spolupráce států Izrael
Zadávající katedra: Katedra rozvojových a environmentálních studií

Zásady pro vypracování

Práce se zabývá rozvojovou spoluprací států Izrael. Izrael se řadí k takzvaným novým dárcům rozvojové pomoci, přičemž se jedná o stát, který byl v minulosti příjemcem této pomoci. Práce se zaměří na historii izraelské pomoci, analýzu geografického a sektorového zaměření izraelské pomoci, institucionálního rámce a motivaci pro poskytování rozvojové pomoci.

Rozsah pracovní zprávy: 20 – 25 tisíc slov
Rozsah grafických prací: dle potřeby
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

Inval, A. B., Zahavi, S. 2009. *The Rise and Fall of Israel's Bilateral Aid Budget 1958-2008*. <https://pearsfoundation.org.uk/wp-content/uploads/2018/06/riseandfall.pdf>
MASHAV (Israel's Agency for International Development Cooperation Ministry of Foreign Affairs). 2018. *Annual Report 2018*. untitled (mfa.gov.il)
Oded, A. 2010. Africa in Israeli Foreign Policy: Expectations and Disenchantment: Historical and Diplomatic Aspects. *Israel Studies* 15 (3), 121-142.
Skorecki, K., Horton, R. 2017. Israel: Health and Beyond. *Lancet*. 389(10088), 2551-2562.

Vedoucí diplomové práce: doc. Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání diplomové práce: 29. ledna 2021
Termin odevzdání diplomové práce: 25. dubna 2022

LS.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 29. ledna 2021

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá vznikem, vývojem a charakteristikou izraelské rozvojové pomoci. Práce se také zaměřuje na změnu objemu rozvojové spolupráce v rozmezí let 1997–2020. Dále analyzuje území a oblasti, kam izraelská oficiální pomoc nejvíce proudí a v poslední řadě se soustředí na sektory, které jsou z hlediska poskytování izraelské pomoci přednostně podporovány. K docílení práce jsou použity vědecké publikace a články, reporty a data OECD a oficiální stránky institucí. V mnoha ohledech měla izraelská rozvojová pomoc významný dopad, především poskytnutím chybějících znalostí a „know-how“. Nejvýznamnější objem pomoci směřoval do regionu Blízkého východu.

Klíčová slova: rozvojová spolupráce, oficiální rozvojová pomoc, Izrael, MASHAV

Abstract

The thesis examines the origins of the Israeli development aid as well as its progress and characteristics. It also delves into the change in volume of the work between the years of 1997-2020. It further looks at the land and the areas receiving the most amount of development aid and the sectors that are being prioritised the most. The primary sources used are scientific publications and research papers, OECD data and reports and official websites of the referenced institutions. In many ways the Israeli development aid has had a significant impact, largely by providing the lacking knowledge and 'know-how'. The most significant volume of aid went to the Middle East region.

Key words: development cooperation, official development assistance, Israel, MASHAV

Obsah

Seznam obrázků	10
Seznam tabulek	10
Seznam zkratk.....	11
1. Úvod	13
2. Cíl práce a metody zpracování	15
3. Vymezení klíčových pojmů	17
3.1. Co je to rozvojová spolupráce?	17
3.1.1. Terminologie.....	17
3.1.2. Koncepce rozvojové spolupráce	19
3.1.3. Důvody pro rozvojovou spolupráci.....	24
3.2. Co jsou to tradiční a noví donoři?	25
3.2.1. Tradiční dárci	25
3.2.2. Noví dárci.....	26
4. Vývoj izraelské rozvojové spolupráce.....	28
4.1. Národní identita a její vliv na izraelskou zahraniční a bezpečnostní politiku.....	29
4.1.1. Sionismus.....	29
4.1.2. Holocaust.....	31
4.1.3. Židovský stát	31
4.1.4. Princip soběstačnosti.....	32
4.2. Historie izraelské zahraniční politiky	33
4.3. Motivace při poskytování rozvojové pomoci	38
4.3.1. Etnicko-Humanistický motiv	38
4.3.2. Politický motiv	38
4.3.3. Ekonomické a obchodní motivy	42
4.3.4. Motiv pro zajištění bezpečnosti	43
4.3.5. Ideologický motiv	44
5. Charakteristika izraelské rozvojové spolupráce	46
5.1. Formy izraelské rozvojové pomoci	46
5.1.1. Soft power	46
5.1.2. Bilaterální a multilaterální pomoc.....	48
6. Institalizace.....	67
6.1. Vládní agentury	67
6.1.1. Izraelská agentura pro mezinárodní rozvojovou spolupráci (MASHAV)	67
6.1.2. Centrum pro mezinárodní zemědělskou rozvojovou spolupráci (CINADCO).....	72
6.1.3. Vzdělávací centrum Aharon Ofri (METC).....	72

6.1.4.	Mezinárodní školicí středisko Golda Meir MASHAV Mount Carmel (MCTC)	74
6.2.	Neziskový sektor.....	75
6.2.1.	IsraAID (The Israel Forum for International Humanitarian Aid).....	76
6.2.2.	Save a Child's Heart (SaCH)	77
7.	Závěr a diskuse	79
8.	Přílohy.....	82
9.	Seznam literatury	83

Seznam obrázků

Obrázek 1: Oficiální rozvojová pomoc Izraele (2009-2021)	49
Obrázek 2: Oficiální rozvojová pomoc Izraele jako podíl HND (2009-2021).	50
Obrázek 3: Bilaterální a multilaterální rozdělení oficiální rozvojové pomoci Izraele (2009-2020)	50
Obrázek 4: Příspěvky izraele multilaterálním organizacím jako podíl na celkové ODA	51
Obrázek 5: Základní příspěvky Izraele multilaterálním organizacím v roce 2020	52
Obrázek 6: Deset největších příjemců OSN od státu Izrael.....	53
Obrázek 7: Deset největších příjemců ODA od státu Izrael (2020)	63
Obrázek 8: Změna objemu izraelské ODA v období 1997-2020.....	65
Obrázek 9: Izraelská ODA, zaměření dle sektorů (2020).....	66
Obrázek 10: Schéma organizační struktury izraelské pomoci.....	68

Seznam tabulek

Tabulka 1: Nejvýznamnější příjemci izraelské ODA (mil. USD) v období 2010-2020.	62
--	----

Seznam zkratek

CINADCO	Centrum pro mezinárodní zemědělskou rozvojovou spolupráci
DAC	Výbor pro rozvojovou pomoc
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství
G77	Skupina 77
HND	Hrubý národní důchod
IDF	Izraelské obranné síly
IMPH	International Master of Public Health
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
ITU	Mezinárodní telekomunikační unie
MASHAV	Agentura pro mezinárodní rozvojovou spolupráci
MCTC	Mezinárodní školicí středisko Mount Carmel
MDGs	Rozvojové cíle tisíciletí
METC	Vzdělávací centrum Aharon Ofri
MMF	Mezinárodní měnový fond
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NNO	Nevládní nezisková organizace
ODA	Oficiální rozvojová pomoc
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu
OSN	Organizace spojených národů
SaCH	Save a Child's Heart
SB	Světová Banka

SDGs	Cíle udržitelného rozvoje
SSA	Subsaharská Afrika
SSC	Spolupráce Jih-Jih
UNDP	Rozvojový program OSN
UNDPO	Oddělení mírových operací
UNEP	Program OSN pro životní prostředí
UNICEF	Dětský fond Organizace spojených národů
USA	Spojené státy americké
WFP	Světový potravinový program
WHO	Světová zdravotnická organizace
WTO	Světová obchodní organizac

1. Úvod

Zahraniční rozvojová spolupráce je stále aktuálním tématem nejen pro tradiční dárce, ale i pro tzv. nové donory, mezi které lze zařadit i Izrael. Strategická poloha státu a jeho odborné znalosti v mnoha odvětvích z něj činí vlivného geopolitického hráče a žádaného spojence. Na druhou stranu současná izraelská mezinárodní pozice stále vyžaduje intenzivní úsilí o získání přízně nebo alespoň neutrality ostatních států. Izrael je členem OECD od roku 2010, ale není členem Výboru pro rozvojovou pomoc DAC i přesto, že splňuje kritéria pro členství. Izrael se plánuje připojit, ale proces je pomalý kvůli specifické povaze MASHAV jako agentury pro budování kapacit a problémům s vyčíslením její práce. Izraelská pomoc se řídí mezinárodními standardy, ale je především založena na předávání odborných znalostí a zkušeností. Data o poskytování pomoci Izrael zveřejňuje od roku 1997.

Vznik izraelské rozvojové spolupráce byl úzce spojen s historickým vývojem státu Izrael a jeho národní identitou. Jedním z důležitých faktorů ovlivňující zahraniční politiku, a později i rozvojovou spolupráci, byl vznik *zionismu*, hnutí, jež si klade za cíl vytvořit diplomatickým úsilím stát, který bude reprezentovat židovský národ na mezinárodní úrovni. Jinými slovy vytvořit vzor pro ostatní národy.

První desetiletí od vyhlášení nezávislosti Izraele bylo pro čerstvě vzniklý stát obzvlášť složité. Neustálé snahy sousedních států zničit Izrael a nepřátelské politické prostředí, vedlo židovský národ k upřednostňování bezpečnosti nad všechny ostatní národní zájmy. V té době Izrael také postrádal přírodní zdroje a čelil nedostatku potravin, zajímavé je, že právě tehdy Izrael vytvořil vládní agenturu pro mezinárodní rozvojovou spolupráci (MASHAV) s cílem pomáhat ostatním národům po celém světě. Dovednosti a zkušenosti, které Izrael získal během vzniku, chtěl poskytnout také nově vzniklým nezávislým zemím zejména africkým a asijským. Později se však pomoc přeorientovala na oblast Blízkého východu, kde je dodnes nejvýznamnější.

Diplomová práce s názvem *Rozvojová spolupráce státu Izrael* se zaměřuje na vznik, vývoj a charakteristiku izraelské rozvojové pomoci. Práce se taktéž zaměřuje na změnu objemu rozvojové spolupráce v rozmezí mezi lety 1997–2020. Dále analyzuje území a oblasti,

kde izraelská ODA proudí a v poslední řadě do jakých sektorů Izrael při poskytování pomoci nejvíce přispívá.

Téma jsem si zvolila kvůli rostoucímu významu Izraele jako dárce v oblasti mezinárodního rozvoje, zejména na Blízkém východě. Podle OECD Izrael v roce 2020 poskytl na rozvojovou pomoc 385 mil. USD. Tato částka odpovídá 0,083 % HND Izraele, což je sice stále velmi hluboko pod cílem OSN, který je stanoven na 0,7 %. Nicméně je tento trend od roku 2019 rostoucí a izraelská pomoc má v budoucnu potenciál růst. Izrael se může stát díky svým znalostem a zkušenostem stále důležitějším hráčem na mezinárodním poli i co se rozvojové spolupráce týká. Nejprve by však musel přehodnotit své priority a národní zájmy.

2. Cíl práce a metody zpracování

Cílem diplomové práce je především charakterizovat a analyzovat rozvojovou spolupráci států Izrael. Tedy v jaké formě stát Izrael poskytuje rozvojovou pomoc, do jakých oblastí pomoc proudí, jak se v průběhu deseti let měnil objem izraelské pomoci, kteří příjemci byli nejvýznamnější za posledních deset let a na které sektory se Izrael nejvíce soustředí při poskytování pomoci.

V téměř celé diplomové práci bylo čerpáno výhradně ze zahraničních zdrojů, převážně elektronických, protože v češtině zatím existuje jen velmi malé množství relevantních zdrojů, které by se touto problematikou zabývaly. Zde byly použity tyto metody: sběr, analýza a kompilace sbíraných dat. Texty byly nejprve překládány do češtiny a následně byla provedena podrobnější sekundární analýza pramenů.

Diplomová práce je rozdělena na čtyři hlavní části. První část práce se věnuje popisu základních terminologií a definicí, aby bylo porozuměno základní problematice. Bylo čerpáno především ze zdrojů, jakými jsou online zdroje OSN a OECD. Získané informace byly také doplněny odbornými publikacemi a články těchto autorů: Escobar (1995) Moyo (2009), Lancaster (2007, 2008), Levy (2016) a dalších. Jsou zde rovněž popsány dvě skupiny dárců pomoci: tradiční a noví. Izrael se řadí k novým dárcům rozvojové pomoci, přičemž se jedná o stát, který byl v minulosti příjemcem této pomoci.

Následující část práce se zabývá historií a vznikem izraelské pomoci, dále se zaměřuje na motivaci pro poskytování pomoci a jakou formou. Jedná se především o kapitoly 4 a 5. Tato struktura práce je inspirována zejména aktuální publikací Karoliny Zielińské, *Israeli Development Aid to Sub-Saharan Africa: Soft Power and Foreign Policy (2021)*, informace však byly rozšířeny dalšími publikacemi autorů jako jsou: Belman Inbal & Zahavi (2009), Del Sarto (2003) a Greilsammer (2011) a webových zdrojů OECD, OSN, AICE.

Hlavní součástí práce tvoří výzkumná část, v níž je provedena analýza geografického a sektorového zaměření izraelské pomoci. Veškerá data pro potřebnou analýzu geografického a sektorového zaměření izraelské ODA byla čerpána z databáze OECD.stat. Tato databáze zahrnuje data v rámci širokého spektra témat nejen pro členské země OECD, ale i další

nečlenské ekonomiky. Veškerá analýza zahrnuje data od roku 2009–2021, která jsou uvedena a popsána v několika grafických zobrazení, jedná se především o celkovou izraelskou oficiální rozvojovou pomoc. Získaná data byla vizualizována do přehledných grafů a tabulek za pomoci programu Microsoft excel. Pro analýzu geografického sektoru jsou použita data zejména v období od roku 2010–2020, nicméně byla v mnoha případech uvedena i starší data pro přesnější vysvětlení událostí, jež byly příčinou pro poskytování izraelské ODA. Jelikož nebyla data pro sektorové zaměření izraelské pomoci dostupná v databázi OECD.stat, podrobnější analýza v čase, na které sektory se izraelská ODA nejvíce zaměřuje, nebyla provedena. Informace pro sektorové zaměření izraelské pomoci pouze pro rok 2020 byly získány přímo z publikace vytvořené izraelskou vládou.

Poslední část diplomové práce je věnována institucionálnímu zřízení izraelské ODA, kde bylo rovněž čerpáno z aktuální publikace Karoliny Zielińskiej (2021) a také ze stěžejní publikace autorů Belman Inbal & Zahavi (2009). Pro tuto kapitolu byl taktéž důležitý sběr informací z izraelských oficiálních internetových publikací (izraelského vládního portálu) a reportů (MASHAV). Práce tedy využívá obzvláště kvalitativní metody výzkumu a vychází ze sekundárních zdrojů.

Limitem práce je nedostatek zveřejněných informací, co se analýzy geografického zaměření izraelské pomoci týká, jelikož nejsou specifikována data o tzv. “nespecifikovaných rozvojových zemích”. Přičemž tato kategorie byla pro analýzu izraelské pomoci a jejího teritoriálního zaměření poměrně klíčová.

3. Vymezení klíčových pojmů

Nejprve je třeba si vymežit několik důležitých pojmů k porozumění danému tématu a pochopení kontextu práce. V této kapitole je nahlíženo na to, co je rozvojová spolupráce, jak tento koncept vznikl a jak se liší zahraniční rozvojová spolupráce od humanitární pomoci a vojenské pomoci. Především se tedy zaměřím na jejich definici a charakteristiku. Následně jsou zde popsány důvody pro poskytování rozvojové pomoci, tedy jakou mají dárce motivaci ke spolupráci s recipiency pomoci. Kapitola rovněž obsahuje vymezení pojmů „tradičních“ a „nových“ dárců.

3.1. Co je to rozvojová spolupráce?

3.1.1. Terminologie

Tradičně byl termín rozvojové spolupráce (*development cooperation*) téměř synonymem pro finanční pomoc (*financial aid*) – nebo pro oficiální rozvojovou pomoc. Nicméně, se zvyšujícím počtem organizací zapojených do mezinárodního rozvoje, se způsoby, jakými se podpora rozvoje provádí, staly rozmanitějšími než kdykoli předtím. Nyní rozvojová spolupráce nezahrnuje pouze finanční transfery, ale stále více se zaměřuje na technickou¹ a technologickou spolupráci (UN, 2010). Mimo jiné, může rozvojová spolupráce zahrnovat také remitence² nebo přímé zahraniční investice (*Foreign Direct Investments*, FDI)³, které rovněž podporují rozvoj (Alonso, 2015). Poskytování pomoci by také nemělo být jen jednostrannou záležitostí, na které se příjemce účastní pouze pasivně, ale podílí se na rozhodování i vlastnictví celého projektu pomoci, a rovněž skutečnost, že z celého procesu nějakým způsobem benefituje i dárcovská země.

¹ Technickou spolupráci OECD definuje jako „*granty pro státní příslušníky zemí přijímajících pomoc, kteří se vzdělávají či školí doma nebo v zahraničí*“ (OECD.stat).

² Remittance (remittances) jsou prostředky zasílané migrantem (resp. zahraničním pracovníkem) ze země současného pracovního působení do země původu. Jsou používány zejména na přímou spotřebu domácností (IMF, 2017).

³ Přímé zahraniční investice (Foreign Direct Investments, FDI) jsou prostředky zahraničních investorů (typicky nadnárodních společností) určené na získání nebo založení společnosti v cílové zemi. Může mít podobu investic „na zelené louce“ (vybudování nového výrobního závodu) nebo akvizic a fúzí (ovládnutí již existující společnosti) (Hayes, 2022).

Vnímání zahraniční rozvojové pomoci a přístupy k ní se za dobu její existence neustále mění. Zatímco zpočátku byla už jen její opodstatněnost a legitimita často zpochybňována, dnes se od každého moderního rozvinutého státu všeobecně očekává, že bude poskytovat pomoc méně vyspělým a chudším zemím. Ovšem způsob, jakým má být tato pomoc poskytována a proč, zůstává stále otevřený. Role a funkce rozvojové pomoci v mezinárodních vztazích byla v průběhu její historie dlouhé několik desetiletí ovlivněna na jednu stranu geopolitickým vývojem ve světě a na druhé straně pojmáním rozvoje jako takového (Bartenev & Glazunova, 2013).

Rozvojová pomoc má mnoho podob a forem, ale je třeba ji rozlišovat od humanitární pomoci. Rozvojová pomoc se od humanitární pomoci liší především tím, co považuje za cíl a v jakém časovém horizontu jej chce dosáhnout. Jejím cílem je především řešit dlouhodobé a systematické problémy, které dosahuje především podporou ekonomického, politického nebo sociálního rozvoje dané země. Kdežto humanitární pomoc se spíše týká krátkodobé intervence při mimořádných událostech nebo katastrofách. Jedná se nejčastěji o pomoc ve formě poskytování lékařské péče, přístupu k potravinám či okamžité pomoci v podobě záchrany lidských životů (Bartenev & Glazunova, 2013).

Tato práce se zaměřuje na rozvojovou pomoc poskytovanou státem Izrael a jeho institucemi. Jedná se tedy především o oficiální rozvojovou pomoc (*official development assistance*, ODA) definovanou OECD jako „vládní pomoc, která podporuje a konkrétně se zaměřuje na hospodářský rozvoj a blahobyt rozvojových zemí“ (OECD, 2021). Vojenská pomoc a podpora bezpečnostních zájmů dárců nebo transakce, které mají primárně komerční cíle (např. exportní úvěry) jsou z definice vyloučeny.

Definice OECD zahrnuje různé typy pomoci, které se v jednotlivých zemích mohou lišit. Přijímající země mají různé postupy podle svých vnitřních politik a potřeb příslušných sektorů. Dárcovská země poskytuje pomoc na základě požadavků přijímajících zemí, nicméně sektory, které vybraly dárcovské země, jsou s největší pravděpodobností v souladu s požadavkem dárcovské země. Pomoc proudí především do zemí a na území nacházející se na seznamu příjemců oficiální rozvojové pomoci DAC⁴. Pomoc může být poskytována bilaterálně,

⁴ Seznam zemí DAC, které mají nárok na oficiální rozvojovou pomoc, se aktualizuje každé tři roky a je založen podle příjmu na osobu: (OECD, 2022a)

tedy od dárce k příjemci, nebo směřována prostřednictvím mnohostranné rozvojové agentury, jakými jsou Organizace spojených národů (OSN) nebo Světová banka. Toky ODA jsou „zvýhodněné (tj. granty a zvýhodněné⁵ půjčky) a jsou určeny, k tomu, aby podpořily hospodářský rozvoj a blahobyt rozvojových zemí“ (OECD, 2021).

Rozdělení mezi projektovou a programovou pomocí může být také důležité pro analýzu Izraele jako dárce. Na rozdíl od projektové podpory je programová pomoc důkladnější a obecnější, neboť se týká převodu finančních či věcných prostředků přijímajícímu státu a věnuje se celkově rozvoji. Existuje trend směřující k obrácení od projektové pomoci k programové pomoci, i když se zdá, že projektová pomoc více přispívá k cílům veřejné diplomacie.

Diplomová práce je vzhledem k současným realitám jak rozvojové spolupráce, tak veřejné diplomacie věnována určitá pozornost i pomoci neklasifikované jako ODA, tedy pomoci pocházející od nevládních organizací (NNO) a podnikatelů. Roli těchto subjektů již uznává řada teoretiků rozvojové pomoci (Smillie, 1997; Levine, 2002; Lumsdaine & Schopf, 2007). Pokud jde o nevládní organizace, teoretici poukazují na jejich roli ve všech aspektech socioekonomického života, včetně pomoci, NNO stojí za rostoucí mírou neoficiální pomoci.

Hlavním předmětem diplomové práce je zmapování pomoci, která se převádí přímo do přijímajících států. Určitá pozornost je však věnována také pomoci plynoucí přes mezinárodní organizace, zejména specializované agentury OSN, kvůli zvláštní roli takové pomoci při podpoře mezinárodního postavení dárců.

3.1.2. Koncepce rozvojové spolupráce

Myšlenky o rozvojové pomoci se objevily v průběhu druhé světové války a v jejím důsledku. V roce 1944 se v Bretton Woods v New Hampshire sešlo přes 700 delegátů ze 44 zemí. Cílem konference bylo „obnovit mezinárodní finanční trh, vytvořit multilaterální obchodní systém a vybudovat rámec pro hospodářskou spolupráci“ (Moyo, 2009: 10). Válka, která se chýlila ke konci, způsobila, že se Evropa rozpadla a bylo zřejmé, že je potřeba

⁵ Grantový prvek ve výši alespoň 25 % vypočítaný pomocí diskontní sazby 10 % (OECD, 2022b).

nějaký druh finanční podpory, aby se znovu „*tzv. postavila na vlastní nohy*“ (Moyo, 2009: 10). Setkání britského ekonoma Johna Maynarda Keynesa a tehdejšího ministra zahraničních věcí USA, Harryho Whita, vedlo k vytvoření Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (Světové banky), MMF (Mezinárodního měnového fondu) a WTO (Světové obchodní organizace), které společně byly označovány jako brettonwoodské instituce (Moyo, 2009). Zakládající konference OSN v San Franciscu v roce 1945 byla důležitým mezníkem v historii rozvojové pomoci. Zástupci z 50 zemí podepsali chartu OSN s cílem podporovat sociální pokrok a lepší kvalitu života, svobody a využití globální sítě ke zvýšení ekonomického a sociálního pokroku všech lidí (Escobar, 1995).

Dne 5. června 1947 americký ministr zahraničí George C. Marshall ve svém projevu k absolventům Harvardské univerzity položil základy amerického programu pomoci evropským zemím, které se vzpamatovaly po druhé světové válce. Marshall viděl potřebu vyzvat Ameriku k pomoci válkou zničené Evropě, kdy většina velkých měst byla v troskách. Cílem plánu bylo především zajistit ekonomickou pomoc Evropě, zároveň však Evropa měla sama převzít iniciativu a odpovědnost za tvorbu programu hospodářské obnovy (OECD, 2008).

Program trval pět let a na jeho konci v roce 1952 poskytly Spojené státy 16 evropským zemím přibližně 13,3 miliard USD hospodářské pomoci a technické pomoci (Garret, 2018). Úspěch programu byl jednoznačný a lze s jistotou konstatovat, že byl v mnoha směrech počátkem rozvojové pomoci (Escobar, 1995).

„Zahájení programu „Point Four“, který navrhl v roce 1949 americký prezident Harry Truman ve svém inauguračním projevu, je často považováno za začátek mezinárodní rozvojové pomoci, i přesto, že program nepřinesl okamžité navýšení pomoci rozvojovým zemím“ (Lancaster, 2008: 64-65). Teprve v polovině 50. let se ODA začala rozšiřovat a Spojené státy přispívaly polovinou veškeré oficiální pomoci. V roce 1951 generální tajemník OSN ustavil skupinu expertů, kteří měli přesně posoudit, jak by se měla rozvojovým zemím pomáhat. Zdálo se, že řešením je velký převod finanční pomoci. Koncem 50. let se však Světová banka objevovala jako významný zdroj financování rozvoje. V těchto letech se oficiální úroveň pomoci neustále zvyšovala, ale také rostla míra ekonomik chudých zemí (Riddell, 2007).

S příchodem studené války se pomoc stále více spojovala se zájmy Spojených států nebo Sovětského svazu. Mnoho rozvojových zemí začalo zpochybňovat zhoršení svých mezinárodních směnných relací a koncem 60. let 20. století panovala mezi zeměmi bohatého Severu a chudého Jihu nespokojenost. Hnutí nezúčastněných zemí založené v roce 1961 a Skupina 77 (G77) založená v roce 1964, vznikly proto, aby daly vládám chudých zemí hlas v rámci OSN. Ke konci 60. let došlo ke dvěma významným posunům v chování agentur poskytujících pomoc:

1. začaly půjčovat chudším zemím,
2. pomoc se obecně stala výhodnější (Robb, 2004).

Tato éra byla dále poznamenána zahraniční politikou vlád bohatších zemí než snižováním chudoby. Ropná krize, která se odehrála v 70. letech 20. století, poznamenala světovou ekonomiku, protože cena ropy vzrostla. Členské státy Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC) měly pod kontrolou dodávky ropy, což vedlo k udržování ceny ropy vysoko. Nicméně starost o produkci a cenu ropy není jediným cílem OPEC.

V zákulisí se mimo jiné hraje politická hra členských zemí. Je pozoruhodné, že v roce 1973 během Jomkipurské války se OPEC pokusil odradit Spojené státy a světové mocnosti od vyzbrojování Izraele ve válce. Bylo to poprvé v historii kartelu, kdy použil ropu jako politickou moc k nátlaku, aby se Spojené státy vyhnuli vojenské pomoci Izraeli. Členové OPEC uvalili ropné embargo na vlády podporující Izrael, což vedlo ke čtyřnásobnému zvýšení cen ropy. Embargo zakázalo vývoz ropy do cílových zemí a zavedlo omezení těžby ropy (Levy, 2016).

Když byly ceny ropy na vrcholu, země, které ji vyvážely, profitovaly nejvíce. To vedlo k tomu, že rozvojové země platily více za ropu a došlo ke zvýšení úrokových sazeb z půjček z průmyslových zemí. *„Dluhová krize, která vypukla na počátku 80. let, a krize platební bilance, kterým v této době čelily mnohé rozvojové země, je přiměla k tomu, aby se obrátily na západní vlády, mezinárodní organizace a komerční věřitele, kteří měli dluhy odpustit a poskytnout dodatečnou pomoc“* (Lancaster, 2008: 24).

Změny ve světové spotřebě ropy v důsledku ochranných opatření, dostupnost dodávek ze zdrojů mimo OPEC a vnitřní rivalita mezi členy OPEC se spojily, aby otupily sílu ropné zbraně

a oslabily kartel. OPEC může stále ovlivňovat, ale už ne diktovat ceny ropy, a politický vliv této organizace se vytratil (Levy, 2016).

V roce 1982 byl ve výboru pro rozvojovou pomoc (*Development Assistance Committee*, DAC) vytvořen hodnotící výbor pro pomocné agentury. Od té doby většina humanitárních agentur přijala systém hodnotících norem DAC, i když často s odlišnými metodikami a s různou mírou přísnosti. V 90. letech se hodnocení rozšířilo tak, aby zahrnovalo nejen výkonnost projektů a programů, ale také dopad pomoci na celá odvětví a celkový rozvoj země (Lancaster, 2007).

Konec studené války na začátku 90. let přinesl mnohé změny, co se rozvojové pomoci týká. Diplomatický význam poskytování pomoci pro některé vlády se sice snížil, ale došlo ke vzniku nových účelů pomoci, včetně podpory ekonomických a politických změn v bývalých socialistických zemích, řešení globálních problémů, prosazování demokracie a post-konfliktní rehabilitace (Lancaster, 2007).

Nové tisíciletí začalo Summitem tisíciletí Valného shromáždění OSN, který se konal v New Yorku (USA) v září 2000, na kterém světoví lídři ze všech 189⁶ členských států OSN a dalších 23 mezinárodních organizací přijali a zavázali se dosáhnout osm rozvojových cílů tisíciletí (*Millenium Development Goals*, MDGs). Jednalo se o osm mezinárodních rozvojových cílů pro rok 2015, přičemž každý z nich se zaměřoval na určitý sektor rozvoje. Tyto cíle jsou:

- 1) vymýtit extrémní chudobu a hlad,
- 2) dosáhnout všeobecného zápisu do základních škol,
- 3) podporovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen,
- 4) snížit dětskou úmrtnost,
- 5) zlepšit zdraví matek,
- 6) bojovat proti HIV/AIDS,
- 7) zajistit udržitelnost životního prostředí a
- 8) rozvíjet partnerství pro rozvoj (Easterly, 2006).

⁶ V té době bylo 189 členských států OSN, v současnosti je jich 193.

V roce 2016 MDGs nahradily Cíle udržitelného rozvoje (*Sustainable Development Goals*, SDGs) a staly se tak novou rozvojovou agendou OSN. Na rozdíl od rozvojových cílů tisíciletí, které byly agendou partnerství Sever-Jih, které mají být implementovány v rozvojových zemích, jsou SDGs paktem globálního partnerství pro udržitelný rozvoj se 17 cíli a 167 podcíli (Palmer, 2015).

3.1.3. Důvody pro rozvojovou spolupráci

Státy poskytují rozvojovou pomoc z mnoha různých důvodů, pomoc může být vedena čistě altruistickými motivacemi, kdy cílem pomoci je především zlepšit situaci obyvatelstva přijímající země. Nicméně je stále diskutabilní, zda pomoc skutečně vede ke snižování chudoby a zvyšování blahobytu rozvojových zemí. Je zde několik autorů, kteří dochází k závěru, že při rozhodování o přidělování pomoci hrají dominantní roli spíše politické, ekonomické a strategické zájmy dárců než rozvojové cíle (Maizels a Nissanke, 1984; Svensson, 1999; Neumayer, 2003a,b). Alesina a Dollar (2000) ve své studii zjistili, že koloniální vazby s bývalými koloniemi a recipienti podporující dárcovské země při hlasování v OSN dostávají více pomoci. Dárci mohou být rovněž vedeni touhou chránit své vlastní zájmy nebo se snaží si zajistit přítomnost na trhu. Neumayer (2003a) tvrdí, že vyšší celkový vývoz dárcovských zemí do přijímajících zemí vede k většímu přidělování pomoci. Dalším důvodem pro poskytování pomoci může být i zlepšování *image* – jak navenek, v rámci budování vlastní mezinárodní role, tak uvnitř, vytvářením a posilováním své identity.

Výše uvedené motivace a z nich vyplývající pomoc jsou zohledňovány při koncipování zahraniční politiky států, neboť země v různé míře považují rozvojovou pomoc za nástroj k dosažení cílů zahraniční politiky. Rozvojová pomoc slouží k uplatňování vlivu, a tím k utváření postojů ostatních a napomáhá realizaci zahraničně politických cílů donorské země (Bindra, 2018).

Oficiální rozvojová pomoc může být rovněž poskytována za účelem posílení diplomatických vztahů mezi dárcovskými a přijímajícími státy (Nishida, 2022). Dobré vztahy mezi mezinárodními organizacemi, nevládními organizacemi a dalšími přidruženými organizacemi, jsou pro rozvojové země životně důležité. Rozvojové země potřebují podporu rozvoje v zemi, která vyžaduje dostatek zdrojů. Pokud si rozvojová země sama nevystačí s vlastními zdroji, stává se jedním ze zdrojů rozvojového procesu pomoc poskytována vyspělými zeměmi a mezinárodním společenstvím (Johnson, 2021).

3.2. Co jsou to tradiční a noví donoři?

3.2.1. Tradiční dárci

V roce 1961 některé členské státy (Kanada, Německo, Japonsko, Belgie, Francie, Itálie, Nizozemsko a Portugalsko) vytvořily Výbor pro rozvojovou pomoc, jehož hlavním úkolem je koordinace rozvojové spolupráce a úsilí zvýšit podporu udržitelného rozvoje. DAC, dříve známý jako *Development Assistance Group*, byl vytvořen ministerským usnesením ze dne 23. července 1960 (OECD, 2006). Dnes je DAC jedním z velkého počtu výborů a orgánů OECD a zahrnuje 23 evropských zemí, Evropskou unii (EU), Austrálii, Kanadu, Japonsko, Nový Zéland, USA a Jižní Koreu (Woodward, 2015).

Výbor pro rozvojovou pomoc je kolektivní orgán, který sdružuje nejvyspělejší země světa – dárci rozvojové pomoci a je považován za hlavní mezinárodní fórum pro koordinaci rozvojové spolupráce. DAC se schází pravidelně jednou měsíčně na úrovni pařížských delegátů a jednou ročně na úrovni ministrů zodpovědných za rozvojovou spolupráci (*tzv. High Level Meeting*) (MZV, 2011). Smyslem OECD je hledat řešení, jak co nejlépe koordinovat, zefektivnit a zvýšit rozvojové úsilí dárcovských zemí. Výbor DAC je pro tuto koordinaci vhodným místem, neboť sdružuje země, které poskytují plných 95 % světové rozvojové pomoci (Kaplan, 2005).

DAC provádí čtyři hlavní typy činností:

1. Přijímá směrodatné politické pokyny.
2. Provádí pravidelné kritické vzájemné hodnocení⁷ - politik a programů rozvojové spolupráce členů.
3. Poskytuje fórum pro dialog pro výměnu zkušeností a budování mezinárodního konsenzu v otázkách politiky a řízení, které jsou pro členy zajímavé.
4. Zveřejňuje statistiky a zprávy o tocích pomoci a jiných zdrojích do rozvojových a transformujících se zemí (OECD, 2005).

⁷ Dodržování pravidel „dobré rozvojové praxe“ je kontrolováno pravidelnými *Peer Reviews*, které poskytují hloubkové zkoumání rozvojových systémů a politik, včetně získaných zkušeností, ve všech členských zemích DAC (OECD, 2022c).

3.2.2. Noví dárci

Vedle členů DAC je mnoho dalších zemí významnými poskytovateli rozvojové spolupráce po desetiletí (OECD, 2010). V posledních dvaceti letech však jejich počet rychle roste a v některých případech jejich úroveň rozvojové spolupráce převyšuje úroveň jednotlivých členů DAC. V literatuře se obtížně hledá vhodný termín pro poskytovatele rozvojové spolupráce, kteří nejsou členy DAC. To může být způsobeno tím, že kromě toho, že nejsou členy výboru, mají jako skupina jen málo společného. Dárce mimo DAC dle OECD (2010) můžeme rozdělit do tří podskupin s některými společnými rysy:

První skupinou jsou země, které mají relativně nové nebo nedávno obnovené programy pomoci, jsou to tzv. *noví donoři*. Interakce s partnerskými zeměmi je založena na tradičním schématu „dárce – příjemce“. Programy pomoci jsou ve většině zemí relativně nedávno (nebo byly obnoveny po dlouhé přestávce) a jejich rozsah je poměrně skromný, pokud jsou odhadnuty jako procento HND (Bartenev & Glazunova, 2013). Většina z nich jsou nové členské státy EU, z nichž mnohé byly samy dárci během studené války a poté obdržely pomoc při přechodu na tržní ekonomiku. Tyto země od té doby začaly zavádět zákony a instituce ke koordinaci vlastních nových programů pomoci v rozvojových zemích. Některé země – např. Česká republika, Maďarsko, Polsko, Slovenská republika a Slovinsko – jsou členy OECD a aktivně se účastní práce v DAC. Jiné jako např. Estonsko, požádaly o členství v OECD a usilují o prohloubení své angažovanosti v DAC. Některé nečlenské země EU, zejména Izrael, Rusko a Turecko, sdílejí mnoho charakteristik této skupiny. Turecko je členem OECD, Izrael také získal členství a Rusko o něj požádalo. Jedná se o země, které obvykle spolupracují s multilaterálními organizacemi, jako jsou OSN, Světová banka a Mezinárodní měnový fond. Všechny mají dlouhodobé programy pomoci a usilují o užší vztah s DAC (OECD, 2010).

Dalšími jsou *poskytovatelé spolupráce Jih-Jih (South-South cooperation, SSC)*, tedy rozvojové země, země se středními příjmy a rozvíjející se ekonomiky, které sdílejí odborné znalosti a finanční podporu s jinými zeměmi. Mnozí zůstávají příjemci oficiální rozvojové pomoci, i když se snižujícím se objemem. Nejvýznamnějšími poskytovateli SSC jsou Brazílie, Čína, Indie a Jižní Afrika, ale lze sem zahrnout i země jako Kolumbie, Egypt a Thajsko (OECD, 2010). Nelze popřít skutečnost, že tzv. jižní dárci sdílejí řadu společných vlastností a mnohé z nich je odlišují od tradičních dárců. Programy zahraniční pomoci těchto zemí se liší

od tradičního modelu, který je typický pro země DAC. Např. finanční podpora nemusí nutně představovat největší podíl jejich pomoci – technická pomoc obvykle hraje klíčovou roli (např. vysílání expertů a předávání know-how) – a je poskytována většinou bilaterálně. Dominantní formou pomoci v SSC jsou tedy projekty pomoci namísto programů pomoci nebo rozpočtové podpory (Bergamaschi & Tickner, 2017). Pro svoji pomoc používají označení vzájemně prospěšnou spolupráci a sami sebe označují za partnery v rozvoji nikoli dárce (Dreher et al., 2013). Dalším typickým znakem je dodržování a respektování zásady „nevměšování se“ do vnitřních záležitostí, poskytovaná pomoc je tedy zbavena veškerých podmínek (Gould, 2005). Vzhledem k menšímu množství podmínek oproti tradičním donorům, mohou tyto státy distribuovat svou pomoc daleko rychleji a s nižšími transakčními náklady (Bergamaschi & Tickner, 2017).

Poslední skupinou jsou tzv. *Arabští donoři* poskytující téměř výhradně nevázanou pomoc (Manning, 2006). Podobně jako u donorů SSC se ani u arabských donorů nepředpokládá, že se stanou součástí DAC. Do této skupiny se řadí arabské ropné země jako jsou Saúdská Arábie, Kuvajt a Spojené arabské emiráty (OECD, 2010). Arabští donoři jsou po desetiletí významnými hráči na poli mezinárodní rozvojové spolupráce. Institucionalizace programů národní pomoci začala ještě před boomem cen ropy v 70. letech (Bartenev & Glazunova, 2013). Příjemci arabské pomoci jsou zejména další arabské země, přičemž je tato pomoc často směřována na podporu a posílení islámu (Kragelund, 2008). Rozvojová pomoc směřuje zejména do Maroka, Tuniska, Alžírsko, Libanonu, Iráku, Palestiny a v menší míře i do Jemenu (Leichtová & Opršal, 2013: 161, 162). Finanční prostředky většinou proudí na vybudování základní infrastruktury, tedy do odvětví průmyslu, telekomunikace, dopravy, energetiky a vodních zdrojů (Neumayer, 2004).

4. Vývoj izraelské rozvojové spolupráce

Následující kapitola se věnuje vývoji izraelské rozvojové spolupráce, tedy její historii – jak vznikala, jak se dále rozvíjela. Dále jak byla rozvojová spolupráce Izraele ovlivněna izraelskou zahraniční politikou a identitou židovského národa. V neposlední řadě jsou zde představeny motivace pro poskytování izraelské rozvojové spolupráce, tedy, co vedlo Izrael k tomu, aby se zapojil do mezinárodního systému poskytování pomoci.

Moderní stát Izrael začal poskytovat rozvojovou pomoc v prvním desetiletí své existence, nedlouho poté, co překonal své nejtěžší rozvojové problémy. V době, kdy byl Izrael sám ještě rozvojovou zemí, zahájil program školení a technické pomoci, který se během několika málo let rozšířil tak, aby zahrnoval vyslání stovek izraelských technických asistentů do jiných rozvojových zemí. Izrael doufal, že díky rozvojové spolupráci si zajistí diplomatickou podporu obzvláště ze zemí subsaharské Afriky. Mimo jiné židovský étos vyžadoval angažovanost ve prospěch slabých a potřebných, což bylo spojeno s touhou podělit se o zkušenosti, které Izrael získal, když čelil výzvám podobným jako africké státy. (Belman Inbal & Zahavi, 2009: 17-19)

Vládní orgán MASHAV zodpovídající za řízení programu izraelské rozvojové spolupráce a pomoci, byl na přelomu 60. a 70. letech největším oddělením na izraelském Ministerstvu zahraničních věcí. Poptávka po izraelské pomoci v oblasti zemědělství, zdravotnictví, vodního hospodářství a dalších rostla v celém rozvojovém světě. Izrael měl dobrou pověst jako důležitého přispěvatele nápadů a technické pomoci rozvojovým zemím. Nicméně po jomkipurské válce v roce 1973 v důsledku tlaku ze strany Sovětského svazu a arabského světa všechny kromě čtyř ze 32 subsaharských afrických zemí přerušily s Izraelem diplomatické vztahy, a to včetně technických asistenčních programů na kontinentu. Rekonstrukce vztahu probíhá od 80. let 20. století; v 90. letech se v rámci globálního systému po studené válce a tváří v tvář změnám v systému arabských států vytvořilo příznivé klima pro další rozvoj izraelsko-afrických vztahů, a to i prostřednictvím rozvojové pomoci. (Belman Inbal & Zahavi, 2009: 9-12)

4.1. Národní identita a její vliv na izraelskou zahraniční a bezpečnostní politiku

Izraelská pomoc se řídí mezinárodními standardy, ale je především založena na předávání znalostí. Současná izraelská mezinárodní pozice vyžaduje intenzivní úsilí o získání přízně nebo alespoň neutrality ostatních států. „*Vazby Izraele s rozvojovými zeměmi nejsou jen záležitostmi diplomacie, zájmů, strategií, ekonomiky a politiky (Lorch, 1962: 27-30), ale dotýkají se také identity země*“ (Neuberger, 2009: 10). Vývoj izraelské národní identity byl determinován historickým vývojem při vzniku nezávislého státu Izrael. Existuje několik faktorů národní identity, které ovlivňují izraelskou zahraniční politiku. Del Sarto (2003) zmiňuje např. *sionismus, holocaust, židovský stát a princip soběstačnosti*.

Sionismus, holocaust a pojem *židovského* státu jsou základními prvky pro pochopení důležitosti imigrace Židů, což bylo prioritou již před vznikem samotného státu Izrael. Návrat židovského národa do své domoviny byl zásadní myšlenkou izraelské zahraniční politiky od počátku.

4.1.1. Sionismus

Název *sionismus* byl odvozen z touhy po Sionu, což je jedno ze starověkých biblických jmen Jeruzaléma. Poprvé byl tento termín zmíněn Nathanem Birnbaumem v roce 1890 (AICE, 2022b). „*Sionismus vznikl v poslední čtvrtině devatenáctého století jako součást ideologie takzvaného ‚národnostního‘ hnutí, jehož prostřednictvím se lidé utlačovaní státy nebo říšemi pokoušeli osvobodit a vytvořit si vlastní národní státy*“ (Greilsammer, 2011: 41). Lze jej tedy obecně definovat jako „*národní hnutí za návrat židovského národa do jeho vlasti a obnovení židovské suverenity v zemi Izrael*“ (AICE, 2022b).

Od nezávislosti státu Izrael se sionismus stal součástí hnutí za rozvoj Izraele a na ochranu židovského národa v Izraeli prostřednictvím podpory izraelských obranných sil. Hlavním cílem bylo prosazovat hmatatelné i duchovní cíle, na kterých se podíleli všichni Židé bez rozdílu. Neshody ve filozofii vedly v průběhu let k roztržkám v sionistickém hnutí a vznikla řada samostatných forem. Zejména: politický sionismus; náboženský sionismus; socialistický sionismus a teritoriální sionismus (AICE, 2022b).

Článek autora Greilsammera (2011: 41-43) zmiňuje tři hlavní cíle sionismu:

1. Ukončit židovskou diasporu – rozptýl židovského národa po celém světě – a přivést ji zpět do Izraele.
2. Shromáždění židovského lidu na jednom území a vytvoření židovského suverénního státu. Theodor Herzl, zakladatel politického sionismu a jeho prvních institucí, si představoval stát vytvořený diplomatickým úsilím a reprezentující židovský národ na mezinárodní úrovni. Jeho cílem bylo získat listinu uznávanou světovým vedením, která Židům poskytuje suverenitu na území vlastněném Židy. Náplní politického sionismu byla důležitost politické akce a dosažení politických práv v Palestině (AICE, 2022b).

V roce 1917 zahájila Balfourova deklarace proces uznání, což bylo pro sionisty klíčové. Deklarace dala palestinským Židům domovskou vládu a umožnila jim vytvořit si vlastní předstátní instituce. Dalším důležitým mezníkem byla konference v Biltmore konaná v roce 1942, na níž byl vysloven cíl sionismu – vybudovat stát uznávaný mezinárodním společenstvím, který by zaujal své místo mezi ostatními národy. Poté Valné shromáždění OSN v roce 1947 legálně podpořilo jeho vznik a 14. května 1948 vyhlásil David Ben Gurion vznik nového státu (Greilsammer, 2011).

3. Jednalo se o Morální, duchovní a kulturní cíl – *„vybudovat v Izraeli nového židovského muže, silného, zdravého a svobodného, typického i univerzálního, aby byl příkladem pro ostatní národy; muže, jehož postavu, etiku a intelekt by ostatní lidé obdivovali a který by zvěstoval modelovou společnost k jeho obrazu, židovský stát, který by byl ‚Světlem národům‘“* (Greilsammer, 2011: 43).

Kromě politického sionismu, hrál významnou roli při vytváření identity státu Izraele i náboženský sionismus, který se objevil ve druhé polovině 19. století v opozici vůči židovským náboženským kruhům, které se stavěly proti sionismu, a věřili, že návrat na Sion bude výsledkem pouze božího zásahu. Cílem bylo obnovit nejen židovskou politickou svobodu, ale také židovské náboženství ve světle Tóry a přikázání. Důležitým prvkem bylo obnovení

⁸ Termín pochází z biblické knihy proroka Izajáše, vyjadřuje univerzální označení Izraelitů jako rádců duchovního a morálního vedení pro celý svět.

hebrejštiny jako prostého jazyka a podpořit imigraci sekulárních nebo dokonce ateistických socialistických přistěhovalců jako součásti obecného hnutí za vykoupení, které by nakonec mělo univerzální dopad. (Zielińska, 2021: 17)

4.1.2. Holocaust

Židovský národ zažil dlouhou historii perzekucí, restrikcí, nucených konverzí, vyhnání a pogromů. Od období starověkého Říma přes středověk, reformaci a průmyslovou revoluci až do dneška byli Židé trvale a nepřetržitě předmětem antisemitismu téměř na každém místě, kde žili. Vyvrcholení židovského utrpení nastalo ve 20. století, kdy byla v Evropě provedena systematická genocida.

Holocaust, tragická událost, která se odehrála mezi lety 1933–1945, během níž došlo k systematickému, státem podporovanému pronásledování a vraždění přibližně šesti milionů evropských Židů ze strany nacistického německého režimu a jeho spojenců, se stala jedním z hlavních prvků utvářející izraelskou identitu, kdy zanechala hluboké rány na následujících několika generacích. Potřeba vlastního státu po událostech, jakou je tato, byla zjevnější a upozornila zahraniční politiku na nebezpečí představovaná těmi, kdo otevřeně usilují o zničení Izraele a vyhlazení Židů (Zielińska, 2021). S tím souvisí i charakteristický rys sionismu, totiž podpořit židovskou imigraci z celého světa (*aliju*), aby tak nedocházelo k dalším antisemitským projevům (Greilsammer, 2011).

4.1.3. Židovský stát

„Identita státu jako židovského byla postavena na symbolech, jakými jsou vlajka, národní hymna, historie, a oficiální dny svátků“ (Kimmerling, 1993: 411). Židovský stát je však komplikovaný pojem, protože obsahuje dva prvky, které jsou od sebe neoddělitelné, jedná se o národ jako takový a náboženství, které hraje velmi důležitou roli v utváření národa jako společnosti.

Na počátku bylo snahou sionismu vytvořit nadnárodní, sekulární stát, i přesto, že byl Izrael definován jako západní demokratický stát, stále byl však určen převážně pro Židy. Zřízení státu vytvořilo židovskou veřejnou sféru, která má židovskou politiku, židovské ozbrojené síly, židovský právní systém a židovskou veřejnou doménu. Jedná se o vzrušující

kulturní, národní a náboženský vývoj. Není divu, že vznik Izraele považovalo mnoho Židů za zázrak, který uskutečnil sen mnoha generací Židů (Stern, 2017).

Izrael byl koncipován jako země židovské imigrace, zaměření na židovství jako na hlavní identitu také odvozeno z potřeby integrovat kulturně heterogenní židovskou diasporu (Del Sarto, 2003). Shromáždění rozptýlené skupiny na jednom místě, uvalení plné politické odpovědnosti na její členy a vytvoření kulturní hegemonie ve veřejné sféře mělo poskytnout základní materiál pro budování národa.

Mnozí doufali, že založení státu Izrael pomůže vyřešit otázku židovské identity. Ale dnes, po více než 70 letech nezávislosti, je vidět, že spíše, než vyřešení otázky identity se židovský stát stal hlavní arénou pro debatu o povaze židovské identity. Debata je skutečně jedním z charakteristických znaků života v Izraeli. Existuje velmi široká a hluboká oblast nesouhlasu, která zahrnuje nedostatek konsenzu o kulturní orientaci Židů v Izraeli, povaze izraelské veřejné sféry a roli náboženství ve státě. Mnoho Židů v Izraeli žije životem kulturní duality. Mají dva kulturní základy: západní liberální kulturu a tradiční židovskou kulturu. (Stern, 2017)

4.1.4. Princip soběstačnosti

Nedávná historie Izraele, zejména prvních 30 letech jeho existence, výrazně přispěla k pocitu obležení. Ihned po vyhlášení nezávislosti Izraele v roce 1948 se arabské země aktivně snažily nově vzniklý stát zničit. Nejprve byl Izrael napaden pěti armádami z Egypta, Transjordánska, Sýrie, Iráku a Libanonu. Později, až do mírové smlouvy s Egyptem, všechny arabské státy uzavřely své hranice, vyhlásily embargo, naléhaly na svět, aby zastavil vztahy s Izraelem a udržovaly tlak na válečný stav, odmítaly uznat Izrael a místo toho používaly rétoriku „osvobození Palestiny“ (Schueftan, 2021). Tyto neustálé snahy sousedních států o zničení nezávislého státu Izrael a stále nepřátelštější politické prostředí, vedlo k principu soběstačnosti, tj. politická autonomie a vojenská schopnost efektivně reagovat na bezpečnostní hrozby (Inbar, 1996). Není divu, že bezpečnost je na samotném vrcholu v seznamu národních zájmů a rovněž řídí zahraniční politiku. *„Zachování židovské existence je nezbytné a je třeba ji bránit všemi možnými prostředky (odstrašování, mobilizační kapacita,*

možnost preventivního úderu, vyhýbání se válce na vlastním území, snížení dopadů teroru na civilisty apod.)“ (Zielińska, 2021: 21).

Izraelská zahraniční politika vždy usilovala o posílení bezpečnosti a jejího zaručení (Salameh & Ishakat, 2022). Země⁹, které mohly Izraeli nabídnout pomoc v podobě dodávek zbraní, byly daleko důležitějšími, protože přežití Izraele bylo vždy prvořadým cílem. I přesto si Izrael vážil svých vztahů se zeměmi méně rozvinutými, a to zejména z regionu SSA (Neuberger, 2009).

Izrael také připisoval velký význam těm státům, které měly prostředky na maření nebezpečných seskupení proti němu ve Valném shromáždění OSN nebo Radě bezpečnosti, a to buď sestavením blokovací koalice nebo vetováním radikálních protiizraelských rozhodnutí (jako je vypuzení Izraele z OSN, ekonomické sankce, vojenská embarga nebo vojenské intervence) (Neuberger, 2009).

4.2. Historie izraelské zahraniční politiky

První desetiletí od vyhlášení nezávislosti Izraele bylo pro čerstvě narozený stát obzvláště složité. Stovky tisíc imigrantů přijížděly do země obklopené nepřáteli, postrádající přírodní zdroje a čelící nedostatku potravin, a přitom právě během této doby Izrael vytvořil vládní agenturu (MASHAV) s cílem pomáhat ostatním po celém světě (Jorisch, 2018). Vědecký výzkum a technologie hrály po dosažení nezávislosti v roce 1948 klíčovou roli v rozvoji a přestavbě země na moderní stát Izrael. Nově vyvinuté inovativní technologie sloužily především proto, aby se rostoucí země dokázala vyrovnat s výzvami, jako byly např. právě omezené přírodní zdroje. Dovednosti a zkušenosti, které Izrael získal chtěl poskytnout také nově vzniklým nezávislým zemím zejména africkým a asijským (AICE, 2022a).

Koncem 50. let do začátku 70. let se Izrael zapojil do diplomatické kampaně v subsaharské Africe, kde se spřátelil s mladými africkými národy, které byly právě osvobozeny od koloniální nadvlády. Do 33 nezávislých afrických států byly vyslány tisíce izraelských odborníků, kteří nabízeli pomoc a technické znalosti v oblastech, jako je vojenský výcvik,

⁹ Sovětský svaz a Československo za války za nezávislost (1948-49), Francie a Británie v 50. letech, Západní Německo na počátku 60. let a Spojené státy od roku 1960.

regionální plánování, zemědělství, medicína, právo a komunitní služby. Izraelci věřili, že prostřednictvím technické spolupráce mohou získat přátele mezi rozvíjejícími se státy rozvojového světa, kteří by pomohli ukončit izraelskou politickou izolaci (Belman Inbal & Zahavi, 2009).

Kritici často poukazují na potřebu dobrých vztahů Izraele s veřejností a mezinárodní podpory v zemi, jež se ocitá pod neustálým tlakem. Což je pravda, ale pravdivá byla i slova Meirové, že izraelský program zahraniční pomoci *„je typickým příkladem úsilí o dosažení sociální spravedlnosti, obnovy a modernizace, jež jsou obsaženy v samé podstatě dělnického sionismu a judaismu. Jde o pokračování našich vlastních nejhodnotnějších tradic a výraz našich vlastních nejhlubších historických instinktů“* (Meir, 1975: 319-320).

Byli to právě izraelští vůdci, kteří se od prvních let státnosti toužili podělit o znalosti získané z vlastních zkušeností s rozvojem Izraele. David Ben-Gurion, první izraelský premiér, věřil, že *„...principy vzájemné pomoci a rovnosti by také měly tvořit základ pro mezinárodní vztahy mezi lidmi... [a] musí být založeny na solidaritě všech lidských bytostí, odvozené z bratrství a vzájemné pomoci v každé oblasti života – ekonomické, sociální a vědecké...“* (AICE, 2022a).

V roce 1956 Golda Meirová, tehdejší ministryně zahraničních věcí, poprvé navštívila Afriku. Hluboce dojata výzvami, kterým čelily mladé africké národy po dosažení nezávislosti, se vrátila přesvědčena, že Izrael musí hrát významnou roli při pomoci těmto národům v jejich boji s problémy zdraví, vzdělání, podvýživy, nízkého postavení žen a boje o přírodní zdroje (AICE, 2022a). V listopadu téhož roku byla otevřena první izraelská ambasáda v Africe v Akkře v Ghaně. O dva roky později v roce 1958 Golda Meirová cestovala po západní Africe, zúčastnila se prvního výročí nezávislosti Ghany a setkala se s novými africkými vůdci Pobřeží slonoviny, Senegal a Nigérie (Bar-Yosef, 2015).

Izraelský program rozvojové pomoci jako takový byl tedy zahájen v roce 1956 a oficiálně uznán jako základní součást izraelské mezinárodní spolupráce v roce 1958. V té době také vznikla v rámci struktury ministerstva zahraničních věcí (MZV) humanitární agentura pro mezinárodní rozvojovou spolupráci (známa pod hebrejským akronymem MASHAV). Již od začátku bylo hlavní myšlenkou této agentury sdílet izraelské know-how

prostřednictvím školení a vysílání svých odborníků do rozvojových zemí. Tento úřad se soustředil hlavně na poskytování technických školení a kurzů spíše než na pouhou finanční pomoc. Izrael v té době řešil své vlastní problémy v oblasti rozvoje, když docházelo k dekolonizaci mnoha států Asie a Afriky. Pomoc byla vzájemná, nově vznikající země potřebovaly izraelské zkušenosti v rozvoji, Izrael na oplátku potřeboval jejich diplomatické uznání (Zielińska, 2021).

Teprve rok poté, co došlo k založení tohoto úřadu, Izrael vyslal do rozvojového světa stovky technických expertů. Izrael měl v té době téměř dvakrát více technických expertů sloužících v zahraničí než průměrná země OECD a jeho výdaje na rozvojovou pomoc na hlavu byly v průměru o 50 procent vyšší než v ostatních zemích OECD (Fried, 2006). Bylo proškoleni více než tisíc lidí ročně v domácích centrech v Izraeli. Rovněž byly pořádány kurzy, které zahrnovaly pomoc v oblastech zemědělství, veřejné administrativy, medicíny, vedení odborových organizací, ženských práv, podnikání a rozvoje komunit (Belman Inbal & Zahavi, 2009: 16).

Zpočátku se jednalo o skromný asistenční program, který nakonec přerostl v mohutnou iniciativu, v jejímž rámci byli izraelští experti vysíláni do rozvojových zemí po celém světě. Jak už bylo zmíněno výše, tisíce stážistů cestovalo do Izraele, aby se zúčastnili školicích programů. V období 1958–96 byli Afričané největší skupinou příjemců školení v Izraeli (23 730, Latinská Amerika a Karibik byly na druhém místě s 18 408), ale to se měnilo s rostoucím počtem stážistů z arabských států a bývalých sovětských republik (Zielińska, 2021). Tento rozsah programu je ohromující, když si připomeneme, že samotný Izrael byl ještě mladou zemí, která se potýkala s tvrdými sociálními a ekonomickými problémy. Za tu dobu mířilo na kontinent kolem dvou třetin izraelského rozvojového rozpočtu (Belman Inbal & Zahavi, 2009: 9). Izrael se rovněž stal průkopníkem obdobných programů v Indii, Pákistánu, Indonésii a dalších zemích (Belman Inbal & Zahavi, 2009: 19).

Rychlý růst izraelského programu pomoci byl podpořen izraelskými vůdci a občany. Tehdejší premiér David Ben-Gurion se zajímal o otázky rozvoje a měl kontakty s lídry rozvojového světa. Ministryně zahraničí Golda Meirová, která se podělila o své názory na potřebu zapojení Izraele do rozvoje, realizovala svou vizi založením výcvikového střediska *Mount Carmel Training Center* (MCTC) sídlícího v Haifě, které založila v roce 1962 spolu

se švédskou diplomatkou Ingou Thorssonovou a Izraelkou Minou Ben-Zvi, která zde byla jmenována první ředitelkou. Centrum se stalo součástí MASHAV, ale po mnoho let se soustředilo zejména na posilování ženských práv v zemích rozvojového světa prostřednictvím tréninkových programů, jež zahrnovaly vyučovací techniky, správnou výživu, malé podnikání a různé formy sociálních služeb (Jorisch, 2018: 35). Významné byly i její cesty do Afriky, kde se setkávala nejen s elitami, ale také cestovala po venkově a setkávala se s obyčejnými občany, což vedlo k náklonnosti jak kontinentu, tak jeho lidem, zejména ženám (Bar-Yosef, 2015).

Vize, kterou si Izrael jako nově vzniklý stát, nedávno osvobozen po dlouhém a vyčerpávajícím boji za svobodu, morálně pomáhat druhým, kteří měli podobnou minulost v cestě ke svobodě, se bohužel nepodařila dlouhodobě realizovat. Spolupráce zejména se subsaharskou Afrikou byla krátkodobá. Do 15 let od zavedení oficiálního izraelského programu pomoci „zlatý věk“ izraelské rozvojové spolupráce náhle skončil, protože všechny africké země kromě čtyř přerušily vztahy s Izraelem v důsledku arabsko – izraelské (Jomkipurské) války v říjnu 1973. Přerušování vztahů vedlo k okamžitému 50% poklesu provozního rozpočtu MASHAV a přesunulo zaměření spolupráce na latinskoamerické a asijské země. Africká „zrada“ Izraele navíc zasadila izraelské veřejné a politické podpoře programu její pomoci hlubokou ránu, což znamenalo zlomový bod, ze kterého se izraelská technická pomoc již nikdy nevzpamatovala. (Belman Inbal & Zahavi, 2009: 9)

Doteď byla pozornost věnována především Africe a JV Asii, ale je zde mnoho dalších oblastí, kde se Izrael zapojuje v poskytování pomoci. V poslední době je to oblast Blízkého východu, kde Izrael pomáhá. Jedná se především o humanitární pomoc poskytovanou *Izraelskými obrannými silami* (IDF) a nevládními organizacemi v Sýrii.

Humanitární krize, která nastala v důsledku syrské občanské války v roce 2011, byla hlavní příčinou vzniku izraelské pomoci v této oblasti. Nicméně izraelská pomoc Sýrii byla zahájena od dva roky později, tedy v roce 2013. Izrael a Sýrie nikdy neměly navázané diplomatické vztahy a oficiálně se sebou válčily od založení Izraele v roce 1948 (Kershner, 2017). Syřané byli dokonce od malička učeni, že Izrael je velký nepřítel, že je to doslova „démon“, proto trvalo až dva roky, než se Syřané odvážili si přijít pro pomoc na hranici s Izraelem (Kershner, 2017). Přesto, že je Sýrie neustálým a dlouhodobým nepřítelem Izraele,

cítili Židé nutkaní pomoci syrským uprchlíkům a zraněným bojovníkům. Jednalo se především o lékařskou pomoc v izraelských nemocnicích. Mimo jiné Izrael poskytl i finanční podporu některým povstaleckým skupinám bojujícím proti armádě syrského prezidenta Bašára al-Asada v konfliktu (Eglash, 2017) Zpočátku byla pomoc Syřanům utajována a nehlášená, zejména kvůli ochraně životů civilistů, kteří byli příjemci této pomoci. Báli se, že by mohli mít z přijaté pomoci od nepřítelů následky. Později však docházelo ke vzájemné důvěře a pomoc byla otevřenější (The Tower, 2016).

V červnu v roce 2016 zřídilo severní velení IDF humanitární operaci *“Good neighbor”* (Dobrý soused). Cílem této operace je: *„poskytnout humanitární pomoc co největšímu počtu lidí při zachování izraelské politiky neúčasti v konfliktu“*. První aktivity koordinované centrálou byly zaznamenány v srpnu v roce 2016. Od té doby se uskutečnilo více než 110 pomocných operací různého druhu (IDF, 2017).

IDF primárně poskytuje 3 druhy pomoci v rámci operace Dobrý soused:

- 1) Lékařská pomoc – Izrael ošetřil přibližně 4000 válečnými zraněnými nebo nemocnými Syřany a dětí. Izrael se snaží pomoc dostat do oblasti, kterou obývá asi 200 000 Syřanů, včetně asi 400 vysídlených rodin žijících ve stanových táborech podél mezinárodní hranice, a pomáhá vybavovat nové kliniky v této oblasti (Kershner, 2017). IDF také převáží léky, zásoby a lékařské pomůcky Syřanům přes hranice (IDF, 2017).
- 2) Infrastruktura – 450 000 litrů paliva bylo převedeno na vytápění, provoz studní a pecí v pekárnách (IDF, 2017). Izrael také převezl infrastrukturní zařízení, jako jsou generátory (7 kusů) a potrubí na opravu vodního systému a vybavení pro dočasnou školu v regionu (Kershner, 2017).
- 3) Civilní pomoc – Izrael převezl do Sýrie asi 360 tun potravin, 40 tun mouky do pekáren, 12 000 balíčků kojenecké výživy, 1 800 balíčků plen, 55 tun oblečení do chladného počasí a 12 tun bot (Kershner, 2017).

Nicméně je důležité zmínit skutečnost, že ne všichni považují izraelskou humanitární pomoc Sýrii za opravdovou. Je zde určitá nedůvěra a předpoklad, že Izrael využívá této pomoci k vlastní propagaci sebe samých jako tzv. „bílých záchranářů“ a chtějí se prezentovat navenek

jako ti „dobří“. Zároveň se jedná o cíl Izraele: odvrátit pozornost veřejnosti od jeho nelidskosti, brutality a rasismu doma – proti Palestincům (Koptý, 2018).

4.3. Motivace při poskytování rozvojové pomoci

Existuje mnoho důvodů pro poskytování izraelské zahraniční pomoci, níže jsou uvedeny některé z nich:

4.3.1. Etnicko-Humanistický motiv

Jedním z průkopníků pro navázání diplomatických vztahů s africkým kontinentem byl otec moderního politického sionismu, Theodor Herzl. Ze své vlastní zkušenosti s Afrikou rozpoznal, jak velmi podobný osud sdílí židovský a černý lid (Samaan, 2021). Jeho úsilí a snaha pomoci Afričanům je zmíněna v knize *Alteneuland*, která byla vydaná pouhých pět let poté, co sionistická konference v Basileji formálně zahájila úsilí o vytvoření židovského státu. Zde Herzl prozrazuje jeho touhu vykoupit Afričany, poté, co bude svědkem vykoupení židovského národa (Bard, 2022).

Po vytvoření moderního Izraele se objevil silný pocit sdílené identity s africkými národy, jejich neutěšená situace v celé zemi, boj za nezávislost a snahy o budování a rozvoj národa. Tento zájem pomoci se ihned po vzniku státu Izrael rozšířil a byl převzat politickými vůdci. Nejprve zakladatel Izraele a první premiér David Ben-Gurion byl přesvědčen, že přátelské vztahy s africkými zeměmi mohou sloužit jako prostředek ke snížení diplomatické izolace Izraele na Blízkém východě (Samaan, 2021). Golda Meirová, izraelská ministryně zahraničí, později zaujala stejný postoj a podnikla pětitýdenní cestu do Afriky, kde vedla první diskuse na vysoké úrovni s africkými vůdci jako Kwame Nkrumah, William Tubman a Felix Houphouët-Boigny, které pomohly ukázat izraelský zájem o africká osvobozeněcká hnutí a také podnítit africký zájem o Izrael (Bard, 2022).

4.3.2. Politický motiv

Jeden z nejdůležitějších motivů pro navazování vztahů s rozvojovým světem pro Izrael byl motiv politický. V polovině 50. let, kdy Sovětský svaz silně podporoval arabské státy vojensky i diplomaticky na mezinárodních fórech, jako je OSN, se Izrael dostal do situace, kdy byl na mezinárodní scéně izolován, ani od USA se mu nedostávalo dostačující podpory

(Belman Inbal & Zahavi, 2009: 17). Arabští sousedé usilovali o zničení nově vzniklého nezávislého státu, jak ekonomicky, tak fyzicky. Byla to válka — kampaň vedená arabským světem proti samotné existenci Izraele prostřednictvím terorismu, ekonomického bojkotu a soustředěného úsilí o politickou delegitimizaci „sionistické entity“ (Neuberger, 2009).

Jednou z reakcí Izraele na tyto pokusy o delegitimizaci bylo vytvoření rozsáhlé sítě mezinárodních vztahů (Cohen & Freilich, 2015). Izrael potřeboval získat politickou podporu na mezinárodních fórech nejen od rozvinutých, ale i méně rozvojových zemí, ať už z Afriky nebo Asie. Oba tyto kontinenty zahrnovaly většinu zemí světa, tudíž legitimita země bez těchto vztahů by byla nedokonalá.

Asie zahrnovala několik muslimských a komunistických zemí, které z ideologických důvodů odmítly navázat vztahy s Izraelem a nebyly za žádných okolností ochotny spolupracovat a Izraeli poskytnout podporu při hlasování na mezinárodních fórech, i přesto však existovalo několik asijských zemí, které byly pro izraelský program pomoci vhodné. Naopak země Latinské Ameriky, z nichž většina byla v této době silně pod vlivem USA, již byly ve svých vzorcích hlasování z velké části proizraelské (Oded, 2010).

Prvním dekolonizovaným státem, který vstoupil do diplomatických vztahů s Izraelem (1956), byla Barma. Vztah nejprve zahrnoval obchodní a technickou rozvojovou pomoc, poté se spolupráce rozvinula v různých oblastech, včetně vzdělávání, zemědělství, zdravotnictví a hospodářství (Gov.il, 2022a). Vzhledem k tomu, že tento úspěšný příběh nebyl zopakován v jiných asijských zemích, tak v druhé polovině 50. let upoutala pozornost spíše Afrika, ale i tam se v důsledku arabského tlaku na izolaci Izraele situace změnila (Belman Inbal & Zahavi, 2009: 17).

Afro-asijská konference, která se konala v Bandungu v Indonésii v roce 1955, na kterou Izrael nebyl pozván, byla důkazem toho, že po 7 letech byl národ stále izolován ve svém vlastním regionu a že je zapotřebí většího úsilí navazování vztahů s rozvojovým světem (Belman Inbal & Zahavi, 2009: 17). I přes intenzivní snahu Izraele získat pozvání s pomocí některých spřátelených zemí, jakou byla právě Barma, se pokus nezdařil (Levey, 2003). Abd ál-Nasir ve svém projevu na zahajovacím zasedání tvrdě zaútočil na Izrael a během diskusí

následovaly ostatní arabské státy. Konference přijala jednostrannou rezoluci na podporu Palestinců (Oded, 2010).

Izrael musel začít jednat a vyvíjet tlak na rozvojové země, kdy šlo především o zavedení programů dvoustranné spolupráce v celém rozvojovém světě (Belman Inbal & Zahavi, 2009). Jednalo se o rozvoj přátelských vztahů zejména s Afrikou. Na rozdíl od pomoci od supervelmocí, přišla pomoc Africe od Izraele bez závazků, ani ne tak proto, že by židovský národ doufal, že získá podporu výměnou, ale protože nebyl v pozici, kdy by ji mohl požadovat. Kromě toho se Izrael obával, že pokud neposkytne pomoc, Egypt zasáhne a vyplní vakuum (Bard, 2022).

Jak už bylo vedeno výše, byla to právě postkoloniální Afrika, která měla v té době potenciál být důležitým spojencem Izraele na mnohostranných fórech. V 60. letech bylo do OSN přijato 33 nových afrických států, čímž se vytvořil subsaharský africký blok států, který zahrnoval téměř jednu třetinu všech hlasů Valného shromáždění, a Afrika se tak stala zdaleka největším geografickým blokem v OSN (Belman Inbal & Zahavi, 2009: 18). Ghana byla první africkou zemí, která v roce 1956 navázala diplomatické vztahy s Izraelem (Levey, 2003). Ve stejném roce byly otevřeny konzuláty v zemích jako je Ghana, Uganda, Keňa nebo Etiopie, která se stala jedním z klíčových partnerů Izraele na africkém kontinentu. V následujících deseti letech Izrael uznal navázal diplomatické vztahy s více než 33 africkými zeměmi (Samaan, 2021).

Vztahy se subsaharskou Afrikou byly založeny na sdílených světových názorech státníků a byly považovány za důležitější než vztahy s Jižní Afrikou, mimo jiné se Izrael připojil k africké většině odsuzující apartheid (Zielińska, 2021). Nicméně i tyto vztahy byly poněkud křehčí, než se zdálo a v následujících letech se situace začala měnit. Vztahy se začaly zhoršovat koncem 60. let. Izraelská vojenská okupace Západního břehu, Pásma Gazy a Golanských výšin po šestidenní válce v roce 1967 změnila vztahy židovského národa s Afrikou. Nejprve v roce 1967, kdy právě v důsledku šestidenní války přerušila Guinea vztahy s Izraelem (Oded, 2010). Poté v roce 1973, kdy vypukla Jomkipurská válka, která rovněž měla značný dopad na další dění v zahraniční politice Izraele. Válka měla spolu s následným ropným embargem vyhlášeným monarchiemi v Zálivu velký vliv na dosud vybudované vazby s africkými zeměmi. Většina z nich

(s výjimkou Malawi, Lesotha a Svazijska) byla motivována levnou ropou a atraktivní finanční pomocí, což vedlo k přerušení bilaterální vztahů s Izraelem (Augé, 2020).

Diplomatické vztahy s Izraelem byly přerušeny a země přijaly propalestinský postoj v souladu s rezolucí Organizace africké jednoty (nyní Africká unie). Izrael ztratil status pozorovatele na summitech Africké unie ve prospěch Palestiny (Abugbilla, 2020). Přerušeni vztahů vedlo k okamžitému poklesu provozního rozpočtu MASHAV, jednalo se zhruba o padesátiprocentní pokles, s tím, že se izraelská zahraniční spolupráce soustředila více na latinskoamerické a asijské země (Belman Inbal & Zahavi, 2009). Postupem času se však formální i neformální vztahy s Afrikou začaly zlepšovat, především díky zvýšené ekonomické spolupráci, což vedlo k obnovení některých diplomatických vazeb (Brahim, 2022).

Izrael svůj program pomoci jednoznačně používal jako způsob budování politicky důležitých přátelství s africkými zeměmi, přičemž nikdy neskrýval tuto politickou motivaci pomoci. Nicméně několik izraelských politických představitelů kladlo důraz na to, aby pomoc nebyla motivována jen politickými podmínkami. Např. první izraelský ministr zahraničí Moshe Sharett poznamenal, že *„Myšlenka, že si v každém případě vztahů zasloužíme politickou odměnu, je naprostý nesmysl.“* (Belman Inbal & Zahavi, 2009: 19). To se netýkalo jen Afriky, ale i některých asijských zemí např. Indie, Pákistánu, a Indonésie, které těžily z izraelského rozvojového programu bez navázání diplomatických vztahů (Laufer, 1967).

Vztahy mezi Afrikou a židovským národem prošly několika vzestupy a pády, ale v posledních letech Izrael opět usiluje o obnovení svého zájmu o tento kontinent. V roce 2009 navštívil tehdejší ministr zahraničí Avigdor Lieberman Afriku ve snaze posílit obchodní vztahy a získat diplomatickou podporu na kontinentu (Krämer, 2018). Navštívil Etiopii, Ghanu, Keňu, Nigérii a Ugandu. Hlavním důvodem bylo opět síla hlasů afrických států, které často volí v blocích na fórech OSN, kde je Izrael častým terčem nedůvěry. Izraelci se snažily získat podporu pro mezinárodní tlak na jejich úhlavního nepřítel, Írán, aby opustil svůj sporný jaderný program (Schueftan, 2021). V popředí diplomatického úsilí stojí boj proti vlivu Íránu a islámskému extremismu (Krämer, 2018).

Izraelský bývalý premiér Benjamin Netanjahu navštívil několik afrických zemí, především východní Afriky. V roce 2017 se stal prvním vůdcem mimo Afriku, který vystoupil

na summitu hlav států a vlád Hospodářského společenství západoafrických států (ECOWAS) v Libérii. Hlavním poselstvím jeho projevu bylo: *„Izrael se vrací do Afriky a Afrika se vrací do Izraele. Věřím v Afriku.“* Africké národy Netanjahu považoval za prioritu v jeho zahraniční politice (Abugbilla, 2020).

4.3.3. Ekonomické a obchodní motivy

Kromě politických cílů vedly ke vstupu Izraele do Afriky a dalších rozvojových zemí ještě další motivy jako jsou například ekonomické a obchodní zájmy, a to zejména kvůli místním rozvíjejícím se trhům, které jsou rovněž zdrojem surovin. Yoram Elron, zástupce generálního ředitele a vedoucí divize pro Afriku na izraelském ministerstvu zahraničí tvrdí, že: *„důvodem, proč Afrika získává v naší zahraniční politice tak velký význam, je její rostoucí ekonomický a politický význam“* (Krämer, 2018).

Na začátku byla snaha o rozšíření působnosti izraelské diplomacie důsledkem jeho regionální ekonomické izolace. Izrael usiloval o obchod se státy mimo sousedství a Afrika byla atraktivní nejen svou blízkostí, ale i exportem některých surovin. Geograficky byla Afrika Izraeli blíže než nearabské asijské země, navíc dnes je Afrika rostoucí kontinent, což je pro Izrael významným důvodem pro posílení obchodních vztahů s africkými státy. Izrael zde nabízí především obchodní příležitosti, zejména v oblasti zemědělství, bezpečnosti a boje proti terorismu (Salman, 2019). Izrael vyvážel především potraviny, textil, léčiva, zemědělské stroje, elektroniku a kancelářskou techniku, dovážel především suroviny, včetně diamantů, uranu a hovězího masa. Izrael byl vždy důležitým obchodním partnerem pro subsaharské země a jedním z hlavních odběratelů východoafrických produktů (Zielińska, 2021).

Izrael je skutečně jedním ze světových lídrů v zemědělských technologiích, z velké části kvůli domácímu nedostatku vody a orné půdy, což vedlo k vývoji metod, technologií a produktů k řešení těchto problémů. Významná část izraelského vědeckého výzkumu je věnována zemědělským technologiím, kdy se jedná především o technologie zavlažování v suchých a polosuchých zemích. Toto know-how přitahuje mnoho afrických studentů a odborníků, kteří jsou zváni do Izraele jak ministerstvem zahraničí, tak akademickými instituty, aby získali nové znalosti. Pokud jde o otázky bezpečnosti a boje proti terorismu,

nabízejí významný základ pro technologickou a bezpečnostní spolupráci s mnoha africkými státy. (Brahim, 2022)

4.3.4. Motiv pro zajištění bezpečnosti

Již od samotného vzniku Židovského státu je zajištění bezpečnosti v izraelské zahraniční politice prioritou, zejména v době, kdy vypukly války mezi Izraelem a jeho arabskými sousedy. *“Izrael bojoval v šesti hlavních válkách: Válka za nezávislost (1948–1949), Suezská krize (1956), Šestidenní válka (1967), Jomkipurská válka (1973) a válka v Libanonu (1982). Mimo jiné je zde téměř neustálý stav konfliktů nízké intenzity, většinou s nestátními aktéry. V současnosti převládá nebezpečí ze strany teroristických organizací, zatímco konvenční hrozby vůči Izraeli jsou méně časté“* (Zielińska, 2021: 20).

Izrael budoval vztahy zejména s africkými zeměmi pro zajištění své bezpečnosti. Velmi důležitou oblastí je pro Izrael Africký roh, a to nejen z bezpečnostního hlediska. Izrael pěstoval vztahy s některými zeměmi Afrického rohu, aby mohl bojovat proti vnitřním a vnějším hrozbám, získat regionální vliv a posílit základní ideály a hodnoty. Etiopie, Keňa a Eritrea jsou významnými partnery v tomto regionu, jelikož se nachází v blízkosti Somálska, kde působí radikální islamistické skupiny, které se potencionálně spojují s palestinskou militantní skupinou Hamas (Butime, 2014).

Souběžně s íránským úsilím na kontinentu Izrael v posledních letech prohluboval své diplomatické, ekonomické, kooperační a bezpečnostní vazby v Africe. Poslední rok se například Izrael nachází v procesu normalizace vztahů se Súdánem (Krasna, 2021). Podle izraelských obranných sil se Írán pokusil vytvořit trasu pro dodávky zbraní pro palestinskou militantní skupinu, která vede přes Súdán, Rudé moře a Sinajský poloostrov a spojuje se s pásmem Gazy (Purkiss, 2014).

Izrael zaměřuje své zpravodajské úsilí na íránské aktivity na Blízkém východě. Aby však Izrael čelil íránským přesahovým záměrům v Africe, bude muset přijmout další opatření. Navíc by měla zvýšit zpravodajskou pomoc, kterou poskytuje různým africkým zemím, které také vnímají hrozbu ze strany Íránu v regionu. V tomto ohledu by se izraelsko-africké úsilí mohlo zaměřit nejen na identifikaci možných teroristických buněk na celém kontinentu, ale také na íránskou ideologickou infrastrukturu působící v Africe – od univerzit přes mešity

až po náboženská centra. Zvláštní důraz by mohl být kladen také na ekonomickou kampaň proti majetku Íránu a Hizballáhu na africkém kontinentu. (Citrinowicz, 2021)

Přestože ve vzájemných vztazích mezi Izraelem a Afrikou docházelo k různým poklesům, Izrael a jeho spojenci v Africe pokračují ve spolupráci. Zájmy Izraele se soustředí na altruismus, konfrontaci vnějších a vnitřních bezpečnostních hrozeb, sdílené ideály a hodnoty, a lepší postavení v mezinárodním systému. Na druhé straně se afričtí spojenci Izraele snažili upevnit kulturní spojení a využít izraelské technologické znalosti v oblasti rozvoje a bezpečnosti. Zatímco bezpečnostní spolupráce je i nadále trvalým aspektem izraelského angažmá v Africe, aby byly vazby s kontinentem trvalejší, Izrael by udělal dobře, kdyby většinu svého důrazu položil na rozvojovou pomoc.

Co se pomoci např. Sýrii týká, tak IDF poskytuje pomoc ze dvou hlavních důvodů. Za prvé je to morální důvod. Izraelci se nemohou dívat na těžkou humanitární krizi, aniž by sami nepomohli nevinným lidem, kteří uvízli uprostřed konfliktu. Druhým důvodem jsou právě bezpečnostní důvody, kdy Izraelci věří, že tato pomoc může nakonec vytvořit méně nepřátelské prostředí na hranicích, které vyústí ve zlepšení izraelské bezpečnosti (IDF, 2017).

4.3.5. Ideologický motiv

Ideologické a emocionální faktory byly rovněž velmi důležité při poskytování hojné pomoci Africe. Šlo především o blízkost osudu Afričanů a Židů. Židovský národ utrpěl dlouholeté oběti rasové diskriminace, opovržení a ponižování. Oba národy měly velmi podobnou minulost. I africké národy utrpěly rasovou diskriminaci, ponižování a zbídačení. Izrael, v době svého vzniku, byl novou a rozvojovou zemí ochotnou vyvinout úsilí, aby přispěl částečně svou zkušeností s budováním národa a rozvojem nově nezávislým zemím v Africe, i když sám byl v této době sužován vážnými bezpečnostními problémy a problémy s absorpcí přistěhovalců (Oded, 2010).

Zapojení Izraele do rozvojové pomoci má kořeny nejen v sionistických ideologiích, ale také v židovské víře a mentalitě. *„Tikkun Olam je starý židovský morální princip znamenající „oprava světa“, nejprve se jednalo o rabínskou právní normu, později sloužil jako zastřešující koncept pro různé koncepce sociální spravedlnosti“* (Rosenthal, 2005: 214). *Tikkun Olam* tedy zahrnuje morální a duchovní dimenze života a také sociální jednání a snahu o sociální

spravedlnost. Je to koncept, který odkazuje na vědomou, někdy nevědomou mesiášskou snahu jednat tak, aby se změnil svět k lepšímu (Kahane, 2012). „*Tikkun Olam je rovněž chápán jako reakce na nespravedlivé situace a historické pohromy – zejména holocaust*“ (Rosenthal, 2005: 236).

V tradičním judaismu jsou to obyčejné rituály praktikované každodenně a činy vyjadřující laskavost, ty směřují ke změně ve společnosti a mají dopady. Jedná se především o plnění náboženských povinností a také konání dobrých skutků. V moderním judaismu „*Tikkun Olam*“ znamená, že Židé nenesou zodpovědnost pouze za vytvoření modelové společnosti mezi sebou samými, ale jsou také zodpovědní za blaho širší společnosti. Nejprve zdokonalí sami sebe, své místní židovské komunity, a tím se stanou příkladem pro zbytek světa, aby došlo k oné *nápravě* (Kahane, 2012).

Historie státu Izrael je skutečně plná těchto snah “opravit” svět. V sionistické ideologii to byl způsob, jak přimět Židy, aby se vrátili do své historické vlasti, aby si uvědomili svůj potenciál. Pro jejich socialistické vůdce to byl způsob, jak vybudovat společnost s větší solidaritou mezi lidmi. Pro věřící Židy to byl způsob, jak se spojit se zemí o níž se hovoří v bibli. Pro všechny Židy však představoval naději na útěk z antisemitismu, dosažení větší duchovní a sociální soudržnosti, naději na normální život a větší kontrolu nad svým osudem. Pro některé by se Izrael měl dokonce stát „světlem nad národy“ (Kahane, 2012).

„*Tikkun Olam rovněž poskytuje morální základ pro inovace, které jsou základem izraelské společnosti,*“ (Kahane, 2012: 945), kdy poskytuje ontologický popis vývoje znamenající, že svět potřebuje opravu a lidé jsou schopni k této opravě alespoň přispět. Zároveň poskytuje morální základ pro zapojení do rozvojové pomoci.

5. Charakteristika izraelské rozvojové spolupráce

5.1. Formy izraelské rozvojové pomoci

5.1.1. Soft power

Moc byla odjakživa v mezinárodních vztazích tradičně definována a posuzována ve snadno kvantifikovatelných „tvrdých“ pojmech, často chápaných v kontextu vojenské a ekonomické síly (Portland, 2022). Tvrdá síla (*hard power*) je ve formě nátlaku použitím vojenských a ekonomických prostředků k ovlivnění chování nebo zájmů jiných politických aktérů. Měkká síla (*soft power*) upřednostňuje použití pozitivní přitažlivosti a přesvědčování k dosažení cílů zahraniční politiky (Tandon, 2020). Měkká síla se vyznačuje snahou spíše kooptovat než donucovat. Použitím této formy síly jako je např. budování sítí, zavádění mezinárodních pravidel apod., se země stane přirozeně přitažlivější pro svět.

Koncept měkké síly je spojován především s Josephem S. Nye juniorem, který jej vytvořil a popularizoval, i když úvahy na toto téma provedli i jiní. Nyeova měkká síla je na nejzákladnější úrovni definována jako „*schopnost přitahovat ostatní, aby chtěli to, co chcete vy*“ (Nye, 2004, 6). Schopnost přilákat druhého je schopnost změnit preference druhého před jeho volbami tak, že jeden preferovaný výsledek se stane preferovaným výsledkem druhého. Je to více než přesvědčování, je to také schopnost zaujmout, která může vyústit ve spolupráci (Rothman, 2011). Nyeovy tři pilíře měkké síly jsou: politické hodnoty, kultura a zahraniční politika. Měkká síla se liší od tvrdé síly, protože není přítomna žádná donucovací síla, která by přiměla protivníka, aby přijal vlastní preference (Portland, 2020).

Tato část práce není zaměřena na měkkou sílu obecně, jako spíše na její vztah s rozvojovou pomocí. Účinná kampaň rozvojové pomoci může posílit měkkou sílu státu exportem „diplomacie hodnot“, čímž se posílí jeho důvěryhodnost, důvěra a vůdčí postavení ve světě. Zobrazení pozitivní hodnotové struktury státu lze dosáhnout prostřednictvím nouzové humanitární pomoci, podpory rozvoje a snižování chudoby a podpory lidská práva a demokracie (Lancaster, 2000).

Rozvojová pomoc jako taková představuje zdroj měkké síly, a to díky své roli při podpoře pozitivních emocí, vděčnosti a respektu vůči dárci. Propaguje i další zdroje měkké

síly tohoto dárce, jako je jeho kultura, politický systém, technologická inovace nebo kvalitní vzdělání (Zielińska, 2021). Mnohé země dnes začleňují politiku rozvojové pomoci jako nástroj měkké síly (USA, Čína, Singapur, Izrael apod.)

S vývojem izraelské zahraniční politiky a v důsledku měnících se vnějších skutečností roste role měkké síly v izraelském mixu sil. První izraelský premiér David Ben-Gurion věřil, že přežití státu nezávisí pouze na jeho vojenské síle nebo jeho technologických úspěchů, ale také na vytvoření mezinárodního porozumění pro jeho inherentní morálku a legitimitu (Seserman, 2018). Obtížné mezinárodní prostředí, kterému stát Izrael čelil ihned po jeho založení, vyžaduje spíše implementaci společné strategie měkké síly, zaměřené na zlepšení síly Izraele posílením jeho mezinárodní „přitažlivosti“, přičemž součástí této strategie by mělo být cílem obnovit politiku rozvojové spolupráce (Fried, 2006).

Izrael začátkem 50. let formuloval pod vedením Ben-Guriona intenzivní a efektivní kampaň na rozvojovou pomoc. Poté, co na počátku 70. let došlo k přerušení diplomatických vztahů mezi Izraelem a africkými státy v době Jomkipurské války, se důvěra v účinnost této politiky ztrácela. Mimo jiné byla rovněž zpochybněna rozvojová spolupráce jako nástroj zahraniční politiky. *„Namísto toho, aby byla rozvojová pomoc vnímána jako nástroj k posílení diplomatických vztahů s přijímajícími státy nebo k jejich přesvědčování, aby hlasovaly na Valném shromáždění OSN, musí být považována za součást koordinované a dobře promyšlené strategie měkké síly“* (Fried, 2006: 44).

Ministerstvo zahraničních věcí nedávno začalo navrhovat strategii měkké síly spolu s rozvojovou spoluprací jako součást izraelské zahraniční politiky (Fried, 2006). V roce 2006 tehdejší generální ředitel MZV Ron Prosor označil aktivity MASHAV za „vítězný vzorec měkké síly“, který kombinuje „ekonomickou užitečnost s hodnotami státu“ a vyjadřuje „příspěvek Izraele k ‚uzdravování světa‘ (Zielińska, 2021).

Co se týká rozvojové spolupráce jako takové, je zřejmé, že je jednou z hlavních priorit izraelské zahraniční politiky. Rozvojová spolupráce má kořeny v židovských hodnotách, např. zapojení Židů do *tikkun olam* se stalo pro Židy způsobem, jimž vyjadřují svou sounáležitost k judaismu. *„Navíc současná rozvojová spolupráce zobrazuje Izrael v jeho klasické (a dávno zapomenuté) identitě jako státu s omezenými zdroji, ale s touhou pomáhat*

druhým. Tento přístup připomíná nejranější dny izraelské rozvojové spolupráce, kdy Izrael vysílal odborníky (které měl) spíše než peníze (které mu chyběly), aby spolupracovali a navazovali vztahy s africkými a asijskými protějšky“ (Fried, 2006: 53). Prohloubením svých závazků v oblasti rozvojové pomoci, může vést k lepší spolupráci Izraele se světem. Proto by se izraelští politici měli zaměřit na to, jak správně koncipovat politiku rozvojové spolupráce v rámci strategie měkké síly.

5.1.2. Bilaterální a multilaterální pomoc

Jak už bylo uvedeno v 1. kapitole, ODA se skládá ze dvou složek – bilaterální pomoci a multilaterální pomoci. Dvoustranná pomoc Izraele je převedena ze státních institucí přímo do rozvojové země. Mnohostranná pomoc je převáděna prostřednictvím zprostředkovatelských organizací.

Na obr. 1 a 2 jsou znázorněny hodnoty celkového objemu ODA Izraele mezi lety 2009–2021. V prvním grafu (obr. 1) jsou hodnoty izraelské ODA uvedeny v mil. USD, přičemž hodnoty ODA Izraele na druhém grafu (obr. 2) jsou vyjádřeny v procentech, tedy jako podíl na hrubém národním důchodu (HND¹⁰) vyjádřeno grantovým ekvivalentem¹¹ od roku 2018.

Z obou grafů je patrné, že od roku 2009 do roku 2015 byl objem izraelské ODA relativně stabilní, pohybující se v průměru okolo 220 mil. USD (0,073 % HND). Nejméně Izrael poskytoval pomoc v roce 2009, tedy 164 mil. USD (0,065 % HND) a naopak nejvyšší hodnota objemu izraelské pomoci byla v roce 2015–274 mil. USD (0,079 % HND).

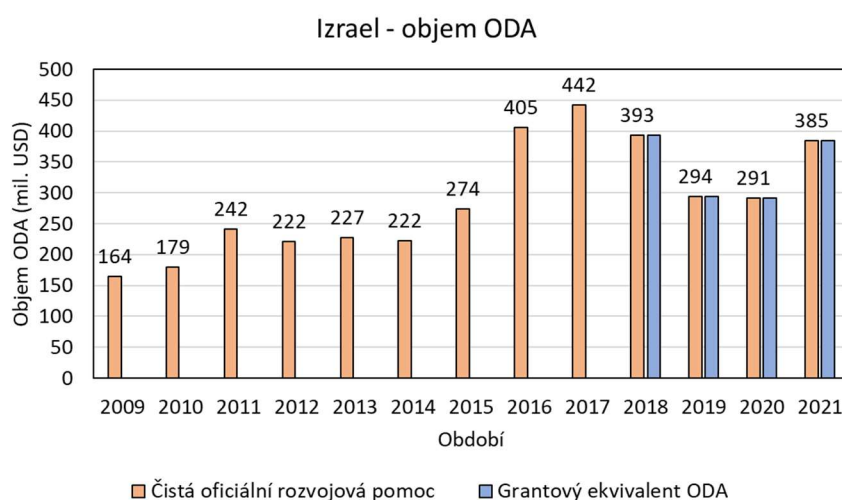
¹⁰ Hrubý národní důchod (HND) je definován jako hrubý domácí produkt plus čisté příjmy ze zahraničí z náhrad zaměstnancům, důchod z vlastnictví a čisté daně snížené o dotace na výrobu (OECD.data, 2023).

¹¹ Výbor OECD pro rozvojovou pomoc (DAC) používá pro data od roku 2018 novou metodiku pro výpočet údajů o oficiální rozvojové pomoci dárců. Metodika nazvaná „grantový ekvivalent“ má za cíl lépe odrážet skutečné finanční úsilí dárců při vyplácení půjček ODA. Je to nový standard OECD DAC pro zveřejňování hlavních údajů o oficiální rozvojové pomoci a má konkrétní dopad na to, jakou část půjčky od dárců lze započítat jako oficiální rozvojovou pomoc. (Donor Tracker, 2023)

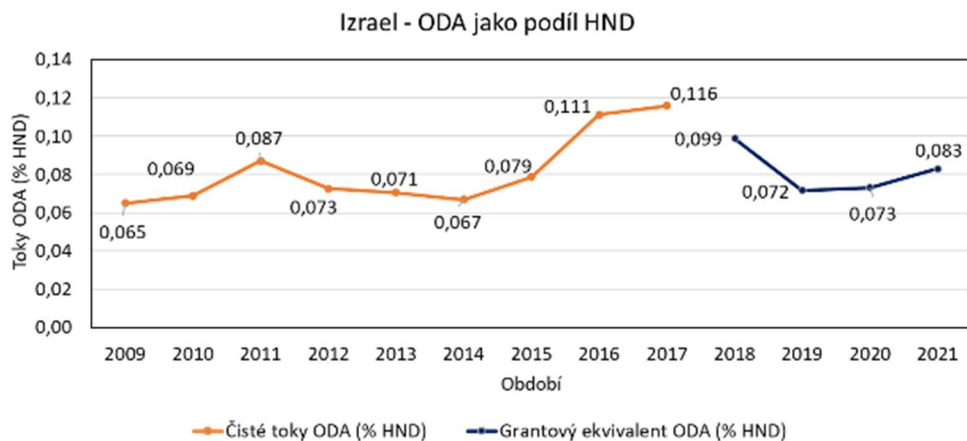
Od roku 2016 objem pomoci výrazně vzrostl až na hodnotu 405 mil. USD (0,111 % HND). V následujícím roce (2017) roste spíše mírnějším tempem oproti roku 2016. Nicméně v tomto roce byl tento objem izraelské pomoci nejvyšší - 442 mil. USD (0,116 % HND) za celé pozorované období. V následujících letech (2018–2020) nastává mírný pokles hodnot objemu pomoci na 393 mil. USD (0,099 % HND), 294 mil. USD (0,072 % HND) a 291 mil. USD (0,073 % HND). V roce 2021 objem pomoci opět vzrostl, a to na hodnotu 385 mil. USD (0,083 % HND).

Pokud jde o cíle OECD, údaje za rok 2014 hovoří pouze o 0,067 % izraelského HND vynaloženého na pomoc, v databázi *OECD stats – Total flows by donor* pokrývající období od roku 2000 bylo nejvyšší procento zaznamenáno v roce 2002 – 0,121 %, poté klesalo s výjimkou roku 2011, kdy ukazatel vyskočil na 0,087 %. Z těchto statistik vyplývá, že se Izrael nachází hluboko pod cílem OECD ve výši 0,7 % národního důchodu. Situace se zlepšila právě již zmiňovaných letech 2016 a 2017, kdy ukazatel dosáhl 0,111 % a 0,116 % (viz obr. 2).

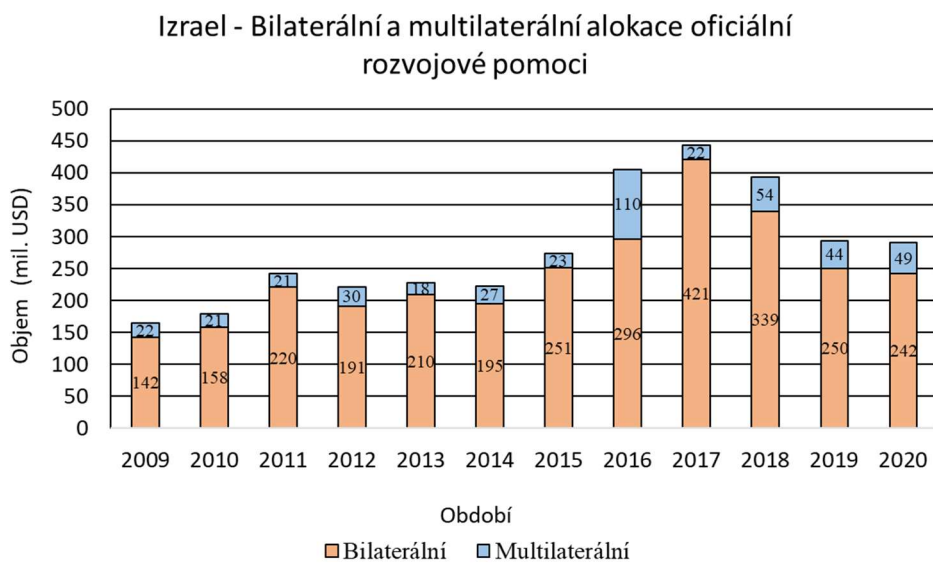
Obr. 3 ukazuje podobné závislosti jako jsou viděny v předchozích grafech (viz. obr. 1 a 2). Lze tedy jen shrnout nejdůležitější poznatky. Z grafu je patrné, že se Izrael soustředí především na poskytování ODA bilaterálně. Příkladem je uveden rok 2020, kdy Izrael poskytl jednoznačně vyšší podíl své oficiální rozvojové pomoci bilaterálně (zejména ve formě grantů). Oficiální dvoustranná rozvojová pomoc činila v tomto roce 241,6 mil. USD, což je 83,2 % z celkové ODA. Naproti tomu multilaterálním organizacím bylo přiděleno 49,5 mil. USD, což představuje 16,8 % z celkové ODA.

Obrázek 1: Oficiální rozvojová pomoc Izraele (2009-2021).
Zdroj: OECD, vytvořeno autorem.

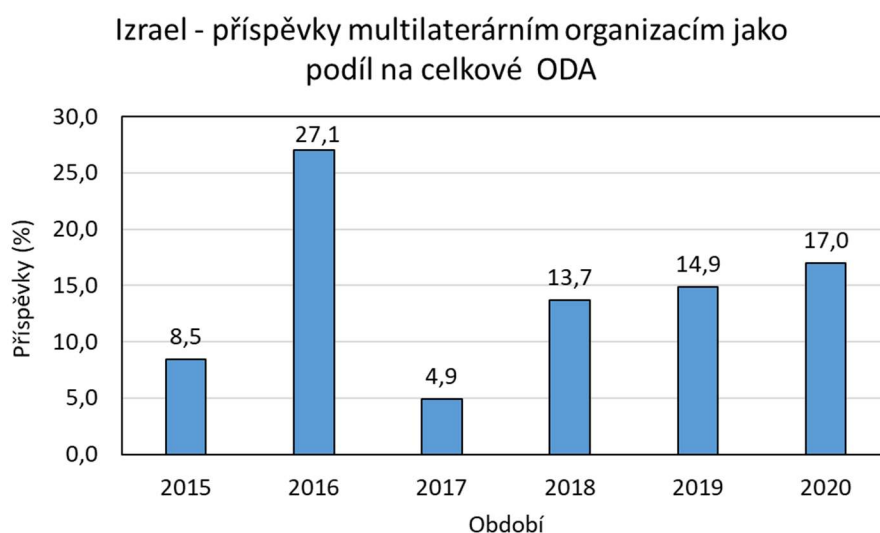
Obrázek 2: Oficiální rozvojová pomoc Izraele jako podíl HND (2009-2021).
Zdroj: OECD, vytvořeno autorem.

Obrázek 4: Bilaterální a multilaterální rozdělení oficiální rozvojové pomoci Izraele (2009-2020).
Zdroj: OECD, vytvořeno autorem.

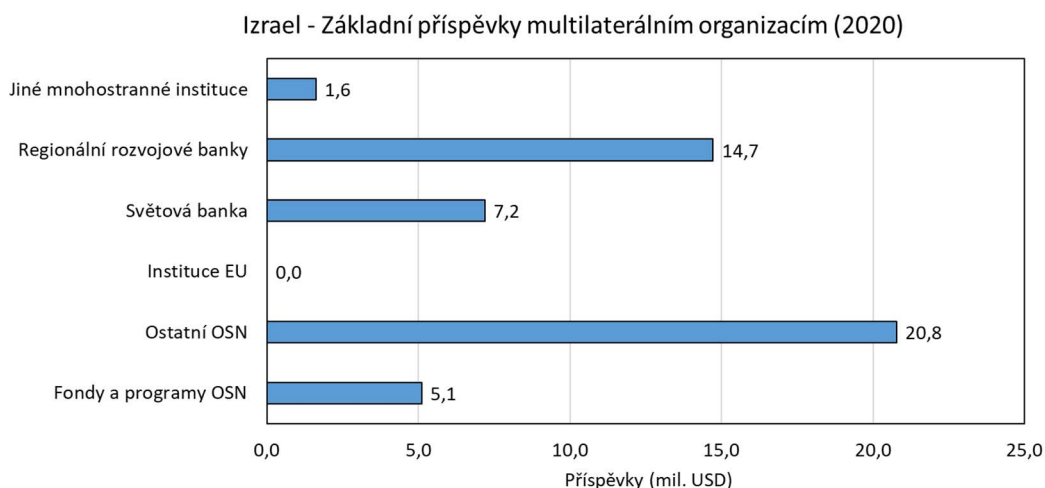
Multilaterální pomoc

Na obr. 4 jsou graficky znázorněny příspěvky multilaterálním organizacím jako podíl na celkové ODA Izraele ve sledovaném období (2015–2020). Celkový průměrný výpočet příspěvků multilaterálním organizacím mezi lety 2015 až 2020 byl 14,3 %. Dále je z grafu zřejmé, že v daném sledovaném období dochází ke kolísání příspěvků průměrně o 11,8 %. Nejvyšší poskytnuté příspěvky byly v roce 2016 (27,1 %), stejně jako tomu bylo i v předchozích grafech (viz obr. 1, 2, 3) a v následujícím roce opět došlo k prudkému poklesu na nejnižší hodnotu z celého sledovaného období (4,9 %). Z dat uvedených v OECD databázi byly multilaterální příspěvky přiděleny zejména subjektům OSN, regionálním rozvojovým bankám a skupině Světové banky.

Obrázek 5: Příspěvky izraele multilaterálním organizacím jako podíl na celkové ODA.
Zdroj: OECD, vytvořeno autorem.

V předchozím grafu (viz obr. 4) byla věnována pozornost příspěvkům multilaterálním organizacím jako jsou: regionálním rozvojové banky, skupina Světové banky (SB) a systém OSN. V následujícím obr. 5 můžeme vidět porovnání multilaterálních organizací mezi sebou, ale pouze v roce 2020. Je zřejmé, že největší podporu získal systém OSN (Ostatní OSN + Fondy a programy OSN), a to 26,9 mil. USD z celkových příspěvků multilaterálním organizacím (49,5 mil. USD). Regionálním rozvojovým bankám bylo poskytnuto cca 14,7 mil. USD. Skupině SB bylo přiděleno 7,2 mil. USD. Nejmenší podporu získaly jiné mnohostranné instituce, a to cca 1,6 mil. USD. Nulové zastoupení měly pouze instituce EU.

Obrázek 7: Základní příspěvky Izraele multilaterálním organizacím v roce 2020.
Zdroj: OECD, vytvořeno autorem.

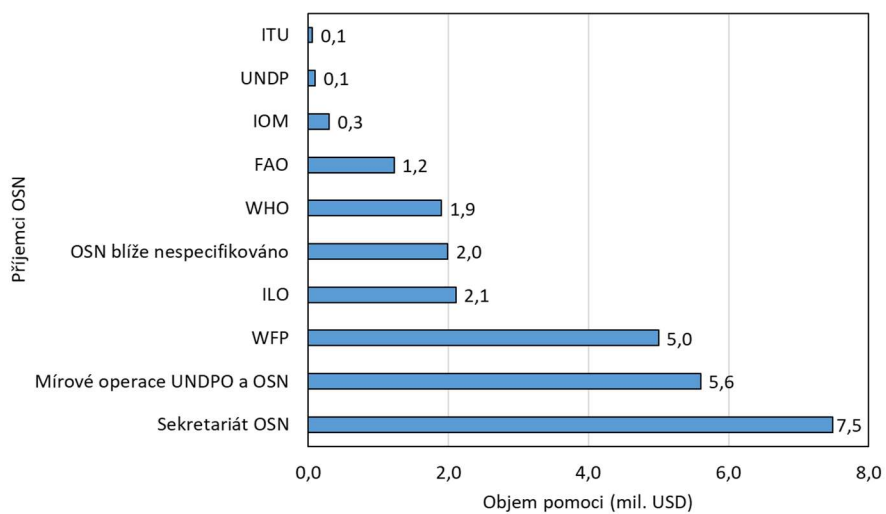
Na obr. 6 je graficky znázorněno 10 největších příjemců OSN izraelské pomoci v roce 2020. Celkově systém OSN obdržel 52,3 % oficiální rozvojové pomoci Izraele do multilaterálního systému prostřednictvím příspěvků (OECD, 2023). Z celkového objemu pro systém OSN - 25,9 mil. USD (viz obr. 5) do systému OSN byli třemi hlavními příjemci příspěvků OSN od Izraele:

1. Sekretariát OSN – 7,5 mil. USD,
2. Oddělení mírových operací (UNDPO) – 5,6 mil. USD a
3. Světový potravinový program (WFP) – 5 mil. USD.

Nejnižší podporu získaly:

1. Mezinárodní telekomunikační unie (ITU) – 0,1 mil. USD,
2. Rozvojový program OSN (UNDP) – 0,1 mil. USD a
3. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) – 0,3 mil. USD.

Izrael – 10 největších příjemců OSN (2020)

Obrázek 9: Deset největších příjemců OSN od státu Izrael.
Zdroj: OECD, vytvořeno autorem.

Bilaterální pomoc

Z databáze OECD si lze všimnout skutečnosti, že v roce 1997 se pomoc soustředila především na země Střední Asie, přičemž největší příjemce, Uzbekistán, obdržel 16,74 mil. USD (OECD.Stat, 2023). Buchará byla domovem jedné z největších židovských komunit v Asii, nicméně počet Židů se zde za posledních 100 let několikanásobně snížil. Většina z nich odešla za éry Sovětského svazu, kdy zde panovala antisemitská politika. Rozpadem Sovětského svazu se situace ve Střední Asii pro Židy nijak nezlepšila, co se bezpečnosti židovských komunit týká. Jedním z důvodů bylo rozšíření islámských hnutí, které vedly k nucené emigraci Židů (Bishku, 2012). Obdobně tomu bylo i v Kazachstánu, který v roce 1997 obdržel 15,4 mil. USD izraelské pomoci. V následujících letech však izraelská pomoc Střední Asii postupně klesala, nejprve mírněji o 2-3 mil. USD ročně do roku 2004 a od roku 2005 klesla o víc než polovinu ze 4,9 na 2 mil USD (OECD.Stat, 2023). Je pravděpodobné, že pokles pomoci byl způsoben právě nižším počtem židovských komunit v této oblasti. V roce 2020 do těchto oblastí směřovalo minimum izraelské ODA (0,34 mil. USD do Uzbekistánu a 0,5 mil. USD do Kazachstánu) (OECD.Stat, 2023).

Další část diplomové práce je věnována analýze geografického zaměření izraelské pomoci.

Z databáze OECD vyplývá, že **Gruzie** byla od roku 1997 do roku 2010 pravidelným příjemcem izraelské pomoci. Dnes žije v Izraeli přibližně 120 000 gruzínských Židů a 13 000 Židů žije v Gruzii. V roce 2008 proběhla rusko-gruzínská válka, poté, co separatisté z regionu Jižní Osetie v Gruzii začali útočit na gruzínské mírové síly a prezident Gruzie vyslal do regionu vojáky. Konflikt trval méně než dva týdny, ale síla použitá ruskou a gruzínskou armádou měla značné dopady na tamější infrastrukturu a obyvatelstvo. Počet obětí bylo přibližně 404, zraněno bylo asi 1 721 lidí (IFA, 2023). Izrael pomáhal Gruzii zejména vojensky, poskytl jí množství vojenského materiálu a vybavení. Izraelské speciální jednotky se mimo jiné podílely na výcviku gruzínských jednotek. Ze strany Izraele zde byla poskytnuta i humanitární pomoc, jelikož Ruské síly nedovolili OSN ani jiným úředníkům vstoupit do uzavřené vojenské zóny v Abcházii a Jižní Osetii, takže by lidé nebyli schopni přijímat lékařskou pomoc a jídlo, to je důvod proč se Izrael zapojil (IFA, 2023). Celkově byl Gruzii v letech 2008-2010 poskytnut objem izraelské pomoci v hodnotě 9 mil. USD, přičemž ve sledovaném období od roku

2010-2020 byla v roce 2010 pomoc nejvyšší, a to v hodnotě 2,9 mil. USD. (viz tab. 1) V následujících deseti letech se objem této pomoci snížil a stabilizoval na 0,5 mil. USD ročně (OECD.Stat, 2023).

Bělorusko je další oblast, kam od roku 2005 (3,95 mil. USD) pravidelně směřuje izraelská zahraniční pomoc (OECD.Stat, 2023). Diplomatičké vztahy Izraele s Běloruskem byly navázány v roce 1992, tedy rok poté, co zanikl SSSR (Israel MFA, 2022a). Židé zde žijí více než šest století a jsou nedílnou součástí etnické struktury běloruské společnosti. Oby tyto národy navíc spojuje společná staletí stará historie. Byli to právě rodáci z Běloruska, kteří se významně podíleli na vzniku a rozvoji Státu Izrael, a naopak mnoho běloruských představitelů židovstva se podílelo na rozvoji hospodářství, vědy a kultury Běloruska (Israel MFA, 2022b). Během 90. let do Izrael imigrovalo asi 130 000 běloruských občanů (Belta, 2017). Počet Židů žijících v Bělorusku se odhaduje na 30–50 000. Lze tedy předpokládat, že přítomnost Židů v této oblasti je hlavním důvodem izraelské pomoci Bělorusku, která je v posledních 20 letech poměrně stabilní a pohybuje se okolo 3–2 mil. USD (OECD.Stat, 2023). Nejvyšší objem pomoci získaný v roce 2010, jak můžeme vidět v tabulce 1, byl 3,4 mil. USD.

Ukrajina je dalším územím, kde je Izrael aktivní v poskytování pomoci řadu let. Diplomatičké vztahy mezi těmito státy byly navázány v roce 1992, ale sahají až do minulosti, přesněji do období starověku. V současné době je více než 500 tisíc přistěhovalců z Ukrajiny rezidenty Izraele. Většina z nich dorazila do země svých předků v 90. letech 20. století. Bilaterální spolupráce funguje zejména v oblastech: obchodních a ekonomických, ve vědě a kultuře. Důležitou součástí spolupráce tvoří mimo jiné i humanitární pomoc (Israel MFA, 2022c). Izrael začal poskytovat Ukrajině pomoc v roce 2005, která v tomto roce činila 15,08 mil. USD, důvodem mohla být *oranžová revoluce*, která zde v daném roce (OECD.Stat, 2023) Z tabulky 1 je patrné, že Ukrajina patří mezi deset největších příjemců Izraele za posledních 10 let, pomoc zde směřuje pravidelně, a to v průměru 11,2 mil USD ročně, přičemž v roce 2010 zde bylo poskytnuto největší množství pomoci – 17,74 mil. USD (viz tab. 1).

Mezi dalšími významnými příjemci pomoci v letech 2007–2010 (6,3 mil. USD) patřil **Súdán** (OECD.Stat, 2023), který dodnes nemá s Izraelem navázané diplomatičké vztahy, a přesto Izrael poskytl stovkám súdánských uprchlíků (cca 600) azyl před válkou zničené zemi

(Sudane Tribune, 2021). Po roce 2010 sem prakticky žádná další pomoc nesměřovala (viz tab. 1).

Eritrea, která se taky řadí k deseti největším příjemcům izraelské pomoci za posledních deset let, rozvinula vztahy s Izraelem krátce po získání jeho nezávislosti v roce 1993, navzdory protestům mezi arabskými zeměmi. Izraelské nabídky pomoci byly zejména v oblastech zemědělství, rybolovu, zásobování vodou a dalších (Parmelee, 1992). Izraelsko-eritrejské vztahy jsou relativně blízké. Eritrea však odsoudila izraelskou vojenskou akci během konfliktu mezi Izraelem a Gazou v letech 2008–2009. Navíc Izraelsko-eritrejské vztahy komplikují úzké vazby Izraele na Etiopii, s kterou měla Eritrea pohraniční spory v letech 1998–2000, jejichž dopady se táhly další desetiletí. Válka na hranicích zabila 70 000 až 100 000 lidí a vysídlila téměř jednu třetinu eritrejské populace (OCHA, 2005). Několik tisíc Eritrejců od roku 2006 hledalo v Izraeli azyl a prchalo před násilnou vojenskou službou nebo náboženským pronásledováním. Celkový objem izraelské pomoci mezi lety 2007–2010 je 48,55 mil. USD (rok 2010 nejvyšší hodnota – 28,5 mil. USD viz tab. 1), nejspíše šlo o humanitární pomoc, jelikož byla Eritrea zničena válkami a nestabilitou. V roce 2008 bylo uděleno pracovní povolení asi 2 000 Eritrejcům v Izraeli. Zemi rovněž zasáhlo sucho, které způsobilo nedostatečnou produkci potravin (OCHA, 2005).

Jak už bylo zmíněno ve 4. kapitole, **Etiopie** byla pro Izrael důležitým partnerem, a to kvůli společným politickým, náboženským a bezpečnostním zájmům. Izrael motivován geostrategickými okolnostmi, především v návaznosti na roztržku se Sověty a nutnost omezit rostoucí vlivy Egypta, se zaměřil na východní Afriku. Izrael svým spojencům včetně Etiopie nabízel bezpečnostní spolupráci, technickou, vědeckou a výzkumnou pomoc v oblastech, jako jsou školství, zdravotnictví a zemědělství. Dodnes zde existuje rozsáhlá spolupráce. Přítomnost Etiopie jako velkého příjemce pomoci od roku 1997, nejvíce v roce 2003 – 50,84 mil. USD (OECD.Stat, 2023), lze vysvětlit etiopskou *alijou*, více než 40 000 etiopských imigrantů bylo od roku 1992 přivezeno zpět do Izraele, přičemž za posledních sedm let jich přišlo asi 3 500 (Spiro, 2022). Izrael už v minulých letech opakovaně vyhlásil konec etiopské alije, ale tato otázka byla několikrát znovu otevřena, naposledy v důsledku občanské války v oblasti Tigray, která vypukla v roce 2020. Z dat OECD je zajímavé, že do roku 2010 poskytoval Izrael Etiopii v průměru 28,5 mil. USD, nicméně po roce 2010 tato pomoc dramaticky klesla

na 0,79 mil. USD v následujícím roce (2011) (OECD.Stat, 2023). Důvodem může být právě kategorie *rozvojové země nespecifikováno* a změna metodik, kdy Izrael z nějakých důvodů neuváděl informace, kam přesně pomoc směřuje, není tedy zřejmé, zda se jednalo i o pomoc Etiopii.

Jednou z latinskoamerických zemí, kde pravidelně proudí toky izraelské ODA je Argentina. Vztah mezi Argentinou a Izraelem sahá až do roku 1949, přičemž je hluboce zakořeněn v samotných počátcích formování argentinské společnosti. Židovská imigrace pomohla zalidnit argentinské území a přispěla k vytvoření rozmanité společnosti co se týká původu, náboženství a kultur. Mnoho potomků těchto migračních proudů dnes hraje zásadní roli v různých oblastech veřejného i soukromého života v Argentině. Podobně asi 100 000 argentinských migrantů přispívá svou každodenní prací k rozvoji izraelské ekonomiky a společnosti (Argentina.gob.ar, 2023). Z tabulky lze vyčíst, že Argentina patří mezi pravidelné příjemce izraelské ODA, od roku 2011–2020 byla mezi deseti největšími příjemci, kdy v průměru získávala 3,6 mil. USD ročně. V roce 2018 přijala největší objem ODA v hodnotě 4,3 mil. USD. Pomoc směřovala především do těchto oblastí: ochrana životního prostředí a blahobytu obyvatel, hospodaření s vodou, lesnictví, boj proti desertifikaci a zajištění přístupu k čistším technologiím a zdrojům energie (Argentina.gob.ar, 2023).

Mexiko, země, kterou v září v roce 2017 navštívil izraelský premiér Benjamin Netanjahu během své cesty do Latinské Ameriky, což bylo poprvé, kdy úřadující izraelský premiér navštívil středoamerickou zemi, je dalším významným příjemcem izraelské pomoci. V Mexiku se Netanjahu účastnil akcí pořádaných místní židovskou komunitou a podepsal bilaterální dohody o vesmíru, letectví, komunikacích a rozvoji. Obě země se dohodly na zahájení jednání o aktualizaci své dohody o volném obchodu, která byla podepsána v roce 2000. Izraelští představitelé vyjádřili zájem pomoci USA a Mexiku v rozvoji Latinské Ameriky s telekomunikačními a technologickými projekty (Reuters, 2017). V tomto roce byl objem pomoci Mexiku ze strany Izraele nejvyšší za posledních 10 let, a to v hodnotě 3,1 mil. USD (viz tab 1).

Poslední latinskoamerickou zemí, kam pravidelně proudí izraelská ODA, je **Brazílie**. Izrael navázal bilaterální spolupráci s Brazílií v roce 1949, tedy o rok později, co vyhlásil svou nezávislost. O deset let později navštívila tehdejší ministryně zahraničí Golda Meirová sedm

latinskoamerických zemí (včetně Brazílie, Argentiny i Mexika) v rámci snahy rozšířit své diplomatické vztahy. Důležité je zmínit i přítomnost významné židovské komunity v Brazílii (odhadovaná na téměř 110 000 lidí), která rovněž napomáhá Brazílii a Izraeli udržet si vzájemný vztah (Gov.br, 2023). Od roku 2018 se vztahy mezi Izraelem a Brazílií ještě zlepšily, jelikož byl v Brazílii zvolen nový prezident, Jair Bolsonaro, jehož inaugurace (v roce 2019) se zúčastnil i premiér Izraele Benjamin Netanjahu. Byla to první návštěva úřadujícího izraelského premiéra v Brazílii. V roce 2019 i prezident Jair Bolsonaro navštívil Izrael, kde sledoval rozsáhlý program včetně podpisu několika nástrojů bilaterální spolupráce. Hlavní oblasti vzájemné spolupráce byly následující: věda, technologie a inovace; hospodářství a obchod; obranná spolupráce. Právě v těchto letech – 2018 a 2019 byl objem izraelské ODA Brazílii za posledních deset let nejvyšší. V roce 2018 – 2,8 mil. USD a v roce 2019 – 2,1 mil. USD (viz tab 1).

V Asii je to **Čína**, která vyjádřila touhu po izraelských vyspělých technologiích, zejména v oblastech souvisejících se zemědělstvím, telekomunikacemi a bezpečností, např. izraelské zemědělské techniky, kapkové zavlažování a technologie solární energie jsou považovány za klíčové pro hospodářský rozvoj Číny (Yao et al., 2017). Od roku 2010 Čína a Izrael posílily bilaterální ekonomické vazby s Čínou, které spojovaly čínské a izraelské obchodníky a investory, aby vzájemně investovali do svých ekonomik (Cohen, 2015). Čínská hospodářská spolupráce s Izraelem zaznamenala značné čínské investice ve výši více než 15 miliard USD do izraelské ekonomiky, čímž vznikl počáteční kapitál v izraelských začínajících společnostech, stejně jako akvizice izraelských společností velkými čínskými korporacemi, které zahrnují know-how Izraele, jak pomoci oživit rozvoj moderní čínské ekonomiky efektivněji (Sinha, 2019). Z tabulky 1 je zřejmé, že v roce 2017 byl objem izraelské pomoci poskytovaný Číně největší, hodnota byla 40,9 mil. USD. Pravděpodobně se jedná právě o sdílení *know-how* ve výše uvedených oblastech.

Další asijskou zemí, která navázala plné diplomatické vztahy s Izraelem v roce 1992 je **Indie**. Od té doby jsou bilaterální vztahy na ekonomické, vojenské, zemědělské a politické úrovni rostoucí. Mimo jiné obě země spolupracují na protiteroristických aktivitách na Blízkém východě a v jižní Asii. V roce 2009 Izrael předběhl Rusko jako největšího dodavatele zbraní pro Indii a stal se tak druhým největším dodavatelem zbraní v Indii a Indie se stala hlavním

izraelským zbrojním trhem (AICE, 2023a). Obranné vztahy mezi oběma zeměmi jsou dlouhodobé. Samozřejmě se okruh indicko-izraelské obranné spolupráce rozšířil o další oblasti, jako jsou vesmír a technologie, boj proti terorismu a kybernetická bezpečnost. Nicméně prodej izraelských zbraní Indii je stále nejvýznamnější, co se této spolupráce týká (Bitzinger, 2013). Bezpečnostní spolupráce však neznámá zaměřením se pouze na hrozby, jakými jsou terorismus nebo nepřátelští sousedé. Izrael a Indie rovněž spolupracují i v oblasti potravinové bezpečnosti a zajištění dostatečných zásob vody. Existuje řada zemědělských projektů, na nichž obě země usilovně spolupracují, např. v roce 2013 se Izrael zavázal a nabídl Indii pomoc a poskytl jí své technologie a know-how, což mělo zajistit vyšší produkci ovoce a zeleniny. Izrael také nabízel zemědělcům bezplatné školení ve školících centrech v Indii. Školení bylo zaměřeno především v používání efektivních zemědělských technik (vertikální zemědělství, kapkové zavlažování, solarizace půdy apod.) využívajících izraelské technologické znalosti. Investovalo se mimo jiné i do vodních technologií (AICE, 2023a). Poté, co byl zvolen v roce 2014 nový premiér Naréndra Módí, se vztahy mezi Indií a Izraelem velmi sblížily a spolupráce mezi těmito zeměmi dramaticky vzrostla, kde i v tabulce a grafu vidíme, že v roce 2014 Izrael poskytl Indii objem pomoci v hodnotě 2,1 mil. USD. Nicméně o tři roky později v roce 2017, kdy mimo jiné poprvé indický premiér navštívil zemi Izrael, objem izraelské ODA poskytované Indii výrazně vzrostl na hodnotu 39,2 mil. USD, což je za posledních deset let nejvyšší hodnota objemu ODA vůbec. V následujících třech letech došlo k mírnějšímu poklesu ODA, v průměru Izrael poskytl Indii pomoc přibližně v hodnotě 26,6 mil. USD (viz tab. 1).

Jak už bylo zmiňováno i v kapitole 4, tak od roku 2013 se stala dalším významným příjemcem izraelské ODA **Sýrie**, se kterou Izrael nemá žádné zahraniční diplomatické ani obchodní vztahy. V letech 2016 (59 mil USD) a 2018 (70 mil. USD) byl objem pomoci nejvyšší (viz tab. 1). Jedná se pravděpodobně především o humanitární pomoc spojenou s náklady na léčbu zraněných Syřanů.

Podobně **Libanon**, země, která nemá s Izraelem žádné diplomatické vztahy a jsou technicky dlouhodobě ve válečném stavu, byla zejména v letech 2010–2011 mezi deseti největšími příjemci izraelské ODA (viz tab. 1). Pomoc však začala být poskytována již v roce 2007, kdy nedaleko Tripolisu vypukly boje mezi islamistickou militantní organizací *Fatah al-*

Islam a Libanonskými ozbrojenými silami. Nejspíše se tedy jednalo opět o humanitární pomoc poskytnutou Izraelem Libanonu.

Pro navázání diplomatických vztahů mezi Izraelem a **Jordánském** bylo klíčové uzavření mírové smlouvy, podepsané na hraničním přechodu Akaba – Eilat, v říjnu v roce 1994. Obě země se zavázaly zdržet se válečných činů, zajistit, aby na jejich území nevznikaly žádné hrozby násilí vůči druhé straně, usilovat o předcházení terorismu a jednat společně k dosažení bezpečnosti a spolupráce na Blízkém východě. S ratifikací této mírové smlouvy byly navázány plné diplomatické vztahy a od té doby se vztahy mezi Izraelem a Jordánskem neustále vyvíjejí. (AICE, 2023b). Dalšími důležitými ustanoveními jsou dohodnuté přiděly ze stávajících vodních zdrojů¹², úsilí o zmírnění problému uprchlíků atd. Velmi významným projevem mírových vztahů jsou tzv. *Kvalifikační průmyslové zóny*, které umožňují Jordánsku prostřednictvím spolupráce s Izraelem vyvážet do USA bez kvót a bez cel komodity v hodnotě přibližně 200 mil. USD (AICE, 2023b). Od roku 2010 tyto zóny vytvořily 36 000 pracovních míst a staly se nejsilnějším motorem hospodářského růstu Jordánska (The Jerusalem Post, 2010). Izrael také spolupracuje s Jordánskem na zemědělských projektech a v oblasti veřejného zdraví. Např. od roku 1995 izraelští lékaři poskytují dětem z celého světa, včetně Jordánska a dalších arabských zemí, bezplatné operace srdce (Gov.il, 2010). Mimo jiné v roce 2004 Izrael spolu s Jordánskem spolupracovali v reakci na znečištění v Rudém moři v zátocě Eilat – Akaba. Jordánsko je od roku 2001 největším příjemcem izraelské ODA, což je zřejmé i z tabulky 1, když nebudeme brát v potaz nespecifikované rozvojové země, mezi nimiž může být zařazena pomoc právě Jordánsku. Ale jak už bylo zmíněno v této práci, nelze přesně určit, o které země se skutečně jedná a kolik pomoci každá z nich přijímá. Celková přijatá pomoc za sledované období 2010–2020 činila 485 mil. USD. Ročně se objem pomoci Jordánsku pohyboval v průměru okolo 43,9 mil. USD. Nejvyšší objem pomoci získal v roce 2017 – 49 mil. USD (viz tab. 1)

Další oblastí, kam od roku 2011 pravidelně směřuje izraelská pomoc, je **Palestinská autonomie**, což je částečně samostatný státní útvar skládající se ze Západního břehu Jordánu a pásma Gazy. I přesto, že vztahy mezi Izraelem a územím Palestiny jsou několik desítek let

¹² Izrael souhlasil s tím, že poskytne Jordánsku přibližně 75 mil. m³ vody ročně, zatímco Jordánsko souhlasilo s uznáním oprávněného rozdělení Izraele na vodu v řekách Jordán a Jarmúk (AICE, 2023b).

nepokojné a válečné, Izrael poskytuje především humanitární pomoc i těmto územím. Od začátku operace *Lité olovo*¹³ dne 27. prosince 2008 Izraelské obranné síly spolupracovaly s mezinárodními organizacemi v pásnu Gazy i s různými vládami, aby byla vyhodnocena situace pomoci, tedy jaké budou humanitární potřeby a požadavky.

Izrael je odhodlán čelit terorismu ze strany Hamásu¹⁴, nicméně stejně tak důležitá priorita pro Izrael je humanitární situace nevinných palestinských civilistů v Gaze. Izrael vynaložil veškeré úsilí, aby se vyhnul humanitární krizi a neustále se zaměřoval na spolupráci s mezinárodními humanitárními organizacemi. Izrael převážel veškerou obdrženou humanitární pomoc do Gazy. Během prvního týdne operace projelo do Gazy 401 kamionů s humanitárním materiálem a zdravotnickým materiálem. Zásilky zahrnovaly potraviny, zdravotnické vybavení WHO, pomocné vybavení Červeného kříže, dary UNRWA, nákladní vozy palestinského soukromého sektoru a také dary z evropských a arabských zemí. Do pásma Gazy vjelo z Izraele deset sanitek (Gov.il, 2009). Izrael mimo jiné uděluje pracovní povolení 10 000 Gazanům, což představuje zásadní zdroj příjmů pro rodiny, které nemají žádné známé spojení s Hamásem (The Times of Israel, 2021). Z tabulky je zřejmé, že v roce 2013 byla pomoc těmto územím nejvyšší, kdy zde proudil objem pomoci v hodnotě 34,8 mil. USD. V průměru za posledních deset let obdrželo území Palestiny přibližně 28,5 mil. USD, což z něj činí druhého největšího příjemce izraelské pomoci po Jordánsku.

Níže jsou uvedeny případy rozsáhlé mimořádné pomoci, které jsou viditelné např. u **Turecka**, kdy v roce 1999 obdrželo 23,17 mil. USD pomoci a patřilo tak mezi hlavními příjemce v tomto roce, dále v roce 2011 – 3,55 mil. USD, nebo na **Haiti** v roce 2010 – 6,41 mil. USD (viz tab. 1). Pomoc byla poskytnuta z důvodu tragických zemětřesení v obou zemích. Stejný případ nastal v roce 2015, kdy Izrael poskytl **Nepálu** mimořádnou pomoc v hodnotě 7,59 mil. USD, poté, co zemi zasáhlo zemětřesení (viz tab 1). Další katastrofou byl tajfun Hayan,

¹³ Operace *Lité Olovo* byla třítydenní vojenská invaze zahájená 27. prosince 2008 proti cílům organizace Hamas v Pásmu Gazy. Izraelské obranné síly bombardovaly nepřátelské pozice. Masivní ofenziva byla reakcí na neustálé raketové a minometné útoky palestinských bojovníků na jihoizraelská města a vesnice, které po vypršení příměří mezi Hamasem a Izraelem 19. prosince 2008 zintenzivněly. Při operaci zemřelo přes 1400 Palestinců a 14 Izraelců. Vojenský zásah vyvolal obrovskou humanitární krizi, na kterou reagoval celý svět včetně Izraele (Roman, 2019).

¹⁴ Hamás je nejznámějším palestinským radikálně islamistickým hnutím, jehož hlavním cílem je porážka Izraele a vytvoření islámské Palestiny (Čejka, 2017).

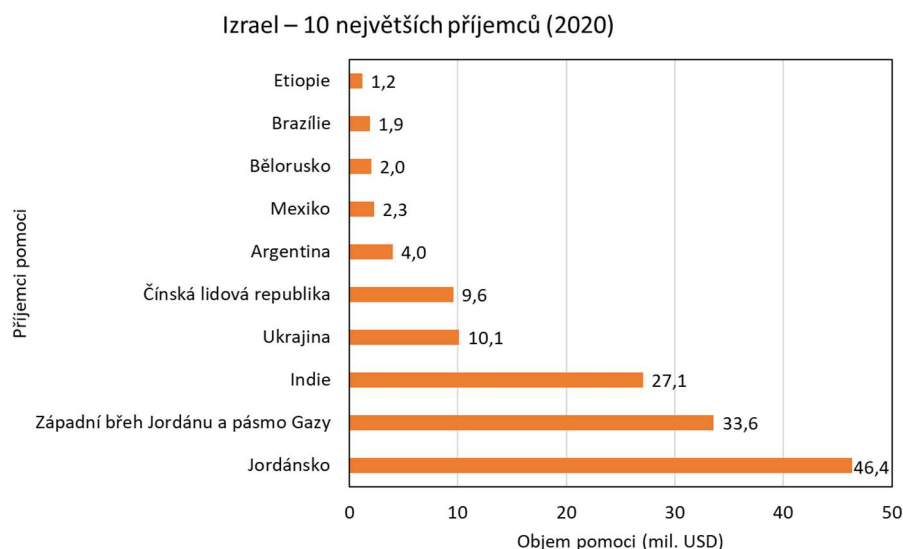
kteřý zasáhl v roce 2013 **Filipíny**. Izrael zde poskytl pomoc, která čítala asi 2,2 mil. USD (viz tab. 1). Izraelský tým pomáhal místním nevládním organizacím při léčbě stovek tisíc osob postižených katastrofou. Přibližně 100 tun humanitárního a zdravotnického materiálu bylo odesláno na Filipíny (Gov.il, 2013). Obdobně tomu bylo i v **Ghaně**, kdy došlo v roce 2012 ke zřícení obchodního domu v hlavním městě Akkra. Izrael vyslal 18 členný pátrací tým, aby pomohli najít a vytáhnout všechny zbývající přeživší po katastrofě. Izrael rovněž uvedl do pohotovosti podpurný a logistický tým včetně polních nemocnic a dalších opatření (Gov.il, 2012). Celková izraelská pomoc Ghaně v tomto roce čítala přibližně 5,99 mil. USD (viz tab. 1)

Tabulka 1: Nejvýznamnější příjemci izraelské ODA (mil. USD) v období 2010-2020.

	Rozvojové země, nespecifikováno	Jordánsko	Západní břeh a pásma Gazy	Eritrea	Etiopie	Ukrajina	Turecko	Argentina	Haiti	Súdán	Libanon
2010	-	43,8	-	19,5	18,9	17,7	-	-	6,4	6,3	4,6
2011	109,5	38,0	29,5	-	-	9,1	3,6	3,0	-	-	1,7
2012	69,3	45,5	30,5	-	-	9,9	-	3,2	-	-	-
2013	75,9	45,2	34,8	-	-	11,2	-	3,2	-	-	-
2014	69,2	47,7	16,2	-	-	10,6	-	4,0	-	-	-
2015	98,3	44,9	19,3	-	-	10,7	-	3,2	-	-	-
2016	119,4	44,9	21,7	-	-	11,0	-	3,5	-	-	-
2017	128,6	49,0	37,4	-	-	11,6	-	3,9	-	-	-
2018	110,7	39,2	34,4	-	-	11,6	-	4,3	-	-	-
2019	105,2	40,2	28,0	-	-	9,8	-	4,2	-	-	-
2020	87,8	46,4	33,6	-	1,2	10,1	-	4	-	-	-
Celkem	973,9	484,8	285,4	19,5	20,1	123,3	3,6	36,5	6,4	6,3	6,3
	Brazílie	Mexiko	Bělorusko	Gruzie	Ghana	Moldavsko	Sýrie	Čína	Filipíny	Indie	Nepál
2010	-	-	3,4	2,9	6,0	-	-	-	-	-	-
2011	1,6	1,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2012	1,4	-	1,8	-	-	1,2	-	-	-	-	-
2013	-	-	1,7	-	-	-	12,4	2,3	2,2	-	-
2014	1,5	-	-	-	-	-	22,4	3,9	-	2,1	-
2015	1,9	-	-	-	-	-	41,9	2,2	-	-	7,6
2016	2,0	-	-	-	-	-	59,0	2,1	-	3,4	-
2017	-	3,1	-	-	-	-	70,0	40,9	-	39,2	-
2018	2,8	-	-	-	-	-	46,7	17,9	-	28,1	-
2019	3,1	-	2,3	-	-	-	-	8,9	-	24,4	-
2020	1,9	2,3	2,0	-	-	-	-	9,6	-	27,1	-
Celkem	16,2	6,8	11,2	2,9	6,0	1,2	252,4	87,8	2,2	124,3	7,6

Zdroj: OECD, vytvořeno autorem.

Na obr. 7 je graficky znázorněno 10 největších příjemců izraelské pomoci v roce 2020. Již z předchozího grafu víme, že Jordánsko je největším příjemcem izraelské pomoci nejen v roce 2020, ale i po celé sledované období mezi lety 2010–2020. V roce 2020 získalo Jordánsko od Izraele přibližně 46,4 mil. USD. Druhým největším příjemcem, jak už bylo zmíněno výše je území Palestiny, kde v roce 2020 směřovala pomoc v hodnotě 33,6 mil. USD. Třetím největším příjemcem v roce 2020 byla Indie, které Izrael poskytl 27,1 mil. USD.

Obrázek 10: Deset největších příjemců ODA od státu Izrael (2020).
Zdroj: OECD, vytvořeno autorem.

Obrázek 8 znázorňuje změnu objemu izraelské ODA v období mezi lety 1997–2020. Na grafu lze jasně vidět, že objem izraelské pomoci africkým zemím v období od roku 1997 do roku 2011 výrazně převyšuje objem darovaný Americe¹⁵. V roce 2004 byl objem ODA africkým státům nejvyšší – 37,8 %. Nicméně je patrné, že v žádném bodě izraelská pomoc Africe nepřevýšila pomoc věnovanou asijským zemím. Zajímavé je, že od roku 2011 byla pomoc latinskoamerickým zemím vyšší než pomoc Africe. Zatímco pomoc Africe v letech 1997-2002 rostla a zhruba do roku 2010 se stabilizovala v průměru na 30 % a poté čelila dramatickému poklesu, celkové objemy izraelské oficiální rozvojové pomoci však vzrostly a dosáhly tak nepatrného podílu (viz obr. 1). V roce 2015 byla pomoc Africe nejnižší, kdy se pohybovala kolem 1,6 %.

¹⁵ Jedná se o Latinskou Ameriku.

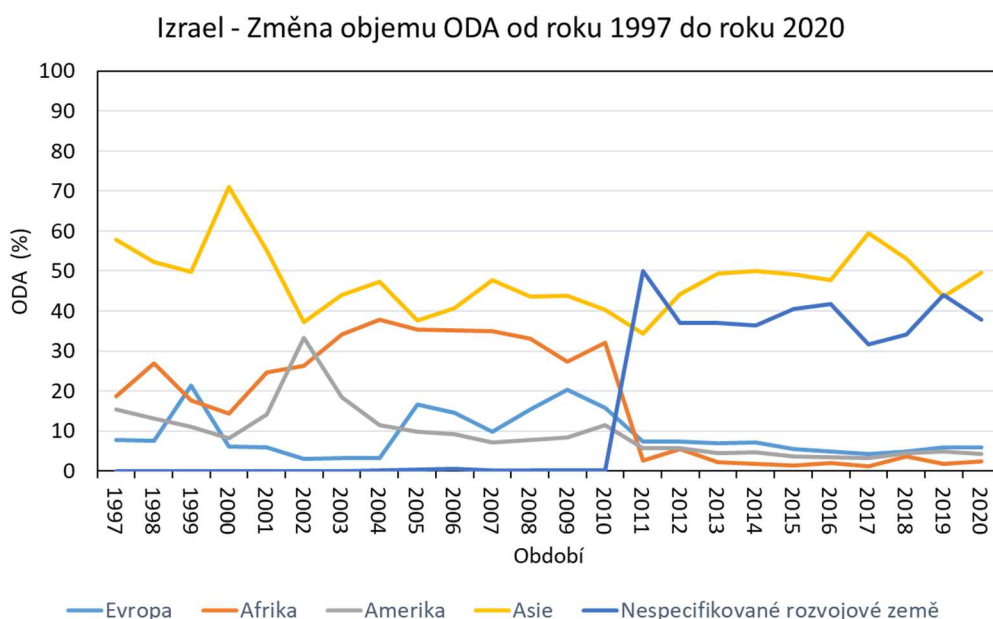
Co se týká pomoci Asii, tak ta se vyznačuje vzestupnou tendencí, kterou lze vysvětlit nejen pomocí bývalým sovětským republikám, kdy se jednalo o pomoc v podobě přechodu na tržní zemědělství a dekolktivizaci farem (Belman Inbal & Zahavi, 2009), ale i růstem podílu blízkovýchodních příjemců, jakými jsou např. Jordánsko, které je již od roku 2001 největším příjemcem. Mimo Jordánsko se velké částky začaly převádět i na Západní břeh Jordánu a do pásma Gazy. Pomoc byla opět mířena do sektoru zemědělského. Od roku 2013 se překvapivě vysoko nachází také Sýrie, se kterou je Izrael formálně ve válce. Za jevem jsou pravděpodobně náklady na léčbu zraněných Syřanů a další humanitární pomoc jižní Sýrii, které jsou popsány ve 4. kapitole diplomové práce. Nejvyšší objem pomoci Asii byl v roce 2000, kdy sem směřovalo až 71 % izraelské ODA, za zmínku stojí i skutečnost, že pomoc asijským zemím za celé sledované období neklesla pod 30 %. Nejnižší hodnota objemu pomoci Asii byla v letech 2002 – 37,2 % a 2005 – 37,7 %.

Dalším důležitým jevem, který je obtížné definovat z hlediska skutečných příjemců, je prostřednictvím kategorie *nepřímých rozvojových země* shromažďující aktivity, které jsou přínosné pro několik regionů (kontinentů). Zatímco ještě v roce 2010 bylo takto kategorizováno pouze 0,18 % izraelské pomoci, tento podíl výrazně vzrostl – pravděpodobně kvůli změnám v metodice ODA – na 50,1 % v roce 2011 a v roce 2020 činil 37,9 %. Podíl této kategorie v izraelské ODA by mohla být spojena se spektrem programů určených společně lidem z mnoha zemí a kontinentů. Mohlo by to tedy poskytnout částečné vysvětlení velmi nízkého podílu zejména Afriky a dalších oblastí na celkovém rozpočtu pomoci od roku 2010.

Pomoc latinskoamerickým zemím byla nejvýznamnější mezi lety 2001–2003, přičemž v roce 2002 byl objem této pomoci nejvyšší – 33,3 %. Poté došlo k mírnějšímu poklesu mezi lety 2004–2010, nicméně poskytování ODA bylo relativně stabilní a pohybovalo se v průměru okolo 9,3 %. Po roce 2010 došlo opět k poklesu zhruba na polovinu, kdy mezi lety 2011–2020 byl objem pomoci v průměru 4,4 %.

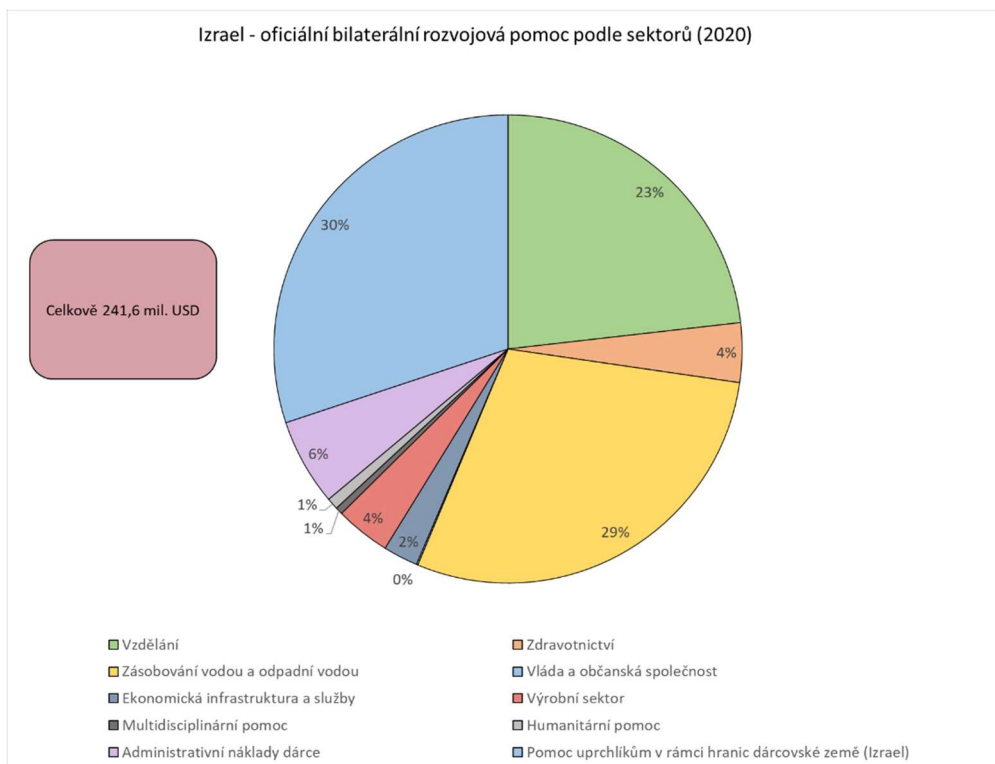
Poslední oblastí, kde pravidelně proudí izraelská ODA, je Evropa. Z grafu je patrné, že objem ODA kolísá v celém sledovaném období. V roce 1999 byl objem ODA nejvyšší, kdy se pohyboval okolo 27,3 %. O rok později (2000) dochází k výraznému poklesu na 6,1 %.

Nicméně v následujících letech (2000–2005) se pomoc stabilizuje v průměru zhruba na 4,3 % a od roku 2005 do roku 2010 objem pomoci roste a v průměru se pohybuje okolo 15,4 %.

Obrázek 12: Změna objemu izraelské ODA v období 1997-2020.
Zdroj: OECD, vytvořeno autorem.

Jak je podrobně uvedeno na obrázku 9, hlavní oblasti, kam směřovala izraelská pomoc v roce 2020 byly: pomoc novým přistěhovalcům a uprchlíkům v rámci hranic země, jež tvořila přibližně 30 % bilaterální pomoci; pomoc se zásobováním vodou a vodní infrastrukturou, zejména Jordánsku a Palestinské samosprávě, obojí na základě dohod, která činila asi 29 % dvoustranné pomoci; pomoc v oblasti vzdělávání – přibližně 23 % bilaterální pomoci. Vzdělávací složka má v celkové bilaterální rozvojové pomoci významnou část a její hlavní složkou je pomoc poskytovaná studentům z rozvojových zemí prostřednictvím institucí vysokoškolského vzdělávání v Izraeli. Administrativní výdaje byly přibližně 6 % izraelské oficiální bilaterální pomoci. V neposlední řadě jsou zde sektory zdravotnický a výrobní (pomoc převážně v oblasti zemědělství), které činily v roce 2020 cca 4 % bilaterální pomoci Izraele. Na humanitární pomoc bylo celkově vynaloženo asi 1 % bilaterální pomoci.

Obrázek 14: Izraelská ODA, zaměření dle sektorů (2020).
Zdroj: cbs.Gov.il (2022), vytvořeno autorem.

6. Institalizace

Následující kapitola se zabývá izraelskou institucionální strukturou rozvojové pomoci. Nejprve jsou zde představeny vládní agentury, poté jsou zde uvedeny dvě nevládní organizace, které se rovněž významně podílí na izraelské rozvojové a humanitární pomoci.

6.1. Vládní agentury

6.1.1. Izraelská agentura pro mezinárodní rozvojovou spolupráci (MASHAV)

MASHAV je hebrejská zkratka pro Izraelskou agenturu pro mezinárodní rozvojovou spolupráci. Byla založena v roce 1957 v rámci Ministerstva zahraničních věcí státu Izrael s cílem sdílet se zbytkem rozvojového světa know-how a technologie, které tvořily základ pro vlastní rozvoj Izraele. Organizace představuje model *oficiální rozvojové pomoci*, ve kterém národní vláda poskytuje finanční prostředky na rozvojové projekty (AICE, 2023c).

Vytvoření MASHAV bylo výsledkem cesty tehdejší ministryně zahraničí Goldy Meirové do Afriky – návštěvy, která posílila závazek Izraele k partnerství s rozvíjejícími se zeměmi na sousedním kontinentu (Udasin, 2016).

MASHAV si stanovila následující cíle:

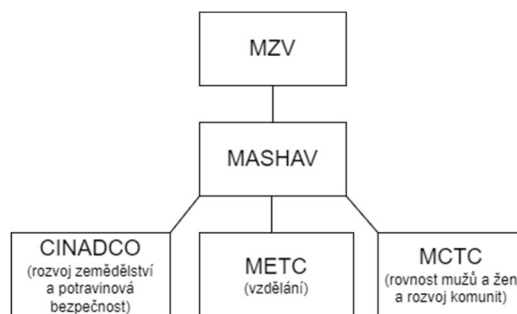
- zmírnění chudoby,
- zajištění potravinové bezpečnosti,
- posílení postavení žen a
- zlepšení základních zdravotnických a vzdělávacích služeb (Gov.il, 2022b).

Jinými slovy MASHAV usiluje o zajištění sociálního, ekonomického a z hlediska životního prostředí udržitelného rozvoje. MASHAV má na starost financování a koordinaci rozvojových programů (OECD, 2022d), přičemž působí jak v Izraeli, tak v zahraničí, kde provádí odborná školení zejména v oblastech budování kapacit, poskytování expertních expedic a poradenských služeb partnerským zemím (Gov.il, 2022b). Zatímco MASHAV financuje a koordinuje program pomoci (včetně výběru účastníků), plánování a implementaci programů mají na starost školicí střediska a ministerstva zodpovědná za konkrétní oblast spolupráce (zemědělství, obrana, zdravotnictví, bydlení, práce, sociální

péče), z nichž některé mají nebo měly samostatné útvary zabývající se rozvojovou spoluprací (Zielińska, 2021).

Od svého založení MASHAV vyškolila přibližně 300 000 účastníků. Dnes MASHAV působí z izraelského MZV a spolupracuje se 140 zeměmi tak různorodými, jako jsou Etiopie, Vietnam, Guatemala apod., přičemž směřuje své rozvojové úsilí do zemí a regionů, kde společně s místními komunitami a v souladu s národními rozvojovými prioritami mohou dosáhnout maximálního dopadu (AICE, 2023d).

MASHAV je národním koordinátorem mezinárodní rozvojové spolupráce pod náměstkem generálního ředitele MZV. Struktura MASHAV zahrnuje vedoucího, zástupce vedoucího, zvláštního poradce pro lékařské činnosti a oddělení pro plánování, informace a hodnocení; politiku a mezinárodní vztahy, finance a rozpočet; oddělení projektů a školení. Poslední dvě dohlížejí na oblasti činnosti MASHAV: MCTC, METC a CINADCO (viz obr. 10). MASHAV mimo jiné podporuje ambasády, propaguje aktivity mezi potenciálními příjemci a podporuje nábor stážistů. Kromě toho se MASHAV zapojuje do spolupráce s mezinárodními organizacemi, zejména s OSN (SB, UNDP, FAO, UNICEF, WHO, UNEP apod.). (Zielińska, 2021)

Obrázek 15: Schéma organizační struktury izraelské pomoci.
Zdroj: Mashav, vytvořeno autorem.

MASHAV definovala následující hlavní principy:

1) Oblasti, v nichž má Izrael komparativní výhodu a odborné znalosti

Jsou to oblasti, v nichž Izrael získal odborné znalosti a zkušenosti v době, kdy se sám rozvíjel a čelil podobným výzvám jako nyní čelí rozvojové země. Seznam těchto oborů zahrnuje: hospodaření s vodními zdroji a zavlažování, pouštní zemědělství a boj proti desertifikaci, vzdělávání v raném dětství, rozvoj venkova a komunit, rozvoj krizové medicíny a medicíny v případě katastrof, veřejné zdraví a posílení postavení žen a mnoho dalších.

2) Budování lidských kapacit, školení, technická pomoc a přenos izraelského know-how, inovací, technologií a odborných znalostí

Izrael má dohody o technické spolupráci pro rozvojové země s organizacemi jako: FAO, Rozvojový program OSN (UNDP), WHO, Institut pro hospodářský rozvoj Světové banky a Africká rozvojová banka, které poskytují stipendia stážistům přicházejícím na kurzy MASHAV v Izraeli, nebo financují práci izraelských odborníků v těchto zemích. Zde se MASHAV zaměřuje především na školení svých pracovníků, věří, že jedině tak lze dosáhnout maximálního dopadu na rozvojovou činnost, přičemž největší důraz je kladen na vzdělávání a následný přenos těchto znalostí a dovedností.

3) Programy řízené poptávkou a aktivní konzultace s místními partnery

Jedná se o programy řízené poptávkou, tedy: vlastnictví programů země, sladění s národními rozvojovými programy, lepší koordinaci programů a další. Na základě poptávkového přístupu ke své činnosti MASHAV pracuje v aktivních konzultacích s místními partnery a v souladu s potřebami a požadavky partnerských zemí.

4) Fungování na základě mezinárodně dohodnutých standardů a zásad

MASHAV dodržuje: mezinárodní principy uvedené na Summitu Země v Riu de Janeiru (1992), Johannesburgskou deklaraci o udržitelném rozvoji (2002), Montereyský konsensus (2002), Pařížskou deklaraci o efektivnosti rozvojové pomoci (2006), akční program z Akkry (2008) a plán o financování rozvoje z konference v Dauhá (2008).

5) *Aktivní konzultace s místními partnery*

Pro správné fungování rozvojové spolupráce je důležité udržovat spolupráci s místními partnery a organizacemi. Nestačí jen pomáhat rozvojovým zemím získávat nové technologie a metodiky, které jsou účinné jinde. Řešení, která fungují v jedné kultuře nebo zeměpisné oblasti, nemusí nutně fungovat v druhé, naopak mohou mít v jiném prostředí negativní dopady. Proto je třeba přizpůsobovat nové návrhy a nápady místním podmínkám a potřebám.

6) *Každý program musí být komplexní, inkluzivní a prováděný integrujícím způsobem*

MASHAV, aby dosáhla lepších výsledků v účinnosti pomoci, zahájila proces zaměření se na cílové země zaváděním a schvalováním komplexnějšího a holističtějšího přístupu k uspokojování všech základních lidských potřeb.

7) *Preference aktivit menšího rozsahu zaměřené na rozvoj přístupu „bottom-up“, řízený komunitou*

MASHAV se snaží identifikovat relevantní mikro projektové aktivity, které mohou sloužit jako katalyzátor pro širší rozvoj a v mnoha aktivitách se zaměřují na nejnižší úroveň.

8) *Zapojení do bilaterální, trilaterální a multilaterální rozvojové spolupráce vytvářející synergie mezi vzájemně se doplňujícími silnými stránkami*

MASHAV nabízí partnerství v oblastech, ve kterých má Izrael komparativní výhodu vůči rozvojovým agenturám (vládním i nevládním), mezinárodním organizacím a rozvojovým bankám.

9) *Rozvojová spolupráce může a měla by být využita k navázání pout mírové spolupráce mezi Izraelem a jeho sousedy*

MASHAV realizuje programy bilaterální a regionální rozvojové spolupráce se svými sousedy a snaží se být ještě aktivnější na celém Blízkém východě, bez ohledu na politické klima. (MASHAV, 2018: 15-16)

Od svého založení MASHAV prosazuje ústřední úlohu obohacování lidských zdrojů a budování institucionálních kapacit v procesu rozvoje. Hlavním rysem izraelské zahraniční pomoci je zaměření se na technickou pomoc ve formě školení a vysílání odborníků do rozvojových zemí (MASHAV, 2018). V 60. letech tento typ pomoci byl zvláště účinný a soustředil se na především na zemědělství. „*Izrael měl na obyvatele jeden z nejrozsáhlejších programů technické pomoci v západním světě*“ (Decter, 1977: 8). Zaměření na technickou pomoc a zamezení vázání pomoci (zavazující příjemce utratit určitou část pomoci přijaté v donorské zemi) jsou charakteristické pro poskytovatele spolupráce Jih-Jih a Izrael se dlouho považoval za rozvojovou zemi (Zielińska, 2021).

Izraelský model rozvoje a práce izraelských odborníků byli v tomto období žádány a poptávka po izraelské odbornosti rostla. I když se oblasti, v nichž Izrael v 60. letech minulého století vynikal a které byly v té době relevantní, mohou nyní lišit, stále jich existuje mnoho, kde Izrael může mít jedinečná řešení problémů. Například polosuché zemědělství a připravenost na katastrofy jsou pro rozvojové země klíčové oblasti a Izrael, díky síle myšlenek a odborných znalostí a zkušeností, může hrát roli důležitého přispěvatele do mezinárodního rozvoje (Belman Inbal & Zahavi, 2009).

Lze tedy říct, že klíčovou charakteristikou a součástí úspěchu izraelského programu pomoci je jeho zaměření se na lidský faktor, tedy: investování do lidí, vytváření lidského kapitálu a posílení pravomocí příjemců, aby změnili své životy a komunity.

Jak už bylo uvedeno výše, jedním z hlavních principů MASHAV je zaměření svých aktivit na oblasti, ve kterých má Izrael komparativní výhodu a zároveň v nich získané odborné znalosti.

Mezi tyto oblasti patří:

1) *Potravinová bezpečnost a zemědělství*

Ještě před samotným založením státu Izrael bylo pro tamější region zemědělství nesmírně důležité. Jelikož se jedná o region s malým množstvím vody, bylo nutné najít inovativní řešení, jak úspěšně vytvářet své vlastní potraviny (Hemsley, 2021). Své vlastní

zkušenosti, které Izraelci mají, a to především v oblastech zemědělství a rozvoje venkova v polosuchých a suchých klimatických podmínkách, tak nyní mohou předávat dál.

Aktivita MASHAV v oblasti zemědělství jsou založeny zejména na: řízení omezených přírodních produkčních zdrojů, integraci vhodných agro technologií, řízení vody a zavlažování, výzkumu a rozvoji, poskytování know-how zemědělcům a venkovským oblastem obecně. Konzultace, školení a technická podpora jsou nedílnou součástí aktivit MASHAV v těchto oblastech (MASHAV, 2018).

6.1.2. Centrum pro mezinárodní zemědělskou rozvojovou spolupráci (CINADCO)

Centrum pro mezinárodní zemědělskou rozvojovou spolupráci v rámci Ministerstva zemědělství a rozvoje venkova – působí od roku 1958 jako profesionální pobočka MASHAV pro implementaci izraelských programů spolupráce v oblasti zemědělství a rozvoje venkova (Gov.il, 2022c). Aktivita CINADCO se zaměřují na klíčové otázky a témata globální agendy s cílem zlepšit rozvoj zemědělství, zlepšit dodávky potravin, zaměstnanost a hospodářský růst v rozvojových zemích prostřednictvím budování lidských kapacit, přenosu odborných znalostí a technologií, které pomohly Izraeli na cestě k rozvoji zemědělství a venkova (Ininet, 2022).

2) Vzdělání

Hlavním cílem vzdělávání by podle MASHAV měla být flexibilita, tedy jeho přizpůsobení individuálním studentům. MASHAV poskytuje školení a poradenství v různých předmětech, od vzdělávání dětí po vzdělávání dospělých, speciální vzdělávání a programy pro rizikovou mládež. Oblasti inovace, podnikání, ICT ve vzdělávání a budování kapacit jsou rovněž zahrnuty (MASHAV, 2018).

6.1.3. Vzdělávací centrum Aharon Ofri (METC)

Centrum, založené v roce 1989 jako profesionální pobočka MASHAV, se zabývá propojením vzdělávání a udržitelného sociálního rozvoje. Spolupráce s izraelským ministerstvem školství je pro METC klíčová, protože právě vzdělání je hlavní oblastí, kterou se zabývá. Od svého založení METC vyškolila tisíce lidí z celého světa a předávala izraelské znalosti a zkušenosti v oblasti sociálního rozvoje a budování kapacit. Centrum spolupracuje s vedoucími pracovníky izraelského ministerstva školství, akademickými odborníky a vládními

i nevládními organizacemi. Mimo jiné spolupracuje s klíčovými mezinárodními organizacemi jako jsou: Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (UNESCO), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj (USAID) a další. (Gov.il, 2022d)

3) *Medicína a veřejné zdraví*

V souladu s SDGs na podporu zdraví a duševní pohody se MASHAV zapojuje do aktivit v oblasti: urgentní medicíny a traumatologické péče, veřejných zdravotnických služeb, novorozenecké zdravotní péče a poskytování lékařských služeb ve venkovských oblastech.

Důraz je rovněž kladen na oftalmologii, epidemiologii a boj s epidemií HIV/AIDS. Mimo jiné MASHAV školí sestry a pomocný personál na operačních sálech. Komunitní zdraví ve veřejné sféře jako takové má velký význam a je zdůrazňován ve všech vzdělávacích kurzech (AICE, 2022c).

Programy v těchto oblastech zahrnují pomoc v procesu reformy zdravotnického systému stejně jako soustředění se na budování lidských a institucionálních kapacit. Odborné školicí aktivity MASHAV v medicíně a veřejném zdraví probíhají jak v Izraeli, tak přímo na místě v rozvojových zemích (MASHAV, 2018). V rámci svých kurzů vysílá MASHAV zdravotnický personál, aby školil místní odborníky a pomáhal při zavádění a organizaci zdravotnických služeb.

Braunova škola veřejného zdraví a komunitní medicíny a její program *International Master of Public Health (IMPH)* usilují o zlepšení fyzického, duševního a sociálního blahobytu globální komunity. Jedná se o první a největší školu veřejného zdraví v Izraeli, mimo jiné má již více než 50 let zkušeností s výcvikem zdravotnických a dalších odborníků z Izraele a z celého světa. Izraelský program IMPH založený v roce 1970 má za cíl předávat zkušenosti a odborné znalosti zdravotníkům z rozvojových zemí. Kurikulum IMPH se komplexně zabývá základními kompetencemi v oblasti veřejného zdraví a přípravou absolventů veřejného zdraví pro úkoly nezbytné pro splnění SDGs. (Neumark et al., 2011)

“Studenti z rozvojových regionů získávají stipendia, která pokrývají veškeré náklady spojené se studiem a životem v Izraeli. V průběhu let byla tato stipendia udělována

prostřednictvím financování MASHAV, Open Society Institute a později Legacy Heritage Fund Ltd. Dnes je financování stipendií štědře poskytováno nadací Pears Foundation spolu s nepřetržitou významnou podporou Hadassah Medical Organization a Hebrejskou univerzitou v Jeruzalémě.” (Neumark et al., 2011: 257)

4) Rozvoj komunity

MASHAV se zaměřuje na budování a posilování komunit a občanské společnosti prostřednictvím školení vůdců a podpory poskytované ženám, s cílem zvýšit jejich účast v politickém a veřejném životě. Kromě toho MASHAV nabízí školení pro efektivní rozvoj komunit a venkova, spolupráci, vytváření sítí a zakládání družstev za účelem posílení ekonomického růstu a zároveň posílení vlivu místních nevládních organizací (MASHAV, 2018).

6.1.4. Mezinárodní školicí středisko Golda Meir MASHAV Mount Carmel (MCTC)

Školicí středisko je jedním ze tří středisek MASHAV, bylo založeno v roce 1961 v Haifě z iniciativy dvou žen: Goldy Meirové, tehdejší ministryně zahraničí, a její spolupracovnicí Minou Ben-Zvi. Bylo to první mezinárodní školicí centrum, které se zabývalo podporou socioekonomického rozvoje žen v rozvojovém světě a zaměřovalo se na účast žen na rozvoji (Gov.il, 2022e) Důležité je, že byl vytvořen asi 15 let předtím, než UNDP začal uvažovat o opomíjené a potenciální roli žen v rozvoji (Belman Inbal & Zahavi, 2009). MCTC zdůrazňuje důležitost účasti komunity v procesu rozvoje a roli žen v globálním rozvoji, vymýcení chudoby a zlepšení socioekonomického postavení žen (Gov.il, 2022e).

Mezi hlavní oblasti MCTC patří: udržitelný komunitní rozvoj (např. řízení nevládních organizací, podpora žen, mediální strategie pro sociální změny), vzdělávání v raném dětství (např. osvojování jazyka a gramotnosti v multikulturní společnosti), podnikání a inovace (např. podnikání mládeže, podpora malých podniků apod.) (Gov.il, 2022e).

5) Inovace a podnikání pro rozvoj

Školicí programy MASHAV pokrývají oblasti, jako jsou: zakládání malých a středních podniků, inovativní podnikání – od nápadu po zahájení podnikání, podpůrné systémy

pro podnikatele a využití ICT v podpůrných systémech pro rozvoj mikropodniků (MASHAV, 2018).

6) Genderová rovnost a posílení postavení žen

Posílení postavení žen a gender mainstreaming je nedílnou součástí rozvojové politiky Izraele. Důraz je kladen na dosažení rovnosti žen a mužů, přičemž se MASHAV snaží zejména posílit podnikatelské dovednosti žen prostřednictvím budování kapacit majitelek malých podniků v různých odvětvích (MASHAV, 2018: 23). Izrael se již více než 25 let zabývá podporou malých podniků a vyvíjí platformy profesionální podpory (Israël Science Info, 2015). Mimo jiné se snaží o snížení diskriminace a genderově podmíněného násilí, aby se mohly ženy lépe zapojit do politických procesů a veřejného života (MASHAV, 2018).

7) Rozvoj venkova a měst

Programy MASHAV zahrnují: profesionální školení v oblastech regionální a místní konkurenceschopnosti, místní hospodářský rozvoj a strategie pro snižování chudoby, činnosti vytvářející příjem ve venkovských oblastech, strategické plánování pro místní rozvoj, projekty na obnovu měst, rozvoj udržitelného cestovního ruchu na venkově (MASHAV, 2018).

8) Humanitární pomoc

MASHAV je hlavním orgánem izraelské vlády odpovědný za koordinaci izraelského oficiálního programu humanitární pomoci s využitím svých rozsáhlých zkušeností s reakcí na krizi k rychlé organizaci a odeslání potřebných dodávek (léky, lékařská pomoc, potravinové zásoby apod.) a pomoci zemím v krizi. Izrael je často vyzýván k odeslání pomoci v důsledku zemětřesení, záplav, hladomoru a dalších přírodních katastrof (Gov.il, 2022f).

6.2. Neziskový sektor

Podkapitola Neziskový sektor popisuje činnost nevládní organizace IsraAID a humanitární organizace Save a Child's Heart. Důvodem, proč byly vybrány právě tyto dvě, je jejich obrovský dopad a široký rozsah působení v oblasti rozvojové a humanitární pomoci.

6.2.1. IsraAID (The Israel Forum for International Humanitarian Aid)

IsraAID je mezinárodní nevládní organizace sídlící v Izraeli. Byla založena v roce 2001 s cílem podpořit komunity, které přecházejí od krize k rekonstrukci a k udržitelnému životu (IsraAID, 2022a). IsraAID poskytla humanitární pomoc více než 60 zemím po celém světě (IsraAID, 2021).

Zaměřuje se nejen na humanitární pomoc, ale má také významné rozvojové projekty. Mezi nedávné závazky patří např. pomoc ukrajinským rodinám, které byly v důsledku ruské invaze nuceny odejít. Jedná se především o rodiny prchající do Moldavska. Mimo jiné týmy IsraAID zásobují jihoukrajinská města a zavazují se v této pomoci nadále pokračovat. Pomoc je poskytována zejména ve formě dodávek potravin, zdravotnického materiálu a dalších nezbytných předmětů (přikrývky, hygienické prostředky apod.) do měst včetně Oděsy, Mykolajiva, Dněpru a Charkova (IsraAID, 2021).

V Jižním Súdánu se místní sociální pracovníci a učitelé školí, využívají izraelské zkušenosti zejména k řešení genderově podmíněného násilí a pomoci traumatizovaným obětem. Dále jsou to např. rychlé záchranné operace po cyklonu v Mozambiku (2019) anebo po zemětřesení na Haiti (2010, 2017). Týmy IsraAID byly rovněž vyslány mezi lety 2019-2021 do několika zemí (Eswatini, Keňa, Uganda, Indie, Afghánistán), aby pomohli zabránit šíření pandemie Covid-19 (informovanost obyvatel o pandemii, očkování, vakcínách; zajištění lékařské péče domorodým komunitám; poskytování zdravotnických pomůcek; spolupráce s místními úřady apod.) (IsraAID, 2021).

Na rozdíl od většiny humanitárních organizací se IsraAID nezabývá pouze katastrofou, ale zůstává školit místní psychology a humanitární pracovníky (Oren, 2014).

Oblasti činnosti IsraAID:

a) Řešení nouzových událostí

Reakce na mimořádné události a katastrofy jsou jednou z několika činností IsraAID. Při vzniku těchto událostí a katastrof dochází k budování pevných vztahů s komunitami a partnery postiženými katastrofou. Ať už se jedná o hurikány, uprchlickou krizi či globální pandemii, IsraAID je vždy připravena k mobilizaci, k poskytnutí pomoci a ke spolupráci

s komunitou tak dlouho, jak jen bude potřeba. Tým IsraAID je složen z několika odborníků a specialistů, kteří se zabývají poskytováním: neodkladné lékařské péče, posttraumatické podpory duševního zdraví, nezbytných prostředků pro pomoc, vody a hygienické péče (IsraAID, 2022b).

b) Zotavení a připravenost

Při vzniku mimořádné události nebo katastrofy se IsraAID soustředí především na záchranu lidských životů. Týmy IsraAID jsou připraveny ihned reagovat a společně s komunitou zasaženou krizí strategicky uvažovat a přemýšlet o důležitých otázkách jako jsou: podpora obnovy katastrofou narušených komunit, vypracování strategických plánů na snížení rizik budoucích katastrof a mimořádných událostí, zásobování potravinami, podpora hygieny, vytváření udržitelných, praktických a realistických řešení (IsraAID, 2022b).

c) Uprchlíci a nucená migrace

IsraAID pracuje s uprchlíky a vysídlenými lidmi v Kolumbii, Německu, Řecku, Keni, Jižním Súdánu a v Ugandě. Práce s uprchlíky spočívá nejprve v zajištění nouzové pomoci a poté podporou dlouhodobější integrace. IsraAID se zaměřuje především na následující oblasti pomoci: provozování udržitelných programů, boj proti genderově podmíněnému násilí, ochrana dětí, zlepšení hygieny a přístupu k potravinám (IsraAID, 2022b).

6.2.2. Save a Child's Heart (SaCH)

Save a Child's Heart (SaCH) je izraelská humanitární organizace založená v roce 1995. Hlavním cílem je léčit děti, školit odborníky a zvyšovat úroveň dětské kardiologické péče o děti trpícími srdečními chorobami po celém světě, přičemž klade důraz na tu nejlepší dostupnou lékařskou péči pro každé dítě bez ohledu na národnost, náboženství, barvu pleti, pohlaví nebo finanční situaci rodiny dítěte. SaCH spolupracuje s veřejnou nemocnicí *Wolfson Medical Center* v Cholonu poblíž Tel Avivu. Od svého založení v roce 1995 bylo zachráněno více než 6000 dětí z 63 zemí světa. Velký podíl pacientů pochází z Afriky (Maroko, Gambie, Tanzanie, Keňa, Etiopie atd.) a Blízkého východu (Irák a PA¹⁶) (SaCH, 2022).

¹⁶ Palestinská samospráva a Gaza

Aktivity SaCH: poskytování srdečních operací pro děti z rozvojových zemí, poskytování výukového programu pro zdravotnický personál z těchto zemí, vedení chirurgických a výukových misí do partnerských rozvojových zemí a vedení předoperačních a následných kardiologických klinik v Izraeli i v zahraničí (Peace Insight, 2013).

7. Závěr a diskuse

Poskytování izraelské rozvojové pomoci můžeme datovat už od 50. let 20. století, tedy nedlouho poté, co došlo ke vzniku nezávislého státu Izrael. Izraelský program rozvojové pomoci byl oficiálně uznán jako základní součást izraelské mezinárodní spolupráce v roce 1958. V době, kdy vznikla v rámci struktury ministerstva zahraničních věcí humanitární agentura pro mezinárodní rozvojovou spolupráci (MASHAV), která se od samotného začátku soustředila na pomoc technickou, tedy na sdílení izraelského know-how prostřednictvím školení a vysílání svých odborníků do rozvojových zemí. I přesto, že v té době byl Izrael sám příjemcem rozvojové pomoci, netrvalo dlouho, co se z něj stal významný dárce. Vznik rozvojové spolupráce tedy nepochybně souvisí se vznikem státu Izrael a jeho nutností navazovat diplomatické vztahy se státy (zejména státy SSA), kterým měl Izrael co nabídnout a zároveň od nich získal diplomatické uznání. Přičemž zavedení a uskutečnění svých rozvojových programů bylo motivováno zejména politickými a bezpečnostními zájmy, vzhledem k tomu, že Izrael byl v té době stále politicky a mezinárodně izolován. Existovaly však i další důvody, proč se Izrael zapojil do mezinárodní pomoci. Jakožto stát, který sám prošel v minulosti těžkým obdobím, mohl nabídnout pomocnou ruku zemím, které se v té době nacházely v podobné situaci.

Vztahy, které si v 50. letech Izrael vybudoval s mnoha africkými zeměmi byly však křehčí, než se zdálo. Situace se zhoršovala koncem 60. let, kdy po šestidenní válce v roce 1967 začaly africké státy ustupovat a přerušovat své navázané vztahy. Od 70. let začala být rozvojová politika značně ovlivněna dalším politickým a ekonomickým vývojem na Blízkém východě, kdy tzv. „zlatý věk“ izraelské rozvojové spolupráce náhle skončil. Konec byl způsoben zejména v důsledku arabsko – izraelské (Jom kippurské) válce v roce 1973. Válka měla spolu s následným ropným embargem vyhlášeným monarchiemi v Zálivu velký vliv na dosud vybudované vazby s africkými zeměmi. Většina afrických států přerušila své vztahy s Izraelem, jelikož byly motivovány levnou ropou. Přerušení vztahů vedlo k okamžitému 50% poklesu provozního rozpočtu MASHAV a přesunulo zaměření spolupráce na latinskoamerické a asijské země. V současnosti se však spolupráce s Afrikou znovu obnovuje, zejména z bezpečnostních důvodů Izraele, které jsou ohroženy iránským režimem. Izrael na oplátku Africe poskytuje odborné technologické znalosti v oblasti rozvoje. V polovině 90. let minulého století byl zaznamenán nárůst rozpočtu MASHAV kvůli programům pomoci zaměřeným na arabské

země zapojené do mírového procesu a také na programy určené nově nezávislým zemím bývalého Sovětského svazu. Od roku 1997 objemy izraelské pomoci kolísaly zhruba mezi 100 a 150 mil. USD, přibližně do roku 2009, od té doby je trend vzestupný s výrazným nárůstem v roce 2015 a 2016. V těchto letech se celkový rozpočet zvýšil přibližně o 50 milionů USD a dosáhl téměř 400 mil. USD. Nutné je však zmínit, že se Izrael stále nachází hluboko pod cílem OECD ve výši 0,7 % HND vynaloženého na pomoc. V roce 2020 Izrael vynaložil pouze 0,083 % HND na pomoc. Izrael by udělal dobře, kdyby se více zaměřil na rozvojovou pomoc jako takovou než neustálé soustředění se na konfrontaci vnějších a vnitřních bezpečnostních hrozeb a lepší postavení v mezinárodním systému. Pokud bychom se ale podívali do historie současných světových velmocí, zjistili bychom, že i ony prošly podobným vývojem.

Izrael, navzdory dlouhé historii svého programu pomoci, je považován za součást skupiny *nových* dárců. Od tradičních a jiných tzv. *vynořujících* donorů se odlišuje v konkrétních oblastech: preferuje zejména technickou pomoc (sdílení zkušeností a know-how), podíl bilaterální pomoci oproti multilaterální je výrazně vyšší, pomoc je sice stabilní, ale její objem se v čase výrazně mění a je závislý na vnitřním vývoji v zemi. Izraelská zahraniční pomoc není předem podmíněna a je otevřeně spojena s cíli zahraniční politiky. Navíc je dobře koordinována s ostatními donory a směřuje tam, kde má komparativní výhodu na rozdíl od ostatních dárců.

S dalšími *novými* dárci sdílí následující charakteristiky: obdobnou lokalizaci pomoci (např. pomoc Turecka Sýrii), povědomí o potřebách rozvojových zemí, řešení vhodná pro místní potřeby, vlastní zkušenosti s překonáváním výzev pro rozvoj a omezený rozpočet na pomoc. Další společnou charakteristikou je skutečnost, že tito dárci bývali v minulosti také příjemci pomoci.

I přesto, že Izrael neposkytuje tak vysoké objemy pomoci jako jiní dárci, je jeho pomoc významná a specifická ve své nemateriální a nefinanční povaze. Nelze tvrdit, že by stát řádně neplnil své poslání vůči rozvojovému světu, jelikož samotná čísla nepředstavují skutečnou tržní hodnotu sdíleného know-how a nezohledňují náklady na získání těchto znalostí obsažené ve výdajích země na výzkum a vývoj. Mimo jiné izraelský program pomoci díky svým kvalitám představuje dlouhodobou investici, jejíž celkový dopad a skutečnou hodnotu nelze vyčíslit.

Izraelská pomoc je poskytována zejména bilaterálně ve formě grantů a v roce 2020 tvořila přibližně 83,2 % celkové ODA. Naproti tomu multilaterální pomoc Izraele představovala v roce 2020 16,8 % z celkové ODA, přičemž byly příspěvky poskytnuté multilaterálním organizacím přiděleny zejména subjektům OSN, regionálním rozvojovým bankám a skupině Světové banky. Nejvyšší poskytnuté příspěvky multilaterálním organizacím byly v roce 2016.

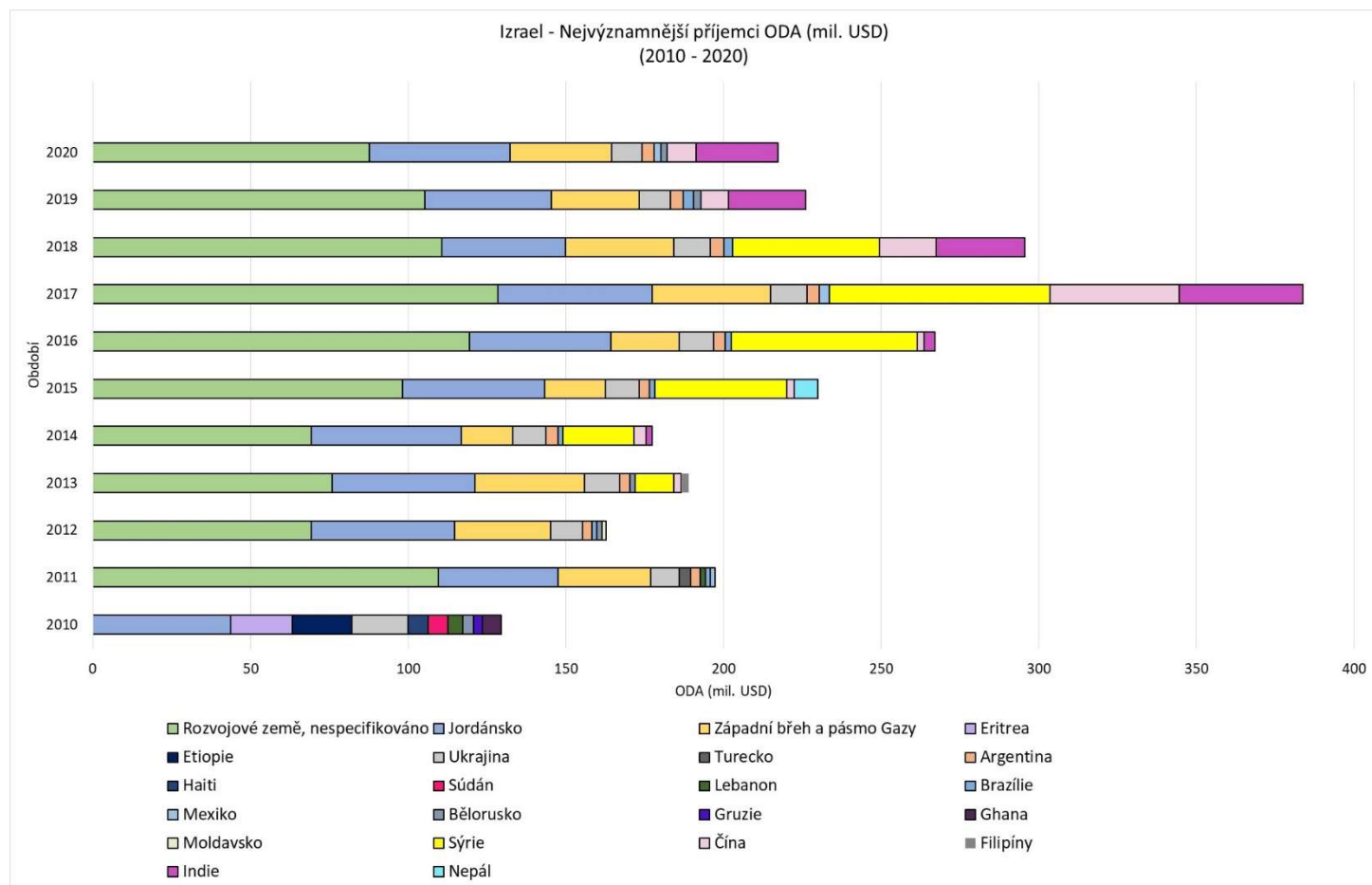
Z geografického zaměření bilaterální pomoci vyplývá, že ve sledovaném období 2010-2020, byl nejvýznamnější objem pomoci poskytnut zejména oblastem Blízkého východu, a to Jordánsku (485 mil. USD), území Palestiny (285 mil. USD) a Sýrii (252 mil. USD). Pomoc alokována do této oblasti je především humanitární charakteristiky, nicméně má i ekonomické motivy, co se pomoci Jordánska týká. Významná pomoc proudila mimo jiné i do Indie (124 mil. USD), s níž Izrael udržuje dlouholeté přátelské vztahy. Tato spolupráce je klíčová pro bezpečnost a ekonomiku obou států. Také na Ukrajinu směřovalo značné množství pomoci (123 mil. USD). Nicméně je třeba opět zmínit skutečnost, že kategorie „*nespecifikované rozvojové země*“ celkově obdržela objem pomoci v hodnotě 974 mil. USD za dané sledované období, což ji posouvá na první místo v žebříčku izraelské ODA. Nutno dodat, že se tato kategorie skládá z několika rozvojových zemí, které bohužel nelze definovat přesněji, což je značným limitem této práce. Obdobných závěrů bylo dosaženo např. v publikacích autorky Zielińské (2021) nebo autora Haima Yacobiho (2016).

Po sektorové stránce je izraelská pomoc nejvíce zaměřena na oblast pomoci novým přistěhovalcům a uprchlíkům (30 % celkové bilaterální pomoci), důležitými oblastmi jsou i vodní infrastruktura a zásobování vodou (Jordánsko a území Palestiny) a vzdělávání.

V rámci institucionalizace byla u Izraele zřízena vládní agentura pro oblast rozvoje, MASHAV, která má dělenou pravomoc s ostatními ministerstvy a podřizuje se ministerstvu zahraničních věcí. MASHAV má na starost financování a koordinaci rozvojových programů pomoci (včetně výběru účastníků), jejím úsilím je především zajistit sociální, ekonomický a z hlediska životního prostředí udržitelný rozvoj. MASHAV také spolupracuje s mezinárodními organizacemi, zejména s OSN. Školící střediska spadající pod MASHAV a ministerstva zodpovědná za konkrétní oblast spolupráce (zemědělství, obrana, zdravotnictví apod.) se věnují plánování a implementaci programů. Některá z nich však mají samostatné útvary zabývající se rozvojovou spoluprací.

8. Přílohy

Příloha č. 1: nejvýznamnější příjemci ODA (mil. USD) (2010-2020)

Zdroj: OECD, vytvořeno autorem.

9. Seznam literatury

Abugbilla, F. 2020. How Benjamin Netanyahu is resetting Israel-Africa relations. University of Washington, Stroum Center for Jewish Studies

Alesina, A. & Dollar, D. 2000. Who gives foreign aid to whom and why? *Journal of Economic Growth*, 5(1), 33–63

Alonso, J. A. 2015. Development Cooperation Forum Policy Briefs. [online]. [cit. 2022-4-22].

Dostupné z:

https://www.un.org/en/ecosoc/newfunct/pdf15/2016_dcf_policy_brief_no.1.pdf

AICE (American-Israeli Cooperative Enterprise). 2022a. Israel International Relations:

MASHAV (Agency for International Development Cooperation). *MASHAV: History, Mission & Overview*. [online]. [cit. 2022-10-22]. Dostupné z:

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/mashav-history-mission-and-overview>

AICE (American-Israeli Cooperative Enterprise). 2022b. *Zionism: A Definition of Zionism*.

[online]. [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/a-definition-of-zionism>

AICE (American-Israeli Cooperative Enterprise). 2023a. *India-Israel Relations*. [online]. [cit.

2023-2-22]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/history-and-overview-of-india-israel-relations>

AICE (American-Israeli Cooperative Enterprise). 2023b. *Israel-Jordan Relations: Overview of Bilateral Cooperation*. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z:

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/overview-of-israel-jordan-cooperation>

AICE (American-Israeli Cooperative Enterprise). 2023c. MASHAV. *MASHAV: History, Mission & Overview*. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z:

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/mashav-history-mission-and-overview>

AICE (American-Israeli Cooperative Enterprise). 2023d. *MASHAV: Activity Report – 2003 & Overview*. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z:

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/mashav-activity-report-2003>

Argentina.gob.ar. 2023. First official visit by an Israeli Prime Minister to Argentina. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: <https://www.cancilleria.gob.ar/en/news/newsletter/first-official-visit-israeli-prime-minister-argentina>

Augé, B. 2020. Relations Israël-Afrique: Que retenir de la décennie Netanyahu? Institut Français de Relations Internationales

Bard, M. G. 2022. Israel's International Relations: The Evolution of Israel's Africa Policy. *International Relations*. [online]. [cit. 2022-10-10]. Dostupné z:

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-evolution-of-israel-rsquo-s-africa-policy>

Bartenev, V. & Glazunova, E. 2013. International Development Cooperation : Set of Lectures, World Bank Publications - Reports 13228, The World Bank Group. [online]. [cit. 2022-4-22]. Dostupné z:

<https://documents1.worldbank.org/curated/pt/730151468294971645/pdf/763150ESWOP12800Box374367B00PUBLIC0.pdf>

Belman Inbal, A. & Zahavi, S. 2009. The rise and fall of Israel's bilateral aid budget 1958-2008. Tel Aviv University, Harold Hartog School of Government and Policy

Belta. 2017. BELTA photo exhibition "Belarus and Israel: 25 years of friendship and partnership" opened in Tel Aviv. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: Фотовыставка БЕЛТА "Беларусь и Израиль: 25 лет дружбы и партнерства" открылась в Тель-Авиве (belta.by)

Bergamaschi, I., & Tickner, A. B. 2017. Introduction: South–South Cooperation Beyond the Myths—A Critical Analysis. *South-South Cooperation Beyond the Myths*, 1–27

Bindra, S. 2018. Foreign aid and foreign policy. *World Affairs: The Journal of International Issues*, 22(3), 126-141

- Biskhu, M. B. 2012. The Relations of the Central Asian Republics of Kazakhstan and Uzbekistan with Israel. *Middle Eastern Studies*, 48(6), 927–40
- Bitzinger, R., A. 2013. Israeli Arms Transfer to India: Ad Hoc Defence Cooperation Or The Beginnings Of A Strategic Partnership? *RSIS Policy Brief*. Singapore: S. Rajaratnam School of International Studies
- Butime, H. 2014. Shifts in Israel-Africa Relations. *Strategic Assessment*, 17(3), 81–91
- Brahim, A. 2022. Israel-Africa Relations: New Challenges and Opportunities: *Three questions to Irit Back*. [online]. [cit. 2022-11-11]. Dostupné z: <https://www.institutmontaigne.org/en/analysis/israel-africa-relations-new-challenges-and-opportunities>
- Cbs.Gov.il. 2022. Official Development Assistance (ODA) From Israel 2020. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: https://www.cbs.gov.il/he/publications/DocLib/2022/oda20_1848/e_print.pdf
- Citrinowicz, D. 2021. Africa emerges as next scene of confrontation between Israel, Iran. Al monitor. [online]. [cit. 2022-4-11]. Dostupné z: <https://www.al-monitor.com/originals/2021/09/africa-emerges-next-scene-confrontation-between-israel-iran>
- Cohen, M. S. & Freilich, Ch. D. 2015. The Delegitimization of Israel: Diplomatic Warfare, Sanctions, and Lawfare, *Israel Journal of Foreign Affairs*, 9(1), 29-48
- Cohen, O. 2015. China is hungry for advanced Israeli technology. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: <https://en.globes.co.il/en/article-china-is-hungry-for-advanced-israeli-technology-1001038847>
- Čejka, M. 2017. Palestinské hnutí Hamás. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/palestinske-hnuti-hamas/>
- Decter, M. 1977. To Serve, To Teach, To Leave. *The Story of Israel's Development Assistance Program in Black Africa*. New York American Jewish Congress, New York

Del Sarto, R. A. 2003. Israel's Contested Identity and the Mediterranean, *Politics*, 8(1), 27-58

Donor Tracker. 2023. Publications. [online]. [cit. 2023-11-1]. Dostupné z:
<https://donortracker.org/insights/oecd-s-new-way-counting-oda-loans-whats-impac>

Dreher, A., Fuchs, A. & Nunnenkamp, P. 2013. New Donors, *International Interactions*, 39(3), 402-415

Easterly, W. 2006. The white man's burden: why the west's efforts to aid the rest have done so much ill and so little good. New York: Penguin Press

Escobar, A. 1995. Encountering development: The making and unmaking of the third world. Princeton: Princeton University Press

Fried, E. 2006. Soft Power and Israel's Policy of Development Cooperation. In: The Africa Institute American Jewish Committee & The Harold Hartog School Tel Aviv University. *Israel and Africa, Assessing the Past, Envisioning the Future*.

Garret, A. 2018. Helping Europe Help Itself: The Marshall Plan: *On the eve of its 70th anniversary, the Marshall Plan remains one of the most successful foreign policy initiatives in U.S. history and a model of effective diplomacy*". [online]. [cit. 2022-4-11]. Dostupné z:
<https://afsa.org/helping-europe-help-itself-marshall-plan>

Gov.br. (Government of Brasil). 2014. State of Israel. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z:
<https://www.gov.br/mre/en/subjects/bilateral-relations/all-countries/state-of-israel>

Gov.il (Government of Israel). 2009. Israel's humanitarian aid - Humanitarian aid efforts worldwide. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z:
<https://www.gov.il/en/Departments/General/humanitarian-aid-to-gaza-during-idf-operation>

Gov.il (Government of Israel). 2010. Israel's humanitarian aid - Humanitarian aid efforts worldwide. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z:
<https://embassies.gov.il/boston/AboutIsrael/AboutIsraelInfo/Pages/Israel-humanitarian-aid.aspx>

Gov.il (Government of Israel). 2012. Israel extends rescue support to Ghana – Israel extends rescue support to Ghana. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z:

<https://embassies.gov.il/nairobi/NewsAndEvents/Pages/Israel-extends-rescue-support-to-Ghana.aspx>

Gov.il (Government of Israel). 2013. Israeli aid to Philippines in wake of typhoon – Medical facility set up in Bogu, in Cebu province. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z:

<https://embassies.gov.il/UnGeneva/NewsAndEvents/Pages/Israeli-aid-to-Philippines-in-wake-of-typhoon.aspx>

Gov.il (Government of Israel). 2022a. Myanmar Israel Bilateral Relation: *The countries established diplomatic relations shortly later in 1953, marking 69 years of friendship in 2022*. [online]. [cit. 2022-12-9]. Dostupné z:

<https://embassies.gov.il/yangon/AboutTheEmbassy/bilateral-relations/Pages/Myanmar-Israel-Bilateral-Relation.aspx>

Gov.il (Government of Israel). 2022b. Mashav. [online]. [cit. 2022-15-11]. Dostupné z:

https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/mashav-brief/en/PDF_ABOUT-MASHAV-ENGLISH.pdf

Gov.il (Government of Israel). 2022c. Agriculture and Environment in a Changing Climate – The Israeli Perspective: *November 26th – December 15th, 2017*. [online]. [cit. 2022-17-11].

<https://www.agri.gov.il/download/files/171216broch.pdf>

Gov.il (Government of Israel). 2022d. The Aharon Ofri MASHAV International Educational Training Center. [online]. [cit. 2022-15-11]. Dostupné z:

<https://metc.mfa.gov.il/content/about-us>

Gov.il (Government of Israel). 2022e. The Golda Meir Mashav-Carmel International Training Center. [online]. [cit. 2022-18-11]. Dostupné z: <https://mctc.mfa.gov.il/about-us>

Gov.il (Government of Israel). 2022f. MASHAV Humanitarian Assistance. [online]. [cit. 2022-19-11]. Dostupné z: <https://embassies.gov.il/nairobi/mashav/Pages/MASHAV-Humanitarian-Assistance.aspx>

- Gould, J. 2005. *The new conditionality, the politics of poverty reduction strategies*. London/New York: Zed Books
- Greilsammer, I. 2011. Zionism Between Ideal and Reality. *Cités*, 47-48(3-4), 41-51.
- Hayes, A. 2022. Direct Foreign Investment (FDI): What it is, types, and examples. [online]. [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/f/fdi.asp>
- Hemsley, L. M. & H. B. Hemsley. 2021. How Israeli Innovations Are Feeding the World. [online]. [cit. 2022-14-11]. Dostupné z: <https://helmsleytrust.org/case-studies/how-israeli-innovations-are-feeding-world/>
- IDF (Israel Defense Forces). 2017. Operation Good Neighbor: *Inside the IDF's Effort to Provide Aid to Syria*. [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.idf.il/en/mini-sites/humanitarian-missions/operation-good-neighbor/operation-good-neighbor-inside-the-idf-s-effort-to-provide-aid-to-syria/>
- IFA (Israeli Flying Aid), 2023. Georgia - conflict. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: <https://ifaaid.com/missions/georgia-conflict/>
- IMF (International Monetary Fund). 2017. [online]. [cit. 2023-2-26]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/Pubs/FT/fandd/basics/76-remittances.htm>
- Inbar, E. 1996. Contours of Israel's New Strategic Thinkink, *Political Science Quarterly*, 111(1), 41–64
- Ininet. 2022. Cinadco – Center for International Agricultural Development Cooperation. [online]. [cit. 2022-13-11]. Dostupné z: <https://ininet.org/cinadco--center-for-international-agricultural-development-coo.html>
- IsraAID. 2021. Annual Report. [online]. [cit. 2022-1-12]. Dostupné z: <https://www.israaid.org/wp-content/uploads/IsraAID-Annual-Report-2021-Digital-Update-20.09.22.pdf>
- IsraAID. 2022a. About. [online]. [cit. 2022-1-12]. Dostupné z: <https://www.israaid.org/>

IsraAID. 2022b. What we do. [online]. [cit. 2022-1-12]. Dostupné z:
<https://www.israaid.org/what-we-do/>

Israel (MFA). 2022a. Embassy of the Republic of Belarus in the State of Israel – Bilateral political relations [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z:
https://israel.mfa.gov.by/en/bilateral_relations/

Israel (MFA). 2022b. Embassy of the Republic of Belarus in the State of Israel – Cultural relations [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z:
https://israel.mfa.gov.by/en/bilateral_relations/cultural/

Israel (MFA). 2022c. Embassy of Ukraine in the State of Israel – History of Ukrainian – Israeli Relations [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z:
<https://israel.mfa.gov.ua/en/partnership/429-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-izrajilem>

Israël Science Info. 2015. Mashav (Israel): empowering estearn Europe women through entrepreneurship. [online]. [cit. 2022-15-11]. Dostupné z:
<https://www.israelscienceinfo.com/en/international/mashav-israel-aide-les-femmes-deurope-de-lest-a-creer-leur-pme-armenie-kazakhstan-ukraine/>

Johnson, H. G. 2021. Economic policies towards less developed countries. Routledge

Jorisch, A. 2018. *Thou Shalt Innovate: How Israeli Ingenuity Repairs the World*. Jerusalem, Israel: Gefen

Kahane, B. 2012. "Tikkun Olam": how a Jewish ethos drives innovation", *Journal of Management Development*, 31(9), 938–947

Kaplan, M. 2005. Rozvojová politika zemí OECD/DAC.

Kimmerling, B. 1993. State Building, State Autonomy and the Identity of Society: The Case of the Israeli State, *Journal of Historical Sociology*, 6(4), 396–429

Kopty, A. 2018. There is nothing genuine about Israel's humanitarian aid to Syrians. [online]. [cit. 2022-2-12]. Dostupné z: <https://www.middleeasteye.net/opinion/there-nothing-genuine-about-israels-humanitarian-aid-syrians>

Kragelund, P. 2008. The Return of Non-DAC Donors to Africa: New Prospects for African Development? *Development Policy Review*, 26(5), 555-584

Krämer, T. 2018. A history of Africa-Israel relations. [online]. [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/a-history-of-africa-israel-relations/a-43395892>

Krasna, J. 2021. Understanding the Wave of Normalization in the Middle East. Foreign Policy Research Institute

Lancaster, C. 2000. Redesigning Foreign Aid. *Foreign Affairs*, 79(5), 74–88

Lancaster, C. 2008. Foreign aid: Diplomacy, development, domestic politics. University of Chicago Press

Laufer, L. 1967. Israel and the Developing Countries: New Approaches to Cooperation. New York, Twentieth Century Fund. In: Belman Inbal, A. & Zahavi, S. 2009. *The rise and fall of Israel's bilateral aid budget 1958-2008*. Tel Aviv University, Harold Hartog School of Government and Policy

Leichtová, M. & Opršal, Z. 2013. Rozvojové aktivity Organizace spojených národů. In: M., Leichtová (ed.), *Tvoříme rozvoj. Vybrané donorské instituce v současné rozvojové spolupráci*. Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň

Levey, Z. 2003. The Rise and Decline of a Special Relationship: Israel and Ghana, 1957-1966. *African Studies Review*, 46(1), 155–177

Levy, L. 2016. Oil: History and Overview of OPEC, the Jewish Virtual Library. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/history-and-overview-of-opec>

Levine, A. 2002. Convergence or Convenience? International Conservation NGOs and Development Assistance in Tanzania. *World Development*, 30 (6), 1043-1055

- Lorch, N. 1962. Basic Factors in Israel-African Relations. *The New East*, 12 (1–2), 1–18
- Lumsdaine, D. & Schopf, J.C. 2007. Changing values and the recent rise in Korean development assistance, *The Pacific Review*, 20(2), 221-255
- Maizels, A. & Nissanke, M. K. 1984. Motivations for aid to developing countries. *World Development*, 12(9), 879–900
- Manning, R. 2006. Will ‘emerging donors’ change the face of international co-operation? *Development policy review*, 24(4), 371-385
- MASHAV (Israel’s Agency for International Development Cooperation). 2018. Israel – MASHAV – 60 Years of Israeli Development Cooperation. [online]. [cit. 2022-4-22]. Dostupné z: <https://www.southsouth-galaxy.org/wp-content/uploads/2019/03/MASHAV-60-Years-of-Israeli-Development-Cooperation.pdf>
- Meir, G. 1975. My life. New York: Putman
- Moyo, D. 2009. Dead aid: Why aid is not working and how there is another way for Africa. London: New York: Allen Lane
- Mukand, J. 2022. 3,000th Palestinian child has heart operation in Israel through Save a Child’s Heart. *The times of Israel*. [online]. [cit. 2022-15-11]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/3000th-palestinian-child-has-heart-operation-in-israel-through-save-a-childs-heart/>
- MZV (Ministerstvo zahraničních věcí). 2011. Rozvojová politika zemí OECD/DAC. [online]. [cit. 2022-4-22]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/rozvojova-politika-zemi-oecddac/>
- MZV (Ministerstvo zahraničních věcí ČR). 2022. OECD / DAC. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/oecd_dac/index.html

Neuberger, B. 2009. *Israel's relations with the third world, (1948-2008)*. S. Daniel Abraham Center for International and Regional Studies

Neumark, Y., Manor, O. & Berry, E.M. 2011. Promoting Public Health Workforce Training for Developing and Transitional Countries: Fifty-Year Experience of the Braun School of Public Health and Community Medicine, Jerusalem, Israel. *Public Health Rev* 33(1), 251–263

Neumayer, E. 2003a. The determinants of aid allocation by regional multilateral development banks and United Nations agencies. *International Studies Quarterly* 47, 101–122

Neumayer, E. 2003b. Is respect for human rights rewarded? an analysis of total bilateral and multilateral aid flows. *Human Rights Quarterly*, 25(1), 510–527

Neumayer, E. 2004. Arab-related Bilateral and Multilateral Sources of Development Finance: Issues, Trends, and the Way Forward. *The World Economy*, 27(2), 281–300

Nishida, I. 2022. Revising the Development Cooperation Charter: Issues in Linking ODA and Security. [online]. [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: https://www.spf.org/iina/en/articles/nishida_02.html

Nye, J.S. 2004. *Soft power: the means to success in world politics*. 1st ed. New York: Public Affairs.

OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs). 2005. Eritrea: Drought a major cause of hardship. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/eritrea/eritrea-drought-major-cause-hardship>

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2005. *Managing Aid: Practices of DAC Member Countries*. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264007635-en.pdf?expires=1653638475&id=id&accname=guest&checksum=CE48123C29C9F2D094513D92E12B4255>

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2006. DAC in Dates: The History of OECD's Development Assistance Committee. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/dac/1896808.pdf>

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2008. The Marshall Plan: Lessons Learned for the 21st Century. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: http://www.learneurope.eu/files/8113/7509/5720/Plan_Marshall._Lecciones_aprendidas_s_XXI.pdf

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2010. Beyond the DAC the Welcome Role of Other Providers of Development Co-operation. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/dac/45361474.pdf>

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2021. Official Development Assistance (ODA). [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/What-is-ODA.pdf>

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2022a. DAC List of ODA Recipients. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/daclist.htm>

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2022b. The modernisation of official development assistance (ODA). [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/modernisation-dac-statistical-system.htm>

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2022c. Peer reviews of DAC members. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/>

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2022d. Israel's Official Development Assistance (ODA). [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/israel/israels-official-development-assistance.htm>

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2023. Development Co-operation profiles - Israel. [online]. [cit. 2023-1-19]. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/46d66229-en/index.html?itemId=/content/component/46d66229-en>

OECD.data (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2023. Data and metadata for OECD countries and selected non-member economies. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: <https://stats.oecd.org/#>

OECD.Stat (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2023. Gross national income [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/natincome/gross-national-income.htm>

Oded, A. 2010. Africa in Israeli Foreign Policy—Expectations and Disenchantment: Historical and Diplomatic Aspects. *Israel Studies*, 15 (3), 121-142.

Oren, S. 2014. Going where the Ebola is. *The times of Israel*. [online]. [cit. 2022-1-12]. Dostupné z: <https://blogs.timesofisrael.com/going-where-the-ebola-is-an-israeli-goodwill-vision/>

Peace Insight. 2013. Save a Child's Heart. [online]. [cit. 2022-2-12]. Dostupné z: <https://www.peaceinsight.org/en/organisations/sach/?location=israel-palestine&theme>

Palmer E. 2015. Introduction, The 2030 Agenda, *Journal of Global Ethics*, 11(3), 262-269

Parmelee, J. 1992. Emerging Eritrea finds friendship and a model in Israel. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1992/10/14/emerging-eritrea-finds-friendship-and-a-model-in-israel/cf9db57c-c993-4f67-80b0-def7abea6e5f/>

Portland. 2022. The Soft Power 30. What is Soft Power. [online]. [cit. 2023-10-1]. Dostupné z: <https://softpower30.com/what-is-soft-power/>

Purkiss, J. 2014. The Westgate mall attack highlights Kenya-Israel ties. [online]. [cit. 2022-20-10]. Dostupné z: <https://www.middleeastmonitor.com/20140127-the-westgate-mall-attack-highlights-kenya-israel-ties/>

Reuters. 2017. Mexico accepts Israeli offer to help develop Central America. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-mexico-israel-idUSKCN1BP2ZA>

Riddell, R. C. 2007. Does foreign aid really work? Oxford: Oxford University Press

Robb, C. 2004. Changing power and relationships in international development. In: L. C, Groves & R. B, Hinton (eds.), *Inclusive aid: Changing power and relationships in international development*. London; Sterling, VA: Earthscan, 21-41

Roman, V. 2019. Deset let od konce izraelské operace Lité olovo: Konflikt způsobil humanitární krizi obřích rozměrů. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: <https://g.cz/deset-let-od-konce-izraelske-operace-lite-olovo-konflikt-zpusobil-humanitarni-krizi-obrich-rozmeru/>

Rosenthal, G. S. 2005. Tikkun Ha-Olam: The Metamorphosis of a Concept. *Journal of Religion*, 85(2), 214–240

Rothman, S. B. 2011. Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power? *Journal of Political Power*, 4(1), 49-64

SaCH (Save A Child's Heart). 2022. Our Impact. [online]. [cit. 2022-2-12]. Dostupné z: <https://saveachildsheart.org/our-impact>

Salameh, M. T. B., & Ishakat, A. 2022. Understanding Israel's Foreign Policy from the Perspective of Identity and Security. *Insight Turkey*, 24(2), 181–202

Salman, Y. 2019. Israel-East Africa Relations. *Strategic Assessment*, 22(2), 93-105

Samaan, J. L. 2021. The Long History of Israel's Outreach to Africa. French Institute for International Relations, IFRI – France

Seserman, D. 2018. Ben-Gurion Day Marks a Vision for Israel's Future. [online]. [cit. 2023-10-1]. Dostupné z: <https://americansforbgu.org/ben-gurion-day-marks-a-vision-of-israel-in-the-negev/>

- Schueftan, D. 2021. The Beginning of the End of the Arab-Israeli Conflict? *Strategic Assessment*, 24(4), 4-22
- Sinha, A. 2019. Dragon on the Doorstep: Growing Chinese Footprints in Israel. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: <https://thekootneeti.in/2019/09/06/dragon-on-the-doorsteps-growing-chinese-footprints-in-israel/>
- Smillie, I. 1997. NGOs and Development Assistance: A Change in Mind-Set? *Third World Quarterly*, 18(3), 563–577
- Spiro, A. 2022. 181 Ethiopian immigrants land in Israel as aliyah from African nation restarts. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/181-ethiopian-immigrants-land-in-israel-as-aliyah-from-african-nation-restarts/>
- Stern, Y.Z. 2017. Religion, state, and the Jewish identity crisis in Israel. Brookings Institution
- Sudan Tribune. 2021. News - Israel delivers residence permit to 500 Sudanese. [online]. [cit. 2023-22-2]. Dostupné z: <https://sudantribune.com/article25646/>
- Svensson, J. 1999. Aid, growth and democracy. *Economics and Politics*, 11(1), 275–297
- Tandon, T. 2020. What is the difference between Hard power and Soft power? [online]. [cit. 2023-10-1]. Dostupné z: <https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/what-is-the-difference-between-hard-power-and-soft-power-1608095574-1>
- The Jerusalem Post. 2010. Business with Israel pays off in Jordan. [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/middle-east/business-with-israel-pays-off-in-jordan>
- The Tower. 2016. Israel Opens Border With Syria to Humanitarian Aid Deliveries. [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <http://www.thetower.org/3695-israel-opens-border-with-syria-to-humanitarian-aid-deliveries/>
- The Times of Israel. 2021. Where do the billions of dollars in foreign aid to Gaza really go? [online]. [cit. 2023-2-22]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/where-do-the-billions-of-dollars-in-foreign-aid-to-gaza-really-go/>

Udasin, S. 2016. 'Tell us how you made Israel'. *The Jewish state's quest to form lasting partnerships through agricultural cooperation around the world*. [online]. [cit. 2022-15-11]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/business-and-innovation/tech/tell-us-how-you-made-israel-470231>

UN (United Nations). 2010. Maximizing Results – the United Nations. [online]. [cit. 2022-4-22]. Dostupné z: [https://www.un.org/en/ecosoc/newfunct/pdf/10-45690\(e\)\(desa\)development_cooperation_for_the_mdgs_maximizing_results.pdf](https://www.un.org/en/ecosoc/newfunct/pdf/10-45690(e)(desa)development_cooperation_for_the_mdgs_maximizing_results.pdf)

Woodward, R. 2015. Development Assistance Committee: *International Economic Development*. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Development-Assistance-Committee>

Yacobi, H. 2016. *Israel and Africa: A Genealogy of Moral Geography*, Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge

Yao, L., Zhao, M., Xu, T. 2017. China's Water-Saving Irrigation Management System: Policy, Implementation, and Challenge. *Sustainability*, 9(12), 2339

Zielińska, K. 2021. *Israeli development aid to sub-Saharan Africa: Soft Power and Foreign Policy* (1st ed.). Routledge